

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teja Hauptman

**Športni novinarski diskurz: primer pokrivanja dopinga
Jolande Čeplak**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teja Hauptman

Mentor: izr. prof. dr. Marko Milosavljević

**Športni novinarski diskurz: primer pokrivanja dopinga
Jolande Čeplak**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

»Ničesar ne verjemite, ne glede na to, kje ste prebrali ali kdo je to rekel – tudi če sem jaz to rekel - dokler se ne sklada z vašim razmišljanjem in z vašim zdravim razumom.«

Buddha

ZAHVALA

Andreju. Ljubemu možu, ki me je pri študiju podpiral od samega začetka. Za njegovo ljubezen, navdih nad športom, razumevanje in potrpežljivo prenašanje mojih muh. Klari in Jakobu. Mojima zakladoma. Ker sta razumela, da se mora mamica še kaj naučiti in večkrat čez dan in v noč delati za šolo. Mamici in atiju. Najboljšima staršema. Za vso podporo in predvsem za varstvo najinih otrok. Meliti. Izjemni prijateljici in veliki vzornici, ki je dokazala, da se kljub materinstvu in službenim obveznostim lahko konča zelen študij. Sanji. Čudoviti puncici in prijateljici. Za učinkovito spodbujanje pri pisanju tega magistrskega dela. Z njenimi nasveti in skupnim športnim udejstvovanjem se mi je zdelo vse stokrat lažje. Mentorju izr. prof. dr. Marku Milosavljeviću za pomoč in koristne nasvete pri pisanju. In vsem tistim, ki ste na tej dolgi poti verjeli vame...

Športni novinarski diskurz: primer pokrivanja dopinga Jolande Čeplak

Vse večja komercializacija profesionalnega športa in med vrhunskimi športniki prevladujoča skrita antična ideja »biti vedno najboljši, nad vsemi« je privedla do povečane uporabe dopinga oz. nedovoljenih sredstev za povečanje zmogljivosti v športu. Doping ogroža šport po vsem svetu, skruni načelo odprtega in poštenega tekmovanja ter ogroža zdravje posameznika. Obenem pa doping postaja resen družbeni problem, ki odpira številna sociološka, kulturna in etična vprašanja. Eno ključnih vlog pri krepitvi dominantne ideologije opravljajo množični mediji. V zadnjem desetletju, predvsem zaradi najbolj odmevnega dopinškega primera ameriškega kolesarja Lanca Armstronga, opazamo povečanje poročanja o dopingu tudi v Sloveniji. Z namenom raziskovanja, kakšen je diskurz slovenskih medijev o dopingu v športu, smo si na primeru najbolj odmevnega slovenskega dopinškega primera Jolande Čeplak v Delu in Slovenskih novicah zastavili raziskovalni vprašanji, kako so slovenski kakovostni in tabloidni tiskani mediji pokrivali uporabo dopinga Jolande Čeplak in kakšna je novinarska produkcijska praksa istih medijev pri oblikovanju prispevkov o dopingu. Kritična diskurzivna analiza prispevkov o dopingu je pokazala, da so novinarji občinstvu ponudili dva nasprotujoča si diskurza. Tabloidni časopis je prevladujoče uporabljal diskurz »proti dopingu«, kakovostni predstavnik časopisa pa se je zavzemal predvsem za diskurz, ki je poskušal uporabo dopinga "opravičiti". Rezultati analize prispevkov in poglobljenih intervjujev športnih novinarjev so pokazali neuravnoteženo in nekritično poročanje kakovostnega in tabloidnega tiskanega medija o dopingu.

Ključne besede: športni novinarski diskurz, doping v športu, Jolanda Čeplak, kritična diskurzivna analiza, viri informacij

Sport media discourse: a case study of performance enhancing drug use coverage of Jolanda Čeplak

The increasing commercialization of professional sport and the prevailing inner ancient idea of "being the best, above everybody else" among athletes has led to the increased use of doping i. e. the use of banned performance enhancing drugs in sport. Doping is a threat to sport all around the world, desecrating the principles of open and fair competition, and endangering the health of an individual. Furthermore, doping is becoming a serious social issue opening numerous sociological, cultural and ethical questions. Mass media play one of the crucial roles in reinforcing the prevailing ideology. In the last decade, mostly due to the highly resounding doping case of an American cyclist Lance Armstrong, the increase in reports about doping can be seen in Slovenia as well. To investigate the discourse of Slovenian media regarding doping in sport, we used the reports on the most resounding Slovenian doping case of Jolanda Čeplak in Delo and Slovenske novice to ask ourselves two research questions: How did Slovenian quality print media and tabloids cover Jolanda Čeplak's doping case and what is the journalistic practice of these same media in producing reports on doping. Critical discursive analysis of reports on doping has shown that journalists offered their audience two contradictory discourses. Tabloid papers predominately used a discourse "against doping" while the representative of quality newspapers favoured a discourse that tried to justify doping. The results of the analysis of articles and in-depth interviews from sport journalists have shown an unbalanced and uncritical reporting on doping from both the quality newspaper and the tabloid.

Keywords: sport media discourse, performance enhancing drug use in sport, Jolanda Čeplak, critical discourse analysis, information source

Kazalo vsebine:

1	UVOD	8
2	TEORETIČNO OGRODJE IN DRUŽBENO-MEDIJSKI KONTEKST	12
2.1	RAZLIČNI PRISTOPI K PROUČEVANJU NOVIC IN NOVINARSTVA.....	12
2.2	SOCIOLOŠKI IN KULTUROLOŠKI PRISTOP NOVIC OZ. NOVINARSTVA	12
2.3	MEDIJSKA REPREZENTACIJA DOPINGA.....	14
2.4	KLASIČNO NOVINARSTVO IN PROFESIONALNA NOVINARSKA IDEOLOGIJA	16
2.4.1	<i>Dejanskost kot predmet novinarskega sporočila</i>	17
2.4.2	<i>Dejavniki objavne vrednosti</i>	18
2.4.3	<i>Preiskovalna zgodba kot analitični novinarski žanr</i>	19
2.5	TABLOIDNO, POPULARNO IN KAKOVOSTNO NOVINARSTVO.....	19
2.5.1	<i>Tehntne vs. razvedrilne novice</i>	20
2.5.2	<i>Informativna vs. interpretativna funkcija besedila</i>	21
2.5.3	<i>Sporočanjski proces v klasični novinarski paradigmi</i>	21
2.5.4	<i>Sporočanjski proces v tržno naravnem novinarstvu</i>	22
2.5.4.1	Tabloidi in senzacionalistični stil.....	23
2.5.5	<i>Vplivi na novinarje</i>	24
3	DISKURZ, IDEOLOGIJA IN MEDIJI	27
3.1.1	<i>Ideologija</i>	28
3.1.2	<i>Hegemonija – boj za prevlado</i>	29
3.1.3	<i>Stereotipiziranje</i>	30
3.2	KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA (KDA) KOT TEORIJA IN METODA	31
3.2.1	<i>Tekstualna analiza</i>	33
4	ŠPORTNO NOVINARSTVO	34
4.1	ŠPORTNI DISKURZ.....	35
4.1.1	<i>Žanrske značilnosti športnega diskurza</i>	36
4.1.2	<i>Jezikovne značilnosti športnega diskurza</i>	36
4.2	ŠPORTNI NOVINARJI.....	37
4.3	PRODUKCIJSKA PRAKSA ŠPORTNIH NOVIC V SLOVENIJI.....	38
5	METODOLOGIJA	41
6	DOPING V ŠPORTU	43
6.1	DEFINICIJA DOPINGA.....	43
6.2	OZADJE DOPINGA.....	43
6.2.1	<i>Mediji, politika, ekonomija, šport publika in doping</i>	44

6.2.2	<i>Dopinški poročevalci</i>	45
6.2.3	<i>Liberalizacija športa?</i>	45
6.2.4	<i>Doping kot velik posel</i>	46
6.3	ZGODOVINA BOJA PROTI DOPINGU V SVETU	47
6.4	ZGODOVINA BOJA PROTI DOPINGU V SLOVENIJI	49
6.5	POKRIVANJE DOPINGA	51
6.5.1	<i>Pokrivanje dopinga v Sloveniji</i>	53
7	JOLANDA ČEPLAK	55
7.1	BIOGRAFIJA IN KARIERA JOLANDE ČEPLAK	55
7.2	ODZIVI DOMAČIH IN TUJIH MEDIJEV	57
7.3	IDEOLOŠKE KONOTACIJE	58
8	DELO IN SLOVENSKE NOVICE	61
8.1	RESEN IN KAKOVOSTEN	61
8.2	RUMENE IN RAZVEDRILNE	61
8.3	NAJBOLJ PRODAJANA DNEVNIKA V LETU 2007	62
8.4	TABLOIDIZACIJA	62
9	REZULTATI	66
9.1	ANALIZA VIROV.....	66
9.2	ANALIZA NOVINARSKIH PRISPEVKOV.....	69
9.2.1	<i>Analiza tem</i>	70
9.2.1.1	Moralna dimenzija.....	70
9.2.1.2	Tematika osebnosti Jolande Čeplak.....	71
9.2.1.3	Tematika ključnih institucij.....	73
9.2.2	<i>Analiza naslovov</i>	73
9.2.3	<i>Diskurz »proti dopingu«</i>	75
9.2.4	<i>Diskurz »opravičevanja dopinga«</i>	76
9.3	ANALIZA POGLOBLJENIH INTERVJUJEV.....	77
9.3.1	<i>Stališče do dopinga</i>	78
9.3.2	<i>Odnos do Jolande Čeplak</i>	79
9.3.3	<i>Dvom v njene uspehe vs. ena od največjih slovenskih športnic</i>	80
9.3.4	<i>Prizanesljivost do športnika</i>	81
9.3.5	<i>Izpostavljanje pozitivnega/negativnega</i>	82
9.3.6	<i>Produksijska praksa</i>	83
9.3.7	<i>Stil pisanja</i>	83
9.3.8	<i>»Objektivno« poročanje in navajanje virov</i>	85

10	RAZPRAVA IN SKLEP	87
11	LITERATURA	91
	PRILOGA A: POGLOBLJENI INTERVJU Z NOVINARJEM SLOVENSkih NOVIC, MARKOM URŠIČEM.....	105
	PRILOGA B: POGLOBLJENI INTERVJU Z NOVINARJEM DELA, VITOM DIVCEM.....	113

1 Uvod

Vse večja komercializacija profesionalnega športa je privedla do povečane uporabe nedovoljenih substanc (dopinga) za izboljšanje učinkovitosti v športu (Evropska komisija 2012). Doping ogroža šport po vsem svetu, tudi v Evropi, ter skrni načelo odprtega in poštenega tekmovanja. Resno vpliva na podobo športa in hkrati ogroža zdravje posameznika (prav tam). Doping postaja splošen družbeni problem, o katerem je javnost največkrat obveščena prek medijev (Špes 2011). V sodobni družbi glavno vlogo pri krepitvi dominantne ideologije, legitimiranju družbenega reda in vzdrževanju status quo opravljajo množični mediji (Erjavec 2000). Večino informacij o družbenih dogodkih dobimo prek medijev (Erjavec in Poler Kovačič 2007). Informacije nam služijo kot izhodišče za oblikovanje naših mnenj o ljudeh in ustanovah (prav tam). Mediji s produciranjem informacij ustvarijo institucijo (Vodeb 2000), ki javno izraža ali kritizira ideologijo (O'Sullivan 1998). Reproducirajo ideologijo z načinom postavljanja diskurza, podob, ki najbolj učinkovito predstavi ideologijo publiki. Po eni strani je uporaba dopinga v športu obravnavana v družbi kot kriminalno dejanje in je označena kot deviantna (Henne 2009), po drugi strani se od vrhunskih športnikov pričakujejo zmage, medalje in rekorde (Špes 2011). Raziskava Eurobarometer »The citizens of the European Union and Sport« (Evropska komisija 2004, 35–37) je pokazala, da večina prebivalcev Evropske unije (72%) meni, da je doping glavni krivec za negativno podobo športa v družbi. Da je doping v športu pereč problem v sodobni družbi, pričajo tudi številni obravnavani primeri na Mednarodnem športnem razsodišču (CAS).

V zadnjih letih, predvsem zaradi najbolj odmevnega dopinškega primera ameriškega kolesarja Lanca Armstronga, opažamo povečanje poročanja o dopingu tudi v Sloveniji. Uvertura primeru Armstrong je bil že pred nekaj leti njegov kolesarski rojak Floyd Landis. V Sloveniji so mediji obravnavali primere atletinj Jolande Čeplak in Helene Javornik, atleta Boštjana Buča in Boruta Bilača, telovadca Aljaža Pegama ter kolesarja Tadeja Valjavca.

Rowe (2004) je ugotovil, da je šport globoko povezan s politiko vsakodnevnega življenja, njegovo proučevanje pa odpira socialne, politične in etične debate. »Nikjer ti javni boji niso tako očitni kot pri trenutni medijski pozornosti, ki jo namenjajo uporabi sredstev za povečanje zmogljivosti (performance enhancing drugs/PED, op. a.). Popularnost teme med novinarji in bralci ni presenetljiva, glede na mikavno kombinacijo deviantnosti, moralnosti in spektakla«

(Sefiha 2010, 200–201). Zgodbe o dopingu pa ne odvrtačajo navijačev. Še več – ponujajo odmik od ustaljenega poročanja o športu, ki po nekaterih raziskavah celo povečuje zanimanje.

Raziskava na področju poročanja o dopingu v Severni Ameriki (Sefiha 2010) je pokazala, da ima poročanje o dopingu v športu visoko novičarsko vrednost. Ker na področju novinarskega pokrivanja dopinga v Sloveniji še ni bilo izvedene raziskave, skušamo zapolniti raziskovalno vrzel in odgovoriti na vprašanje, kako so slovenski mediji pokrivali enega od najbolj odmevnih dopinških primerov v Sloveniji. Leta 2007 je kariero Jolande Čeplak, eno najbolj uspešnih in prepoznavnih športnic v zgodovini samostojne Slovenije, močno zaznamoval pozitiven dopinški preizkus, ko so preiskovalci v njenem vzorcu odkrili nedovoljeni eritropoetin (EPO). Naš cilj je na primeru Jolande Čeplak razkriti, kakšen je diskurz slovenskih tiskanih medijev o dopingu v športu.

Po mnenju Hobermana (2005) so evropski mediji tradicionalno predstavljali športnika kot padlega junaka, ki je bil žrtev požrešnih dejanj drugih. Dopingiranega športnika so branili tudi v smislu nacionalnega ponosa, podobno pa so počeli tudi severnoameriški mediji. Omenjeni škandal na Tour de Franceu je pripeljal do novega vala medijsko zelo odmevnih dvomov o tem, če bodo športniki najvišjega nivoja kdaj sploh lahko zadovoljili etične standarde, h katerim so jih konstantno pozivali v medijih (prav tam). Etnografska študija o novinarskem pokrivanju dopinga je bila narejena v severnoameriških tiskanih in spletnih medijih (Sefiha 2010). Ker na področju novinarskega pokrivanja dopinga v Sloveniji še ni raziskav na podlagi primerjav kakovostnega in tabloidnega tiska, si zastavljamo raziskovalno vprašanje:

RV1: Kako so slovenski kakovostni in tabloidni mediji pokrivali uporabo dopinga Jolande Čeplak?

Številne raziskave (npr. Tuchman 1978; Theberge&Cronk 1986; Shoemaker in Reese 1996) so pokazale, da obstaja velika simbioza med novinarji, njihovimi viri in institucijami. Harcup (2004) poudarja, da novinarji ne ustvarjajo v praznem prostoru, ampak pod vrsto pritiskov in vplivov. Četudi bodo novinarji avtonomnost postavljali za temelj svojega dela, so podvrženi različnim omejitvam, na različnih ravneh, z različnimi akterji pritiska, na različne načine. Nekatere vplivi so razvidni, nekateri pa povsem zakriti. Nekatere novinarji sprejemajo zavestno, drugi delujejo na nezavedni ravni (Poler Kovačič in Erjavec 2011). Novinar pri svojem delu najbrž nikoli ni avtonomen, in sicer zaradi vplivov na medijske vsebine, kot sta jih razvrstila Shoemaker in Reese (1996): individualni vplivi; vplivi novinarskih in medijskih

rutin; organizacijski vplivi; izvenmedijski vplivi in ideološki vplivi. Številne študije (npr. Tuchman 1978; Theberge&Cronk 1986; Shoemaker in Reese 1996) klasične medijske produkcije so prav tako razkrile, da so novinarski prispevki zaradi poplave velikega števila informacij postajali standardizirani in rutinizirani. Rutinizacijo novinarskega sporočanja je v Sloveniji raziskovala Poler Kovačič (2004), vendar ne na področju pokrivanja dopinga, zato si zastavljamo naslednje raziskovalno vprašanje:

RV2: Kakšna je novinarska produkcijska praksa kakovostnih in tabloidnih medijev pri oblikovanju prispevkov o dopingju Jolande Čeplak?

Na prvo raziskovalno vprašanje bomo skušali odgovoriti s kritično diskurzivno analizo (KDA). Gre za metodo, ki kot empirična jezikoslovna analiza za razliko od jezikoslovja obravnava širša družboslovna vprašanja in išče učinke družbenih sprememb na ravni teksta in interaktivnih dogodkov. Ker se osredotoča na jezik (ta igra pomembno vlogo pri reproduciranju ali spreminjanju družbeno-kulturnih razmerij oblasti) in išče subtilne pomene s katerimi besedila in govor upravljajo z umom ter tako ustvarjajo konsenz (van Dijk 1993, 132), je primerna za analizo novinarskih prispevkov o dopingju. V okviru KDA bomo izvedli tekstovno analizo, in sicer analizo virov, ki po van Dijk (1993) raziskovalcu omogočajo pridobiti vpogled v uporabljene vire informacij, analizo ključnih besed, ki po Fowlerju (1991) omogočajo raziskovalcu razkriti ključni diskurzivni element, tj. uporabljeno besedišče, in analizo makropropozicij, ki po van Dijk (1988) raziskovalcu omogoča razkriti ključni pomen nekega teksta. Ker je poudarek na umeščanju v širši družbeni kontekst, problematiziranju odnosov moči ter potencialu diskurza za družbene spremembe (Fairclough 1995), metoda ponuja odgovore tudi na vprašanja, ki si jih zastavljamo v primeru pokrivanja dopinga Jolande Čeplak.

Najbolj poglobljene novinarske prispevke najdemo v časopisih (Martin in Copeland 2003, Poler Kovačič in drugi 2011), zato bom za predmet raziskave vzela slovenske tiskane medije. Obravnavali bomo kakovosten in tabloidni primer tiskanega medija. Pri kakovostnem mediju pričakujemo verodostojne, preverljive in objektivne informacije o dopingju (Košir 1994), pri tabloidnem pa predvsem senzacionalistični stil poročanja o dopingju (Kalin Golob in Poler Kovačič, 2005). Pri raziskovanju dopinškega primera Jolande Čeplak se bomo pri tiskanih medijih osredotočili na Delo in Slovenske novice. Predstavnik tiskanega medija v naši raziskavi bosta osrednji slovenski časopis *Delo* in najbolj bran popularni časopis v Sloveniji *Slovenske novice*. Predmet analize bodo prispevki, ki so jih izbrani tiskani in spletni mediji

objavili o Jolandi Čeplak (od 27. julija 2007 do 14. aprila 2008) in njeni uporabi prepovedanih substanc (namenski izbor).

Pri drugem raziskovalnem vprašanju bomo preučevali, kakšen je odnos novinarjev z njegovimi viri, kakšna so novinarska stališča in percepcija glede dopinga v športu.

Po Faircloughu (1994) je interpretacija medijskih besedil odvisna od posameznikovega procesa razšifriranja, hkrati pa ima producent to moč, da pri oblikovanju prispevka postavi v ospredje določene pomene, druge pa prikrije ali zamolči. Na ta način usmerja bralca k želenemu (preferenčnemu) pomenu. Proces interpretacije je tako neposredno povezan s procesom produkcije.

Za preučevanje novinarske produkcije je najprimernejša metoda poglobljeni intervju. Ta omogoča pridobitev poglobljenih informacij o občutjih, izkušnjah, stališčih in percepcijah raziskovalnega subjekta (Bachman in Schutt 2001). Predmet analize bodo stališča novinarjev o dopingiu pri športnikih v izbranih medijih, in sicer bomo intervjuvali novinarja *Dela Vita Divca* in novinarja *Slovenskih novic* Marka Uršiča.

Magistrsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in praktičnega dela. V naslednjem poglavju bomo predstavili teoretično ogrodje in družbeno-medijski kontekst obravnavane tematike, kjer bomo predstavili glavne teorije novic in novinarstva. Sledil bo pregled relevantnih študij medijske reprezentacije o dopingiu. V tretjem poglavju bomo opredelili novinarski diskurz in osvetlili značilnosti diskurzivne analize, znotraj katere se osredotočamo na enega izmed pristopov, kritično-diskurzivno analizo (KDA). Četrto poglavje bo namenjeno opisu športnega diskurza in predstavitvi športnega novinarstva, znotraj katerega bomo preučili športni diskurz, novinarsko produkcijo in novinarje. Po opisu metod in podatkov se bomo podrobneje ustavili pri dopinški tematiki, najbolj peročo športno temo na svetu, osvetlili njeno ozadje, zgodovino in pokrivanje dopinga v medijih. Sledi temeljit pregled študije primera Jolande Čeplak, njeno življenjsko pot vse do dogodka, ki še vedno velja za največji dopinški primer športne osebnosti v Sloveniji. Naš predmet analize bosta največja predstavnika kakovostnega in tabloidnega tiskanega medija, *Delo* in *Slovenske novice*. Po njuni opredelitvi bomo predstavili rezultate tekstovne analize novinarski prispevkov *Dela* in *Slovenskih novic* in analize poglobljenih intervjujev, ki jih bomo na koncu interpretirali v luči izbranega teoretičnega koncepta.

2 Teoretično ogrodje in družbeno-medijski kontekst

2.1 Različni pristopi k proučevanju novic in novinarstva

Obstaja več pristopov, ki obravnavajo proučevanje novic in novinarstva. Ključni so predstavniki političnoekonomskega, kulturalističnega organizacijskega pristopa in teorije novih medijev (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 106–107). Glede na našo temo magistrskega dela sta aktualna kulturalistični in organizacijski pristop.

Zagovorniki kulturalističnega pristopa k proučevanju novic in novinarstva trdijo, da novičarski mediji ustvarjajo vrednostno opredeljene produkte, ki se morda zdijo nevtralni, a dejansko predstavljajo določene dominantne poglede, nikoli zaključene boje med nasprotujočimi si družbenimi silami in tekmujočih pogledov na svet. Kulturalistična perspektiva išče pristranskost in vpliv novice v okolju, ki je zunaj medijske organizacije, ugotavlja, da je okolje polno različnih in tekmujočih pogledov ter izraznih oblik, ki želijo biti prebrane, odmika se od razumevanja potrošnje novic izključno v smislu razrednih ali družbenoekonomskih določilnic ter vpeljuje etničnost, spol in starost kot dejavnike, vredne upoštevanja (prav tam).

Študije novic kot organizacijskega produkta si prizadevajo razumeti dejanske prakse, vključene v ustvarjanje novic. Organizacijski pristop se osredotoča na produkcijo in ne zunanjim dejavnikom vpliva na vsebino novic. Produktivski procesi so značilnosti novinarske organizacije, ki vplivajo na novičarsko vsebino. Študije novičarskih organizacij se osredotočajo na nadzor in omejitve novinarjev, izvajane s strani organizacij, in na neizogibnost družbene konstrukcije realnosti v vsakem družbenem sistemu (prav tam).

2.2 Sociološki in kulturološki pristop novic oz. novinarstva

Schudson in Zelizerjeva imata na proučevanje novinarstva dva različna pogleda, ki sta si v osnovi nasprotujoča. Schudson (2005) v svojem delu najprej kritizira kolege sociologe, potem pa poskuša razložiti sociologijo novic oz. novinarstva s štirimi pristopi: političnim, ekonomskim, sociološkim in kulturološkim. Zelizerjeva (1993) poda kritiko sociološkemu pristopu in predstavi prednosti humanističnega pristopa. Oba avtorja imata skupno točko v obravnavanju kulturološkega vidika novinarstva.

Pri družbeno- organizacijskem vidiku Schudson (2005) poudari odnose in organizacije v »novinarskem polju«. Novinarji kljub pismenosti in izobrazbi podlegajo družbenim normam, kar vodi v rutinizacijo in birokratizacijo novic. Vendar ugotavlja, da novinarji ne poročajo samo o rutinskih dogodkih, temveč pokrivajo tudi dogodke, kot so škandali in nesreče. Pri iskanju virov se novinarji ne bi smeli opirati le na uradne, vladne vire, ampak bi se morali pozanimati tudi pri drugih virih. V Sloveniji je bil raziskan podoben pojav pri poročanju slovenskih tiskanih medijev o različnih mnenjih glede vstopa Slovenije v NATO. Raziskava (Poler Kovačič 2004) je potrdila domnevo o uporabi elitnih uradnih virov v kar 86,6 odstotkih primerov. Uredniki s svojo osebnostjo močno vplivajo na delo novinarjev. Večina informacij v časopisu in na televiziji je istih, saj se oba medija opirata na podatke ene in iste tiskovne agencije. V našem prostoru je tak primer STA (Slovenska tiskovna agencija), ki je edina tovrstna agencija pri nas in po kateri praktično vsi slovenski mediji povzemajo informacije.

Poudarek pri kulturnem pristopu Schudsona (2005) k obravnavi novinarstva je simbolni sistem (dejstva in simboli v novicah). Poanta novinarske percepcije je, da obstaja kulturno dihanje, ki ga delijo posamezniki v nekateri družbi. Vsaka družba imajo svoje prednostne vrednote, ki so največkrat stereotipne. Za ZDA je značilen etnocentrizem, religioznost, fundamentalizem in individualizem. Ameriške vrednote so največkrat prikazane v stilu »Mi smo najboljši«. Po Trstenjaku (1996) so Slovenci zdrav, plemenit in nadarjen narod, z izredno marljivostjo in prizadevanjem za napredek. Vsak narod spremljajo stereotipne predstave in tako tudi Slovence. Še ena značilnost novinarstva po Schudsonu (prav tam) so posebljene zgodbe, ki obstajajo z nameni, da ima zgodba akterja, da se bralec lahko z zgodbo identificira ter da nastane nek družbenostrukturni problem. Zaradi časovne stiske se zgodba dnevno zoži le na posameznika, medtem ko imajo tedenske zgodbe na voljo več časa za osvetljevanje situacije in ozadja.

Zelizerjeva nasprotuje Schudsonu, ker daje prevelik poudarek na sam izdelek, zato vzpostavi humanistično analizo: ritualno, skupnostno novinarstvo, kolektivitete, naracije in interpretacije. Premik, ki ga z aplikacijo pojma interpretativnih skupnosti na novinarstvo predlaga predvsem Zelizerjeva (1993) je v tem, da lahko po njenem mnenju kot interpretativne skupnosti razumemo ne le občinstva, ampak tudi »poklicne komunikatorje«, kot so novinarji. Prav oni s tega vidika ustvarjajo skupnost z neformalnimi pogovori, poklicnimi srečanji, memoarji, intervjuji in retrospektivami – ustvarjajo zgodbe, ki vsebujejo določene konstrukcije realnosti, določene vrste naracij in določene definicije primernih praks,

pravi Zelizerjeva. Z besedili novinarji ustvarjajo skupne interpretacije, ki osmislijo njihovo poklicno življenje: »Z zgodbami o preteklosti naslavljajo dileme, ki se porajajo ob pokrivanju dogodkov v sedanjosti« (Zelizer 1993).

Vprašanje kulturne avtoritete novinarstva pa je tisti del delovanja novinarstva in njegovega statusa, na katerega po mnenju Zelizerjeve (1993) komunikologija (še) ni ponudila ustreznih odgovorov. Po njenem mnenju ji predvsem še ni uspelo zagotoviti potrebnih orodij, s katerimi bi lahko razložili, kako in zakaj deluje novinarstvo ter zakaj javnost dopušča poročevalcem, da se predstavljajo kot kulturne avtoritete za dogodke iz resničnega sveta. Ker ob naraščanju medijske moči raziskovalci niso obravnavali ritualne in kolektivne vloge, ki jo ima moč za same novinarje, jim še ni uspelo ustrezno pojasniti novinarstva in njegove avtoritete, trdi Zelizerjeva.

Schudson na podlagi štirih pristopov k novinarstvu v ospredje postavlja moč, lastnino, organizacijo, vire in obravnava tudi kulturni pristop k novinarstvu. Njegovi pristopi so nam v pomoč, ko želimo razložiti infrastrukturo novinarstva (uredništva, notranje strukture). Slednji pristop pa je tudi edina skupna točka z Zelizerjevo, ki na novinarstvo gleda (zgolj) s humanističnega zornega kota. Njena teorija zadostuje za proučevanje kulturnih študij, kot so: senzacionalizem, nacionalizem in stereotipiziranje.

2.3 Medijska reprezentacija dopinga

Rowe (2004) je ugotovil, da je šport globoko povezan s politiko vsakodnevnega življenja, njegovo proučevanje pa odpira socialne, politične in etične debate. »Nikjer ti javni boji niso tako očitni kot pri trenutni medijski pozornosti, ki jo namenjajo uporabi sredstev za povečanje zmogljivosti (performance enhancing drugs/PED, op. a.). Popularnost teme med novinarji in bralci ni presenetljiva, glede na mikavno kombinacijo deviantnosti, moralnosti in spektakla« (Sefiha 2010, 200–201). Zgodbe o dopingu pa ne odvrtačajo navijačev. Še več – ponujajo odmik od ustaljenega poročanja o športu, ki po nekaterih raziskavah celo povečuje zanimanje (Carstairs 2003). Sefiha (2011, 201) v teh primerih pripisuje velik pomen novinarski produkciji, njihovim praksam, konvencijam in prepričanjem. Tudi Gruneau (1989) se strinja, da je za celovit razumevanja ozadja novinarskega ustvarjanja poleg analize tekstov v proučevanje nujno vključiti tudi vse ostale elemente novinarske produkcije.

Tradicionalno so v medijih najbolj izpostavljeni primeri iz kolesarstva in atletike. Zloraba (ne)dovoljenih sredstev v kolesarstvu je bila dolgo časa precej nepokrita tema. Kot se je izkazalo kasneje, je šlo med drugim tudi za skrivnostni kodeks obnašanja, kjer so novinarjem in kolesarjem v zameno za molk dovolili neomejen dostop do informacij. V petdesetih letih prejšnjega stoletja je profesionalno kolesarstvo začelo doživljati ekonomske in kulturne spremembe, ki so se pojavile v povojni Evropi z večanjem prisotnosti sponzorskih sredstev, razširitvijo mednarodnih trgov in spreminjanjem odnosa javnosti do nedovoljenih poživil. Te spremembe so skupaj s pogosto nezanesljivimi in težko izvedljivimi dopinškimi testiranjmi omogočale, da se v naslednjih štiridesetih letih še vedno ni poročalo o dopingu.

Skrivni kodeks med novinarji in kolesarji se je porušil leta 1998 z afero Festina, ko so pri omenjeni kolesarski ekipi na dirki po Franciji odkrili sistematiziran dopinški program, ki je vključeval večino njihovih kolesarjev (Sefiha 2010). Tistega leta so z nenapovedanimi preiskavami policisti odkrili podobne prakse pri številnih drugih ekipah, kar je do neke mere razkrilo tiho dopinško kulturo v kolesarstvu. »V desetletju po Touru leta 1998, so se pojavili članki, ki navajajo dokaze o uporabi PED pri kolesarjih, vključno z Lancom Armstrongom in drugimi zmagovalci na Touru, ki so rezultat preiskav novinarjev francoskih in drugih evropskih časopisov« (Sefiha 2010, 202).

V zadnjih dveh desetletjih je bila medijsko poročanje dopinških škandalov v ZDA in Evropi predstavljen na polariziran način, na eni strani so novinarji športnika zagovarjali, po drugi strani pa so o njem poročali kritično (prav tam). Po mnenju Hobermana (2005) so evropski mediji tradicionalno predstavljali športnika kot padlega junaka, ki je bil žrtev požrešnih dejanj drugih. Dopingiranega športnika so branili tudi v smislu nacionalnega ponosa, podobno pa so počeli tudi severnoameriški mediji na podlagi študije primera Carla Lewisa. V ZDA so leta 2004 preiskovalni novinarji odkrili še en primer sistematičnih režimov jemanja dopinga v laboratoriju BALCO¹, kjer so se nedovoljenega jemanja prepovedanih substanc posluževala številna svetovno znana atletska imena, kot sta bila Barry Bonds in Marion Jones. Številne zanimive zgodbe o dopinških škandalih so povzročile, da je dopinška tematika občasno postala prevladujoča tema športnih vsebin (Laine 2006). Da je šlo pri jemanju sredstev za povečanje zmogljivosti največkrat za moralno in etično napako, je bilo prepričanih večina

¹ BALCO- Bay Area Laboratory Co-op; ameriško podjetje BALCO je bil v letu 2005 udeležen v veliki dopinški aferi. V njihovih laboratorijih so preiskovalci FBI odkrili masovno proizvodnjo prepovedanih snovi, med njimi tudi prepovedani steroid tetrahydrogestrinon. Ustanovitelj podjetja BALCO, Victor Conte, je julija istega leta priznal krivdo za nedovoljeno razpečevanje sredstev za izboljšanje telesnih sposobnosti več kot 30 znanim športnikom in športnicam v atletiki, amerškemu nogometu in baseballu.

športnih novinarjev, pri tem so bili družbeni-zgodovinski pogoji zanemarjeni (Hoberman 2005).

Sefiha (2010) razkriva tudi, da so profesionalne lige, v katerih nastopajo najbolj priljubljeni športniki, med največjimi nasprotniki nadzora dopinga. »Medtem, ko je profesionalno kolesarstvo preživelo neskončno vrsto doping škandalov, je evropski nogomet pokazal malo zanimanja za soočanje z lastnimi resnimi težavami glede dopinga. Italijanska policija je našla na stotine sredstev v Juventusovem trenažnem centru v Torinu – 'dovolj za potrebe male bolnišnice', po besedah preiskovalnega sodnika« (Hoberman 2005, 271). Podobno se testiranjem izmikajo tudi vse ameriške profesionalne lige – MLB (bejzbol), NBA (košarka), NFL (ameriški nogomet) in NHL (hokej).

Raziskava o pokrivanju dopinga na primeru Lancea Armstronga v italijanskih dnevnikih časopisih je prav tako pokazala neuravnoteženo poročanje, na eni strani striktno in natančno poročanje o neljubih dogodkih, po drugi strani pa strastno in navijaško dimenzijo novinarskega športnega poklica (Spalleta in Ugolini 2014).

2.4 Klasično novinarstvo in profesionalna novinarska ideologija

Za klasično novinarstvo je značilno, da deluje za obče dobro, da novinarji delujejo kot predstavniki javnosti in imajo do nje tudi primarno odgovornost. Klasično novinarstvo označujejo tudi tradicionalno oziroma normativno novinarstvo, ponekod se pojavlja tudi kot visokomodernistična ali klasična paradigma novinarstva (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 61) Deuze (2005) razvršča pet idealnotipskih vrednot, značilnih za profesionalno novinarsko ideologijo: delovanje za javno dobro; objektivnost; avtonomija; takojšnjost in etiko.

Novinarstvo je posebna vrsta produkcije in distribucije vedenja, ki označuje »zbiranje, pisanje, urejanje, razširjanje informacij k dnevnemu in drugemu periodičnemu tisku...« (Splichal 2000). Po mnenju Koširjeve in Polerjeve (1996, 11) pa je za novinarsko dejavnost značilno zbiranje, izbiranje in oblikovanje informacij o dejstvih in mnenjih kot prenos od drugih k drugim, prek množičnih medijev k različnim občinstvom. Eden od idealov v sporočanjškem procesu novinarja je zagotovo aktivno in neodvisno zbiranje informacij, kajti le tako bodo javnosti zagotovili informacije, ki bodo izboljšale njeno razumevanje okolja (Poler Kovačič in Erjavec, 62). Nekaterih dogodkov brez novinarjev ne bi bilo, saj dokler novinar ne odkrije pomembnih informacij in o njih ne poroča, ne obstajajo – vsaj ne za

javnost, na primer tudi odkritje novega dopinškega primera pri znani športni osebnosti, ki mu sledi sankcija, odvzem licence in črna lisa v njegovi športni karieri. Takih in podobnih zgodb ni brez novinarjev, ki aktivno odkrivajo, iščejo informacije, preverjajo in sprašujejo. Novinarji sporočajo od drugih za druge z vprašanji, ki so »temeljno opravilo in osnovna orodja« novinarjev (Košir 1996).

Novinar je družbeno delujoča oseba, odvisna do okoliščin, v katerih deluje: od zakonodaje, financiranja medijev do splošne kulture in prevladujočih moralnih vrednot (Košir 2003, 46). Novinarska kompetenca po nemškem teoretiku novinarstva Weishenbergu (Košir 2003, 47) obsega tri vrste znanj: vsebinsko², posredovalno³ in strokovno kompetenco⁴

2.4.1 Dejanskost kot predmet novinarskega sporočila

Prva točka Münchenske deklaracije iz leta 1971 pravi, da je novinarjeva dolžnost spoštovati resnico in pravico občinstva, da jo izve. Tudi prvi člen Deklaracije o načelih obnašanja novinarjev, ki so ga sprejeli člani Mednarodne federacije novinarjev, pravi podobno: »Spoštovanje resnice in pravice javnosti do resnice je prva dolžnost novinarja« (International Federation of Journalists 1954, 1986).

Novinarski prispevki sporočajo, kaj se je dejansko zgodilo. Da novinarskemu prispevku verjamemo informacijsko vrednost, morajo biti sprejeti kot resnični ali vsaj kot sprejemljiv približek resničnosti (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 101). Novinarstvo skuša dejanskost posredovati prek različnih procesov in tehnologij. Mcnair (2005, 30) poudarja, da je posredovanje tisto, kar loči novinarsko reprezentacijo dejanskosti od dejanskosti same. Poler Kovačič in Erjavec (2011, 101) trdita, da je zato pomembno upoštevati izbire in odločitve novinarja med pripravo novinarskega prispevka. Novinarski prispevki nam dejanskost predstavljajo na skonstruiran način (prav tam).

Medijska konstrukcija realnosti zavrača poglede, da so novinarji objektivni obveščevalci o dejanskosti, ampak da so oni tisti, ki so na podlagi svojega strokovnega in etičnega znanja

² Resorno/specializirano znanje, orientacijsko znanje, osnovno družboslovno znanje in široko splošno razgledanost

³ Artikulacijska sposobnost (jezik, slog, razumljivost), predstavitvene oblike (žanri, kot so vest, poročilo, reportaža, intervju, komentar itd.) in nagovor ciljne skupine (zmožnost empatije).

⁴ Instrumentalno sposobnost (preiskovanje, selekcija, oblikovanje, organizacija informacij), znanje o medijskih pravicah in poznavanje tehnik medijskega dela, ustrezna socialna orientacija, ki zajema vedenje (krativec na e) o funkcijah novinarskega poklica in poznavanje delovnih razmer, sposobnost refleksije ter poklicno etiko (prav tam).

sposobni prepoznati resnico in jo nedotaknjeno prenesti na občinstvo. Zagovorniki medijske konstrukcije realnosti uporabljajo za posredovanje dejanskosti prispodobe zrcala, novinarje označujejo kot »okno« v svet, »ogledalo« družbe, »objektiv, ki poveča in razjasni tisto, kar bi sicer ostalo neopaženo in nejasno. Prevladujoča novinarska teorija te poglede kritizira in pravi, da je poročilo o tem, kar se je zgodilo, konstrukt – je podoba dejanskosti in ne njen odsev. Novinarske študije objektivnosti ne razumejo v absolutnem smislu, temveč v dosegljivem cilju, da se občinstvu dejanskost prikaže na čim bolj resnicoljuben, nepristranski in verodostojen način, brez subjektivnih pogledov in mnenjskih sodb o zadevi (prav tam).

2.4.2 Dejavniki objavne vrednosti

»Dejavniki objavne vrednosti« so v literaturi in praksi pogosto povezane z izborom informacij za obveščeno javnost o zanjo pomembnih zadevah. Na podlagi teh dejavnikov se novinar lažje profesionalno presodi o tem, ali je dogodek vreden objave. Novejša klasifikacija novinarskih študij razvršča dejavnike objavne vrednosti na naslednji način (Harcup 2004, 36–39):

- Elita močnih: zgodbe močnih posameznikov, organizacij in institucij
- Slavni ljudje: objava o slavnem posamezniku ima prednost pred objavo o navadnem smrtniku
- Razvedrilo: zgodbe o svetu zabave, spolnosti, človeške zgodbe, humorne, domiselne in zanimive zgodbe
- Presenečenje: presenetljivi, šokantni ali nenavadni dogodki
- Slaba novica: zgodbe z negativnim prizvokom so za novinarje dobra novica
- Dobra novica: zgodbe s pozitivnim prizvokom
- Obseg: zgodbe, pojmovane kot pomembne zaradi števila vpletenih ali potencialnega vpliva
- Relevantnost: zgodbe o zadevah, skupinah in narodih, ki so razumljeni kot pomembni za občinstvo
- Nadaljevanja: zgodbe o zadevah, ki so že obravnavane v medijih
- Medijski predmetnik: zgodbe, ki postavljajo predmetnik določene medijske organizacije ali mu ustrezajo

Na primeru novice z naslovom *Jolanda Čeplak padla na dopingu?* (Slovenske novice 2007) lahko sklenemo, da je novica izpolnjevala več dejavnikov objavne vrednosti, to so dejavniki

negativnosti, dejavnik presenečenja, dejavnik relevantnosti in dejavnik slavne osebe, znane in uspešne slovenske športnice, ki so ji v krvnem testu odkrili sledi umetnega eritropoetina, prepovedanega sredstva za izboljšanje učinkovitosti v športu.

2.4.3 Preiskovalna zgodba kot analitični novinarski žanr

Preiskovalna zgodba je besedilo, ki nastane kot rezultat posebne novinarske dejavnosti, ki jo pri nas imenujemo preiskovalno novinarstvo. Uvršamo jo med interpretativne, analitične žanre. Po Koroščevi (1998, 12) razdelitvi poročevalskih besedil, sodi preiskovalna zgodba med tista besedila, v katerih prevladuje interpretativna funkcija in se uresničuje s presojanjem, komentiranjem v žanrih, kot so komentar, članek, uvodnik idr. Kalin Golobova (1999) skupino, v katero spada tudi preiskovalna zgodba, imenuje presojevalna poročevalska besedila, ki razlagajo in razčlenjujejo, vrednotijo in preprečujejo. Vse te karakteristike presojevalnih poročevalskih besedil vsebujejo tudi novinarski prispevki o pokrivanju dopinga Jolande Čeplak, ki bo v tem magistrskem delu obravnavana kot študija primera.

Po definiciji je preiskovalno novinarstvo posebna vrsta novinarskega sporočanja, za katero je značilno, da: 1. razkriva dejstva, ki jih posamezniki ali institucije želijo prikriti, 2. so ta dejstva za družbo relativno velikega pomena, 3. novinar zavestno načrtuje preiskavo, 4. med njo uporablja posebne tehnike in metode (Šuen 1994, 25). Koširjeva (1994, 11) dodaja še eno značilnost: dogajanje mora imeti elemente, ki omogočajo, da je besedilo napisano v značilni strukturi in stilu.

2.5 Tabloidno, popularno in kakovostno novinarstvo

Ko medijski strokovnjaki razpravljajo o tabloidnem, popularnem in kakovostnem novinarstvu, niso vedno enotni, ga gre za tri različice. Langer meni, da klasifikacije in evaluacije ponavadi temeljijo na neartikulirani delitvi med novinarstvom in *entertainment*-om ali med kakovostnim in tabloidnim novinarstvom (Langer 1998).

Najbolj pogosta je dualnost koncepta oziroma delitev na kakovostno in popularno (tabloidno) novinarstvo, pri čemer popularnost in tabloidnost nista natančneje razmejeni. V ozadju dualne delitve leži klasični pogled na družbeno vlogo novinarstva. Po Costera Meijerjevi (2001) kakovostno novinarstvo zaznamujejo novice, aktualni dogodki, ozadje dogodkov, dokumentiranje in komentiranje, popularno novinarstvo pa popularne novice, pogovorne oddaje in intimno novinarstvo. Medtem ko naj bi kakovostno novinarstvo pokrivalo javno

sfero in politiko, se popularno zanima predvsem za privatno sfero in vsakodnevno življenje. Kakovostno novinarstvo naj bi poudarjalo racionalnost, mnenja in vsebino teksta, popularno pa emocionalnost ter izkustva s priseganjem na učinek teksta. Za kakovostno novinarstvo naj bi bila prav tako značilna nenavezanost (*detachment*) ter neodvisna avtonomna identiteta novinarja (*separative self*), medtem ko naj bi za popularno novinarstvo po drugi strani veljala bližina, vključenost ter odvisna identiteta novinarja (*relational self*) (Costera Meijer 2001, 190).

2.5.1 Tehntne vs. razvedrilne novice

»Nesporno pa je, da živimo v dobi množičnih občil in da so mediji in prek njih novinarji postali ključni sooblikovalci globalnega družbenega in našega vsakdanjega življenja« (Košir 2003, 60).

Pravila igre odgovornega novinarstva, kot pravimo javnosti zavezanemu množičnemu obveščanju, in bulvarskega, zabavnega, kot se imenuje novinarstvo druge vrste, so bila jasna tako producentom medijskih podob, njihovim junakom in tudi občinstvu. Na področju tiska so v razvitih industrijskih deželah že stoletje in pol jasne razlike med resnim, elitnim tiskom, ki se je zavzemal za obveščanje javnosti v smislu informiranja za demokracijo odgovornih državljanov, in komercialnim, rumenim tiskom, ki mu je šlo predvsem za zabavo svojih občinstev (prav tam).

»Tehntne novice« (hard news) ali »resne novice« obravnavajo pomembne teme (Tuchman 1978, 47–48) in se običajno nanašajo na politične in sorodne teme, s katerimi novinarji obveščajo državljane z namenom uresničevanja svojih državljanskih dolžnosti (Gans 2003, 28). Pod tehtne novice ne štejemo samo tiste, ki so pomembne za demokracijo v družbi, ampak tudi tiste, ki so pomembne za vsakdanje življenje ljudi na različnih področjih (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 115), kot so zdravstvo, znanost, šport idr. Primeri tehtnih in pomembnih novic v javnem interesu so bile tudi novice o dopiškem primeru Jolande Čeplak v dnevnem časopisu Delo.

Protipomenka tehtnih novic so »razvedrilne novice« (soft news), to so zgodbe o neobičajnih pripetljajih, osebnih življenjskih stilih in izkušnjah. Pod te prispevke sodijo »nepomembni« dogodki ali teme, ki imajo pogost namen zabavati (Black in Whitney 1983). Med razvedrilne novice Gans (2003, 28) uvršča zabavo, škandale in zgodbe o slavnih osebnostih. Za ta tip novic je pogosto značilno senzacionalistično upovedovanje, čeprav to ne velja za vse, in tudi

tehtne novice so lahko prikazane senzacionalistično (Bell 2009). Tehtne novice so pojmovane kot bistveni del profesionalne identitete novinarjev, medtem ko so novinarji razvedrilnih novic označeni za zabavljaje (Gans, 2003, 28). Meje med tehtnimi in razvedrilnimi novicami postajajo vedno bolj zabrisane (Bell 2009).

2.5.2 Informativna vs. interpretativna funkcija besedila

Novinarjevo razmerje do dejanskosti in naslovnika se kaže v funkciji sporočila. Novinar s sporočilom vpliva na naslovnika in vsako sporočilo ima namenskost. Pri oblikovanju vsakega novinarskega besedila je moč najti eno funkcijo, ki odločuje oziroma prevladuje. Glede na merilo avtorjeve prisotnosti jih Poler Kovačič in Erjavec (2001, 121) delita na informativno in interpretativno funkcijo. Pri informativni funkciji avtor o dogodku poroča in obvešča na distanciran oziroma nevtralen način, pri katerem se s svojimi ocenami in mnenji ne vpleta. Pri interpretativni funkciji pa je novinar udeležen v besedilu s svojimi mnenji, je subjektivno naravnano in angažirano (prav tam).

Na podlagi zgornje delitve besedila delimo novinarska besedila na dve razširjeni družini – novinarski zvrsti, ki jih pa lahko vsebujejo lahko obe funkciji, toda ena vedno prevladuje. Koširjeva jih deli na informativno in interpretativno zvrst. Med prve sodijo »objektivna sporočila, v katerih je avtor s svojimi mnenji od predmeta distanciran in odsoten« (Košir 1988, 63). Sem po njenem sodijo vestičarske, poročevalske in pogovorne vrste ter tudi reportažno vrsto. »Subjektivna sporočila«, v katera avtorji pristopajo angažirano in so s svojimi mnenji prisotni pa najdemo v prispevkih interpretativne zvrsti. Sem uvršča portretno in reportažno vrsto, ki ju je Milosavljevič (2003, 26) zaradi skupnih značilnosti kasneje združil v »enotno novinarsko vrsto«, imenovano novinarska zgodba.

2.5.3 Sporočanje proces v klasični novinarski paradigmi

Za novinarsko dejavnost je značilno zbiranje, izbiranje in oblikovanje informacij o dejstvih in mnenjih preko množičnih medijev različnim občinstvom (Košir in Poler 1996, 11). Splichal (2000, 48) je mnenja, da je novinarstvo med drugim »zbiranje, pisanje, urejanje, razširjanje informacij in siceršnje (predvsem duhovno) prispevanje k dnevnemu in drugemu periodičnemu tisku...«.

Novinarski sporočanješki proces po Erjavčevi in Poler Kovačičevi (2007, 105) obsega med seboj povezane faze: zbiranje informacij, izbor dogodkov in dejstev ter upovedovanje oziroma oblikovanje novinarskega sporočila.

Novinarji so zavezani k aktivnemu in neodvisnemu zbiranju informacij, saj bodo le na ta način lahko obvestili javnost o informacijah, ki bodo omogočale lažje razumevanje okolja. Do informacij novinar klasične novinarske paradigme pride predvsem z vprašanji in spraševanjem.

Medijem je dostopnega več gradiva, kot ga lahko obdelajo in predstavijo, zato je ključnega pomena novinarjev izbor dogodkov in dejstev. Izbor dogodkov je povezan z že obravnavanimi dejavniki objave vrednosti iz prejšnjih naslovov. Novinarji naj bi na podlagi selekcijske logike in upoštevanja opredelitev etičnih kodeksov izbirali teme in dogodke, za katere predvidevajo, da bodo prispevali k čim boljši obveščeni čim večjemu številu prejemnikov o zanje pomembnih zadevah (Erjavc in Poler Kovačič 2007, 106).

Novinar mora v skladu z temeljnim profesionalnim novinarskim pristopom do informacij in besedil, ki jih prejme od drugih, vzpostaviti kritično razdaljo, da premisli o informacijah. Oblikovanje novinarskega sporočila vključuje izbiro jezikovnih sredstev in ustreznega žanra (prav tam).

2.5.4 Sporočanješki proces v tržno naravnem novinarstvu

Tržno novinarstvo je praksa sodobnega (novinarskega) sporočanja, podrejen predvsem ekonomski, pa tudi politični sferi (Poler Kovačič in Erjavc 2011, 73). Številni avtorji (gl. npr. Harrison 2006, 12) opozarjajo na negativne učinke na novinarsko delo zaradi hitrega tehnološkega razvoja, naraščajoče konkurence pri pridobivanju občinstva in razvoja globalnega medijskega trga. Med negativne učinke novinarskega dela v »tržno uravnem novinarstvu«, kot ga imenuje McManus (1994), spadajo trivializacija vsebin, izgubljanje novinarske odgovornosti in zmanjševanje zaupanja javnosti do novičarskih medijev.

Glavna značilnost tržnega novinarstva je tržna logika, naslovnik je razumljen kot potrošnik in novica kot proizvod. Prevladuje ekonomski model minimalno aktivnega odkrivanja informacij, kjer ni novinarskih vprašanj. Ustvarjalci novinarskih vsebin izbirajo poceni in tržno privlačne vsebine, njihove objave so odvisne od tržnih raziskav. Novinar do informacij ne vzpostavlja kritične razdalje, ampak jih upoveduje z ene točke pogleda (Poler Kovačič in

Erjavec 2011, 73). Motiv ustvarjalcev novic v tržno naravnanim novinarstvu je predvsem dobičkonosnost. Osredotočajo se na teme, ki so zanimive za širok krog ljudi: kriminal, nasilje, spolnost, šport, zabava ipd. (prav tam, 70). Upoštevanje profesionalnih novinarskih norm je v razmerah tržno naravnane novinarstva težko uresničljivo. Na tem mestu pride pogosto do neskladja med tržnimi zahtevami in etiko, ki je ena od ključnih norm novinarske ideologije.

2.5.4.1 Tabloidi in senzacionalistični stil

Demokratizacija medijev se pojavi po letu 1991 s spremembo družbenopolitičnega položaja o demokratizaciji družbe, ki je na naš trg prinesla »še edini manjkajoči znak zahodnega tržnega poročevalstva – senzacionalizem« (Korošec 1998, 150), ki se pojavi v tabloidnem tisku. V slovenskem novinarstvu najdemo zametke senzacionalističnega načina pisanja konec 80.let 20.stoletja. Korošec (prav tam, 151) navaja ta način pisanja pri poročanju slovenskih časopisov o primeru Trobec⁵.

Zametke senzacionalizma so bili najprej opaženi v običajnih, »resnih« časopisih, kar je povezano z izjemnostjo prvega in edinega množičnega morilca na Slovenskem kasneje pa se s tržno naravnostjo slovenske družbe pojavijo posebni časopisi s pričakovanim senzacionalističnim stilom. Po demokratičnih spremembah l. 1991 so se novinarji, osvobojeni socializma, pričeli boriti za drugačne vrednote – dobiček in preživetje na medijskem trgu (Kalin Golob in Poler Kovačič 2005, 290).

Prvi predstavnik rumenega časopisja je bil mariborski Kaj, sledili so tednik Lady, Slovenske novice, pred dobrim desetletjem pa še tedniki Nova, Gala in nekateri drugi.

Korošec (1998, 151) ugotavlja, da rumeni časopisi ne prinašajo izključno prispevkov, ki bi že s svojo ekskluzivnostjo dajali možnost za senzacionalistično poročanje, ampak izbirajo tudi jezikovna sredstva in oblikujejo besedila izrazito hiperbolično, kar je podlaga za senzacionalistični učinek. Gre za pričakovano metodo rumenih medijev, večji problem je nastal, ko se je senzacionalizem pojavil tam, kjer ga ne pričakujemo in ne sprejemamo (prav tam, 152). Po mnenju slovenskih raziskovalk tega področja (prim. Poler Kovačič 1997; 2001; Košir 2003; Kalin Golob 2003; 2004) so v praksi meje med rumenim in resnim tiskom vedno bolj zabrisane.

⁵ Primer Trobec iz obdobja 1979-1984 je za slovenske razmere izjemen primer šestkratnega morilca žensk, dvakrat obsojenega na smrt in po številnih sojenjih na dvajset let zapora.

Stilistika poročevalstva proučuje, kakšna jezikovna sredstva in stilne postopke uporablja novinar za doseganje večjega učinka svojega sporočila in ugotavlja, opisuje in ocenjuje stilno vrednost jezikovnih sredstev v rumenem tisku. Novinar s svojim novinarskim izdelkom ponuja naslovníku zgodbo s posebno rabo jezikovnih sredstev, kar pomeni, da je hotena oblika naslavljanja, upovedovanja in strukturiranja, s katero želi doseči učinek, kot je boljša prodaja časopisa. Največji učinek pri novinarskih prispevkih imajo naslovi, saj je časopis postal prodajno sredstvo, »tako da bralec z naslovom ne le vstopa v besedilo, torej novinar z njim ne le privablja k branju prispevka, ampak je v prvi vrsti naslov sredstvo trženja časopisa« (Kalin Golob in Poler Kovačič 2005, 291). Izrazita značilnost senzacionalističnega stila po Korošcu (1998, 151–152) je izbor besed, ki se lahko nanašajo na vznemirljive izseke iz resničnosti ali tako konotacijo omogočajo, pogosti so naslovi, ki izražajo dvoumnost ter hiperboličnost, ki jo avtor doseže s povečano rabo primernikov in presežnikov.

Glede na dejstvo, da so Slovenske novice kot edini rumeni dnevnik že od leta 1992 najbolj bran slovenski dnevnik, bi lahko rekli, da slovenski novinarji znajo prodajati svoje izdelke.

»Stil je pri pisanju preiskovalne zgodbe pomemben dejavnik, iz razumljivih razlogov bo članek do konca prebralo toliko več bralcev, kolikor bolj slikovit in enostaven za branje bo. Seveda pa je za uspeh članka enako pomembna logična ureditev in preišljena raba tega, kar bi lahko imenovali 'zakonito nezadostno navajanje'.« (Pawlick, prevedeno iz Košir 1994, 15).

Naslovi so stilno najbolj opazna kategorija, stilno zanimiva pa so tudi besedila, za katere je značilna posebna zgradba, izbor pogovornih prvin, besednih in skladenjskih (Kalin Golob in Poler Kovačič 2005, 291).

2.5.5 Vplivi na novinarje

Novinarska besedila so medijski konstrukt, ki jih posredujejo novinarji, ki pri svojem delu najbrž nikoli niso povsem avtonomni (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 34). Gieber (1999/2008, 239) piše, da dokler ne razumemo družbenih sil, ki vplivajo na novinarsko sporočanje, tudi ne moremo razumeti, kaj so novice.

Številne raziskave (npr. Tuchman 1978; Theberge&Cronk 1986; Shoemaker in Reese 1996) so pokazale, da obstaja velika simbioza med novinarji, njihovimi viri in institucijami. Harcup (2004) poudarja, da novinarji ne ustvarjajo v praznem prostoru, ampak pod vrsto pritiskov in vplivov. Četudi bodo novinarji avtonomnost postavljali za temelj svojega dela, so podvrženi

različnim omejitvam, na različnih ravneh, z različnimi akterji pritiska, na različne načine. Nekatere vplivi so razvidni, nekateri pa povsem zakriti. Nekatere novinarji sprejemajo zavestno, drugi delujejo na nezavedni ravni (Poler Kovačič in Erjavec 2011). Novinar pri svojem delu najbrž nikoli ni avtonomen, in sicer zaradi vplivov na medijske vsebine, kot sta jih razvrstila Shoemaker in Reese (1996): individualni vplivi; vplivi novinarskih in medijskih rutin; organizacijski vplivi; izvenmedijski vplivi in ideološki vplivi.

Shoemaker in Reese pod *individualne vplive* štejeta tiste, ki prihajajo iz novinarjeve »notranjosti«. To so značilnosti osebnega in profesionalnega ozadja, osebna drža, vrednote in prepričanja, ki so rezultat novinarjevega ozadja ali osebnih izkušenj ter profesionalne usmeritve in pojmovanja vlog (npr. kako novinar dojema sebe – kot nevtralnega prenašalca dogodkov ali kot aktivnega udeleženca v razvijanju zgodbe).

Rutine so po vzorcu narejeni, ponavljajoči se postopki in oblike, ki jih novinarji uporabljajo pri svojem delu (Shoemaker in Reese 1996). Poler Kovačičeva (2004) je v svojih raziskavah dokazala, da je večino novinarskih besedil rezultat *rutinskega* novinarstva. Na standardizacijo poročanja močno vplivajo dnevne rutine produkcije novinarskih prispevkov (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 36).

Novinarji delujejo znotraj organizacij. Tudi samostojni novinarji se pri svojem delu soočajo s številnimi konvencijami, cilji in pritiski ciljnega občinstva (Lambeth 1997, 77). Odkriti in prikriti načini, kako vplivati na novinarje in ki so del medijskih *organizacij* so: vplivi delničarjev, vlagateljev, lastnikov; vplivi vodstva, direktorjev in založnikov medijskega podjetja in vplivi urednikov. Slednji vplivi so še posebej pomembni za slovensko produkcijsko prakso, saj so uredniki navadno tisti, ki naročijo, o čem morajo novinarji pisati, prav tako so uredniki tisti, ki novinarske izdelke preberejo in spremenijo. Novinarjeva osebna odgovornost je zaradi delitve dela v uredništvu zato nepopolna. Za uredništva v celinski Evropi je značilno, da so decentralizirana, tj. z eno centralno redakcijo in posameznimi področnimi redakcijami, komuniciranje poteka strogo po hierarhični lestvici; novinar opravlja več različnih dejavnosti; neposredni nadzor odgovornega urednika nad delom posameznih urednikov je manjši, v primeru časovne stiske je uredništvo manj prožno in učinkovito (Poler Kovačič in Erjavec 2001, 37–38).

Med *izvenmedijske vplive* Shoemaker in Reese (1996) štejeta: Vplivi virov informacij, Vplivi virov dohodkov – oglaševalcev in potrošnikov; Vladni, tržni, tehnološki in drugi

izvenmedijski vplivi. Za naše teoretično izhodišče so pomembni predvsem *Vplivi virov informacij*.

Viri informacij prek novinarjev dosegajo javnost, novinarji pa jih potrebujejo, da dobijo gradivo za prispevke. Korist je tako obojestranska, vendar njuna cilja sta lahko različna. Zato novinarji »ne smejo postati 'ujetniki' svojih virov in delovati kot njihov 'tiskovni agenti' (Harris in dr. 1992). Vire lahko k transakciji spodbudi tako omejevanje škode negativne publicitete kot tudi pridobivanje pozitivne pozornosti.

Ideologija deluje prek vrednot in jo razumemo kot »simbolni mehanizem, ki služi kot povezujoča in združevalna sila v družbi«. Ideološka raven si podreja vse druge v hierarhiji vplivov na medijske vsebine, torej vsi procesi na nižjih ravneh delujejo v smeri ideološko sorodnega vzorca sporočil (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 40).

3 Diskurz, ideologija in mediji

Diskurz se v družbenih vedah uporablja za oblikovanje različnih pomenov. Ločimo dva diskurza. V splošnem pomenu se uporablja »diskurz« za jezik (tudi za vizualne podobe) kot element družbenega življenja, ki je dialektično povezan z drugimi elementi. Lahko pa »diskurz« uporabljamo bolj določeno: različni diskurzi so različni načini reprezentacije vidikov sveta in izražanja (govorjenja in pisanja) o njem in vključuje omejeno število izjav in besed. Če povemo drugače, je diskurz način izražanja, ki daje pomen izkušnjam iz določene perspektive. Ožje gledano je diskurz raba jezika na določenem področju. Na primer, v družbi obstaja veliko število diskurzov, npr. medicinski, znanstveni, medijski, religiozni, kulturni, politični in športni diskurz. Vsak ima svojo terminologijo, določen žargon, svoj način reprezentacije idej, svojo logiko, predpostavke in argumentacijo (Erjavec in Poler Kovačič 2007).

Medijski diskurz se v svoji »najčistejši« obliki pojavlja v okviru izpolnjevanja informacijske funkcije medijev, ki zajema področje oblikovanja informacij, mnenj in orientacij. Pri uresničevanju informacijske funkcije se medijski diskurz nanaša na nekatere pojave v zunajjezikovnem univerzumu s tem, da jih pretvarja v »novice«. Tak medijski diskurz, jasneje označen z lastnimi specifičnostmi, imenujemo novinarski diskurz. Slednji zagotavlja kakovost informacij na temelju treh profesionalnih meril: kompleksnosti, objektivnosti in razumljivosti (Vreg 2000, 60).

Diskurzi so hkrati vključevalni in izključevalni, saj se z njimi določa, kaj se sme povedati ali razmišljati in storiti. Prav tako diskurzi organizirajo načine, na katere mislimo nek fenomen, in načine, na katere se s fenomenom ukvarjamo. Diskurzi so sestavljeni iz diskurzivnih formacij ali konstrukcij, ki imajo povezano trditev o subjektu, ki določajo pomen, značilnosti in odnos do drugih diskurzivnih formacij (Erjavec in Poler Kovačič 2007).

Fairclough in Wodakova (1997, 258) menita, da ima lahko diskurzivna praksa pomembne ideološke posledice, ker:

...lahko pomaga pri produkciji in reprodukciji neenakih odnosov moči med (na primer) družbenimi razredi, ženskami in moškimi ter etničnimi/kulturnimi večinami in manjšinami, in sicer z načini reprezentacije stvari in pozicioniranja ljudi. Diskurz je

tako lahko, na primer rasističen, seksističen ali pa poskuša prikazati nekatere predpostavke (najpogosteje napačne) o kakšnih vidikih družbenega življenja kot zgolj zdravorazumeske.

Prvine ideologije so znotraj ideologije med seboj povezane in vzpostavljajo odnose moči. Fairclough (1989, 34, 46) trdi, da diskurz kot nosilec ideologije določa mesto udeležencev v smislu vsebine (kaj je tema), odnosa (kako so definirani odnosi in interakcije vpletenih) in identitete (kakšen je subjektivni položaj vpletenih v interakciji).

3.1.1 Ideologija

Antoine Destutt de Tracy je prvič uporabil besedo »ideologija« v letih po francoski revoluciji, da bi naznanil »novo znanost o idejah, ideologijo, ki bi bila osnova za druge znanosti« (McLellan 1986, 6). De Tracy je menil, da ideje ljudi niso božji ali naravni produkt, ampak so produkt družbenega okolja, kot ga razumemo s pomočjo čutil (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 21).

Kritična diskurzivna analiza ima splošno definicijo ideologije po van Dijk (1998), ki pravi, da so ideologije »sistem idej« in zato zavzemajo prostor v simboličnem polju misli in prepričanj, tj. znanja. Ideologije so reprezentacije vidikov sveta oz »način razmišljanja, v katerem so v določenem zgodovinskem trenutku eksploativne oblike družbene organizacije reprezentirane kot zunanje, naravne in nujne ali »racionalne« (Jones 2001, 227). Van Dijk (1998) pravi, da so ideologije družbene in v glavnem, čeprav ne vedno, povezane z interesnimi skupinami, konflikti ali bojem. Povezane z družbenimi razredi, skupinami, organizacijami, povezane so tudi z rabo jezika, saj so tipično izražene in reproducirane v jeziku in skozi jezik (Erjavec in Poler Kovačič 2007).

Ideologija se realizira v različnih načinih družbene interakcije, vključena je v različna bivanja in identitete. Služi kot legitimacija, reprezentira družbene probleme in kontradikcije. Ideologija je samouslužna shema in ogrodje družbenih prepričanj, ki organizira in koordinira družbeno reprezentacijo in družbene prakse skupin ter deluje kot sredstvo regulacije družbenih praks, konstruiranih skozi diskurz. Ideologija se izvaja v diskurzu, ki dobi moč takrat, kadar ljudje vanj privolijo. V trenutku privolitve ga reproducirajo in utrjujejo, skozenj pa tudi utrjujejo in reproducirajo obstoječe odnose družbi. Najbolj učinkovito širjenje in reprodukcije ideologije se izvaja prek množičnih medijev, ki skušajo osmisлити svet, ga interpretirati, pojasniti občinstvu, za kaj v svetu pravzaprav gre. Medij ni nevtralen akter.

Vsak medij ima v ideološki strukturi svojo pozicijo, s katero določa, kako bo predstavil družbene dogodke. Dogodke aktivno konstruira na temelju medijskih ideoloških povezav, strukturira in obdeluje dogodke v ideološka skladna sporočila in tako ohranjajo bralce, ki so nagovorjeni kot potrošniki produktov določenega medija. Mediji so uporabni za analizo glede na koncept kulturne moči in hegemonije (prav tam).

3.1.2 Hegemonija – boj za prevlado

Izraz, ki ga je na področju ideologije uvedel evropski marksist druge generacije, Antonio Gramsci, razumemo kot boj ali stremljenje do nenehnega pridobivanja in vnovičnega pridobivanja privolitve večine glede sistema, ki jih podreja. Gramsci (2006, 85) ga obravnava kot »intelektualno in moralno vodstvo« določene družbene skupine. Tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) razloži izraz hegemonija kot »vodilen, gospodujoč položaj, zlasti v politiki, nadvlada«. Kot piše Stankovič (2002, 25), teorija hegemonije »izhaja iz teze, da kulturno vodstvo določenih slojev ni doseženo s silo ali prisilo, ampak je v bistvu zagotovljeno s strinjanjem podrejenih.«

Z vidika dominantnih družbenih razredov lahko šport vpnemo v Gramscijevo teorijo hegemonije⁶, saj utrjuje ideološko reprodukcijo obstoječega družbenega reda in uteleša eno od orodij hegemonije (Gramsci v Šaver 2009, 20). Vrhunski šport predstavlja »neosvojeno trdnjavo moškega hegemonskega diskurza«, v katerem je uveljavljena miselnost o podrejeni pasivni in tekmovalnim športnim naporom neprilagojeni ženski (Starc 2003, 92).

Za vsako hegemonsko zmago se je treba dokazovati, boriti, pridobiti in jo nikoli jemati kot samoumevno. »Zdrav razum« je ena od temeljnih hegemonskih strategij (Erjavec in Poler Kovačič 2011, 22). Fiske (1994) je na primeru zahodne družbe dokazal, da je »zdravorazumsko«, da so kriminalci zlobni ali nepopolni posamezniki, ki jih je treba kaznovati ali poboljšati.

Po mnenju Erjavčeve in Poler Kovačičeve (2007) je hegemonični diskurz tisti, katerega jezik, termini in ideje se v javni razpravi uporablja kot prevladujoče, alternativne besede in pomeni pa so zelo redki. S pomočjo rabe jezika v družbi (diskurz) dosežemo ideološko socializacijo, tako da člani različnih družbenih skupin v komunikaciji jezikovno izražajo, branijo ali

⁶ Antoni Gramsci je pojem hegemonije (gr.hegemon – vodja, vodstvo, nadvlada, vladanje) uporabil, ko je poskušal razumeti, kako vladanje ali vodenje skupin v kapitalistični družbi ohranja svojo moč s posrednimi in neposrednimi ekonomskimi in vojaškimi sredstvi. To počnejo tako, da ustvarijo kulturo, ki je vsem skupna, a favorizira en razred nad drugim, ponavadi najbolj prikrajšanim (Cashmore 2005, 100).

legitimirajo svoje ideologije. Če so ideje vladajočega razreda sprejete kot zdravorazumske in utemeljene na prepričanju ali védenju, potem je njihov ideološki namen dosežen in njihovo ideološko delo prikrito. Gramscijev koncept hegemonije je v medijih predstavljen kot tekmovalno prizorišče, na katerem »različne družbene skupine bijejo bitko za prevlado« (prav tam 23).

Prpič (2006) je na podlagi analize poročanja o dnevnih dogodkih v osrednjih informativnih poročilih na primeru oddaj na javni in komercialni televiziji opazil skrb vzbujajoče dejstvo, da so bili negativni trend - dominacija politike, odsotnost ali v najboljšem primeru skromna zastopnost manjšin in civilne družbe opaženi tudi na javni televiziji.

3.1.3 Stereotipiziranje

Stereotipizacija je poenostavljena kategorizacija. S stereotipi smo obkroženi vsakodnevno. Z njimi navadno označujemo »druge« Gre za zamenjavo atributa in bistvenega, kar omogoča stalen prenos posameznega k splošnemu, enkratnega h kolektivnemu. V tekstih se stereotipi pojavljajo v pridevnikovanju in ta pridevnik postavlja bistvo (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 31).

Stereotipi so po Uletovi (2005, 56) preveč tipizirane sodbe, ki ravno zaradi svoje ohlapnosti in posplošenosti redko ustrezajo stvarnosti. »Stereotipi niso samo opisi ali prototipi, so tudi vrednotenja, so pričakovanja o obnašanju članov določene skupine. Zato namerno ali nenamerno potvarjajo stvarnost (prav tam, 57).

Prevladujoči stereotipi v družbi o dopingiranih športnikih se nanašajo na goljufijo, drogo, jemanje nedovoljenih substanc, ponarejanje rezultatov, kršenje pravil fair-playa in moralne kršitve. Ko je športnik dopingiran enkrat, ostane v očeh ljudi dopingiran za celo življenje.

Navajamo dva primera stereotipa o tem, da je doping v vrhunskem športu vsesplošno prisoten:

»V športnem svetu ni nikoli dopinškega zatišja. Svetovni zvezdniki in zvezdnice si po nenapisanem pravilu pomagajo z nedovoljenimi poživili, a dopinška policija ujame le majhno število kršiteljev« (Slovenske novice 2007f).

in

»Da je športni svet (pre)poln uporabe dopinških sredstev, je seveda popolnoma jasno. Tako kot je zahodni svet povsem licemerski, ko gre za bojkot olimpijskih iger v Pekingu, tako je tudi pri uporabi prepovedanih sredstev jasno, da so grešniki medicinsko vedno korak naprej pred svojimi razkrivalci« (Slovenske novice 2008e).

Obstajajo tudi nacionalni stereotipi, ki opisujejo nacionalno identiteto naroda, med katere štejemo tudi (avto)stereotip o Slovencih, ki so po Trstenjaku (1991) majhni, zavistni, hlapčevski, delavni, pridni, storilnostni, disciplinirani in miroljubni ljudje. Po mnenju Erjavčeve in Poler Kovačičeve (2007) je naloga kritičnega analitika, da dekonstruira mit o enosti in homogenosti dominantne skupine in kulture. Iz večvrednostnega kompleksa se po njenem mnenju napajata nacionalizem⁷ in patriotizem⁸.

Navajamo dva primera o nacionalni identiteti slovenskih športnikov:

»To je morda šok za nevedno Slovenijo, ki za svoje junake da roko v ogenj, da so poštenjaki in da so do svojih dosežkov po kleni slovenski navadi in naravi prišli s trdim delom in odrekanjem« (Slovenske novice 2007a).

»Javnost naj izve le za tisto pozitivno, negativnosti je treba za vsako ceno pomesti pod predpražnik, kajti pod slovenskimi Alpami se gradi le na pozitivnih temeljih in naj bi bila vsaka deviacija nenaravna za marljivi narod v državi, ki predseduje Evropski uniji« (Slovenske novice 2008č).

3.2 Kritična diskurzivna analiza (KDA) kot teorija in metoda

V magistrskem delu izhajamo iz kritične diskurzivne analize (KDA), ki je po Faircloughu (1995) lahko tako teorija kot metoda. KDA povezuje tekst in diskurz. Po besedah Erjavčeve in Poler Kovačičeve (2007, 43) diskurzivna analiza pomeni analiza odnosov med konkretno uporabo jezika ter širšimi družbenimi in kulturnimi strukturami. Tekst kot konkretna uporaba jezika in tekstualna analiza sta torej pomembni del vsake diskurzivne analize. KDA diskurz razume kot »rabo jezika v obliki družbene prakse« (Fairclough 1995, 7) ter kot način reprezentacije in imaginacije nekega dela sveta (Fairclough 2003). Ključni koncept, s katerim KDA pojasnjuje diskurz, je reprezentacija. KDA daje ključen pomen kontekstu, v katerem nastaja določena jezikovna raba, pri čemer jo še zlasti zanima odnos med jezikom in močjo.

⁷ Nacionalizem je prepričanje, da je najvišja vrednota pripadanje določenemu narodu

⁸ Patriotizem je prepričanje, da je najvišja vrednota pripadanje določeni državi

Izraz kritična diskurzivna analiza se v zadnjem času bolj specifično uporablja za poimenovanje tistega pristopa kritičnih jezikoslovcev, ki za osnovno enoto komunikacije jemlje daljšo diskurzivno enoto besedila (Wodak 2004, 2). Kritičnost KDA danes v širšem smislu pomeni odkrivanje praktičnih povezav med družbenim in političnim angažiranjem ter sociološko informirano sestavo družbe (Krings in drugi 1973), saj priznava, da se v družbenih zadevah medsebojne povezave ter verige vzrokov in posledic velikokrat zameglijo in da je prav kritičnost tista, ki obrača našo pozornost na te povezave (Fairclough 1985, 747). Ena izmed postavk KDA je, da so vsi diskurzi zgodovinsko pogojeni in da jih torej lahko v celoti razumemo zgolj v povezavi z njihovim kontekstom. KDA najbolj zanima analiza prikritih, pa tudi transparentnih odnosov med strukturami, ki v jeziku izražajo prevlado, diskriminacijo, moč in nadzor. Skratka, KDA skuša po besedah Wodakove (2004, 3) kritično preiskovati družbeno neenakost, kot je izražena, nakazana, vgrajena in legitimizirana v jezikovni rabi oziroma v diskurzu.

KDA se ne osredotoča zgolj na pisno ali govorjeno besedilo, temveč jo zanima širši proces nastajanja besedila. Popolna »kritična« obravnava določenega diskurza tako zahteva teoretizacijo in opis tako tistih družbenih procesov in struktur, ki omogočajo nastanek besedila, kot tudi tistih, znotraj katerih posamezniki ali skupine kot družbeno zgodovinski subjekti ustvarjajo pomene v svoji interakciji z besedili (Fairclough in Kress v Wodak 2004, 2–3). KDA ni disciplina ali teorija, zanjo je značilen eklekticizem, saj jo zaznamujeta neenoten teoretski okvir in metodološki aparat (Vezovnik 2008, 84). Oziroma, kot pravi van Dijk (1985), KDA lahko izvajamo v okviru ali v kombinaciji s katerim koli pristopom ali poddisciplino humanističnih ali družboslovnih ved.

Praktični del raziskovalne naloge temelji na Faircloughovem pristopu KDA. Po Faircloughu (2004) ima vsaka družbena praksa svoj semiotični element. KDA tako predstavlja analizo dialektičnih razmerij med semiotiko in drugimi elementi družbene prakse. Za Faircloughov model analize je značilna spojitev treh različnih teoretskih tradicij: jezikovne analize, interpretivistične ali mikrosociološke tradicije, ki družbene prakse pojmuje kot produkte družbenih akterjev, in makrosociološke tradicije analize družbenih praks v odnosu do družbenih struktur (Vezovnik 2008, 85–86). Na vsaki ravni gre za drugačno obliko analize in različen predmet raziskovanja. Prva raven je deskriptivna in zadeva jezikovno analizo besedila. Na drugi ravni je značilen odnos med besedilom in interakcijo. Empirično se posveča analizi diskurzivne prakse, ki obsega procese produkcije, distribucije in porabe

teksta. Na tretji ravni pa gre za razlago odnosa med interakcijo in družbenim kontekstom. (Erjavec in Poler Kovačič 2007).

Jezik ne deluje kot ogledalo, jezik razumemo kot družbeno ustvarjen sistem, njegov pomen proizvajajo prakse reprezentacije. To je termin, s katerim povezujemo različne znake, da bi z njimi razumno in smiselno posredovali skupek abstraktnih procesov (prav tam).

Jezik je pomemben zato, ker ni nevtralen in sveta ne opisuje, temveč ga konstruira. Uporaba jezika ni nikoli povsem objektivna (Jackson 2005). Ugotovljeno je bilo tudi, da ima v vsakem tekstu ena beseda prednost pred drugo oziroma ima pozitivnejšo konotacijo ter da se ob omembi ene besede pri občinstvu hkrati porodi pomen druge. Če ponazorimo to s konceptom »fair play-a«, se ne moremo izogniti konceptu »dopinga« kot ena od možnih besed njegovih negacij.

3.2.1 Tekstualna analiza

Tekstualna analiza proučuje strukturo, kombinacijo in razvrčenost propozicije, ki jih razume kot trditve, kot najmanjši del, ki denotira dejstva o določeni vsebini. V vsaki propoziciji lahko najdemo resnico, ki je točna ali napačna. »V ideološkem smislu sleherna propozicija izraža reprezentacijo določenega vidika sveta (narave ali družbe, kaj je, kaj bi lahko bilo, kaj mora biti) (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 44).

Prednost KDA pred drugimi tekstualnimi analizami, na primer pred analizo vsebine, je, da proučujemo, kaj je v tekstu prisotno in tudi tisto, česar v tekstu ni. Analiza diskurza kot tekstualne analize je analiza oblike in vsebine, ki sta po mnenju Fairclougha (1992, 193) nedeljiva. Tako tekstualna analiza ne vključuje le jezikovne analize, temveč tudi analizo funkcije, ki ji služi vsak element v trenutku uporabe (Erjavec in Poler Kovačič 2007).

4 Športno novinarstvo

Športno novinarstvo je ena najbolj hitro rastočih novinarskih tematskih vrst (Andrews 2005). Šport je zanimiv tako za novinarje kot za občinstvo, saj so športni dogodki za razliko od političnih in gospodarskih predvidljivi, njihovo obravnavanje pa je glede na primerjavo stroškov in branost/poslušnost/gledanost razmeroma poceni. Obenem pa športne dogodke spremljajo napetost, pričakovanje, negotovost rezultata in drama ter številne športne zvezde, ki kot sodobni heroji zrcalijo pomembne družbene vrednote (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 174).

Tradicionalen pogled na športno novinarstvo je podcenjevalen in ga smatra za manj resno novinarstvo, tržni vidik (predvsem v popularnem in množičnem tisku) pa mu daje precej večji pomen (Boyle 2006). Športno novinarstvo povezujejo z udobnim življenjem, površnim novinarstvom in mehкими novicami ter je kljub visokemu statusu v dnevnem tisku in širokemu krogu bralcev skupaj s svojimi avtorji malo cenjeno (Doupona Topič 2010, 36).

Športno novinarstvo predstavlja pomemben del novinarstva, čeprav ga Boyle (2006) ne uvršča med prestižne vrste novinarstva. Rowe (2007) dodaja, da novinarji, tudi tisti, ki niso del športne sfere, s strinjanjem ali kritiko pogosto poudarjajo, da gre pri športnem novinarstvu zgolj za nekakšno uredništvo, ki je namenjeno igranju – za prostor, ki je namenjen zabavi, ne pa nadzoru oblasti. Športno novinarstvo se nahaja na stičišču med informiranjem in razvedrilom, poleg tega pa ima tudi veliko poslovno vrednost, ki omogoča simbiotično zvezo med gospodarskimi in športnimi subjekti. Obravnavanje športa omogoča promoviranje športnikov, ekip in celotne športne podpore, novinarji pa z ustvarjanjem in objavljanjem športnih besedil pritegnejo pozornost občinstva, z njim pa tudi oglaševalce in kapital.

Obravnavanje športnih panog je pri športnem novinarstvu različno, saj športni novinarji bolj pokrivajo oglaševalsko zanimive in spremljane športe. Po Ličnu (2009) je v Sloveniji to nogomet, ki mu sledita alpsko in nordijsko smučanje. Ličen dodaja, da je za športno novinarstvo tipična tudi rutinskost, saj novinarji pišejo o vedno istih tekmovanjih in tekmovalcih, to pa zaradi poenostavitve dela in usmerjenega interesa občinstva. Pomembnost športa kot del zasebnega in družbenega življenja se kaže v odmevnosti nekaterih svetovnih dogodkov, kot so denimo olimpijske igre, svetovno nogometno (košarkarsko) prvenstvo, ki postanejo tema javnih in zasebnih razprav (Dorscher 2009, 1326).

4.1 Športni diskurz

Sodobno slovensko športno novinarstvo je po ugotovitvah Kovačiča (2010) na primeru padca in poškodbe Petre Majdič na olimpijskih igrah v Vancouvru zaznamovano z nekritičnostjo in (so)oblikovanjem ideoloških pomenov. Prvine diskurza so po njegovih ugotovitvah izrazit subjektivizem, poudarjanje predanosti mikroskupnosti, nacionalizem in fatalizem (prav tam). Kljub vsemu pa športni novinarji ne poročajo le o velikih športnih dogodkih, temveč se posvečajo tudi družbeno odgovornim temam, kamor bi lahko uvrstili tudi poročanje o dopingu in njegovih posledicah.

Podoba športa je po razlagi Doupone Topičeve (2010, 14-15) odvisna od njegove medijske reprezentacije., športa kot dejavnosti ter številčnosti in reprezentacije slavnih športnikov. Občinstvo je po njenem mnenju izpostavljeno medijskemu upodabljanju oziroma okvirom, s katerimi mediji preko prispevkov nanje vplivajo in (ne)posredno ponujajo ali celo vsiljujejo življenjske vrednote in merila, s stereotipi in klišeji pa opredeljujejo stališča, vplivajo na naše mišljenje ter usmerjajo naše družbene odnose. Mediji s svojo socializacijsko vlogo vplivajo na kulturo in tako predstavljajo eno osrednjih družbenih institucij (prav tam).

Ličen pravi (2009, 234), da športni diskurz vsebuje določena pričakovanja do športnikov in izraža predstave o njihovih nastopih, s tem pa oblikuje gledalčev referenčni okvir ter prek medijev širi družbene norme in vrednote, ker pa ustvarja dobiček, si je zaslužil enakopravno obravnavo v svetu medijev in gospodarstva.

Snovalci diskurza v športnem novinarstvu »redno izrekajo svoja subjektivna mnenja, ki so pogosto pristranska ali neuravnotežena« (Ličen 2009, 235). Avtor piše o vedno večjih dobičkih, ki jih je skozi zgodovino začelo prinašati poročanje o športu, čeprav ga dolgo časa niso imeli za »resno« panogo novinarstva. Samo s prodajo televizijskih pravic za prenose olimpijskih iger v Pekingu je Mednarodni olimpijski komite (MOK) zaslužil 1,7 milijarde dolarjev, v zadnjih letih pa se s posredovanjem mobilnih in digitalnih vsebin, tudi videa na zahtevo, prihodki še povečujejo. Bralci imajo do športnih novinarjev drugačna pričakovanja, objektivnost tako velikokrat ni na prvem mestu. »Posameznim tekmovalcem ali ekipi so bolj naklonjeni (pri tem niti ni nujno, da gre za 'naše') ali pa omalovažujoče poročajo o posameznikih glede na njihovo pripadnost, spol, narodnost, tekmovalne dosežke itd.« (prav tam). Tu bi lahko v sklopu naše naloge dodali tudi glede na dopinško preteklost.

4.1.1 Žanrske značilnosti športnega diskurza

Številni analitiki športnega opozarjajo, da konvencije športnega novinarstva dopuščajo velika odstopanja od tradicionalnih žanrskih konvencij. Novinarji pogosto mešajo žanre in funkcije. Televizija, radio in internet niso ukinili športnega novinarstva v tisku. Ta se še vedno pojavlja v splošnem dnevnem tisku, specializiranih športnih dnevnikih in športnih revijah. Večina dnevnikov namenja športu tudi do 20 odstotkov tiskane površine (Poler Kovačič in Erjavec 2011, 176–177).

Tiskani mediji bralcem ponujajo ponovno upovedovanje športnih zgodb (ki jih pogosto v živo prenašata po televizija in radio). Ponujajo tudi napovedi, špekulacije, komentarje, analize in posebne prispevke, ki vsi krepijo športno izkušnjo in tako ostajajo ključni in pomembni elementi navijaške kulture. Tu pisci igrajo na potrebe navijačev, da podoživijo (preberejo) določen dogodek, v katerem je sodelovala njihova ekipa. S pojavom televizije so si tiskani mediji celo začeli izmišljevati zgodbe, da bi lahko bralcem ponudili kaj novega. V Angliji so (bile) popularne predvsem medijske kampanje, denimo proti nekdanjemu nogometnemu sodniku Ursu Meierju, ki so se vlekle več tednov (Boyle 2006).

4.1.2 Jezikovne značilnosti športnega diskurza

Športno poročevalstvo je tematsko in sporočanje specializirana dejavnost, ki ima s splošnim poročevalstvom veliko skupnega. Glede na vlogo jezika ga skupaj s splošnim poročevalstvom uvrščamo v publicistično funkcijsko zvrst. To pomeni, da načeloma stopa pred javnost v besedilih slovenskega knjižnega jezika (Korošec 2005, 259).

Za športno poročevalstvo so značilne tri med seboj prepletajoče se sestavine (trodimenzionalnost), na splošno pojmovane kot šport:

- športna dejavnost širokega kroga ljudi,
- športne igre in športna tekmovanja,
- veda, teorija, nanašajoča se na prvi dve sestavini (prav tam).

Športno poročevalstvo po Korošču (2005) zaznamujeta trodimenzionalnost in specifično strokovno izrazje oziroma športna terminologija, ob kateri vsakdanja delovna praksa razvija še žargonizme (prav tam, 259-260).

Med tvorcem in naslovnikom se po Koroščevih (prav tam, 262) ugotovitvah vzpostavi posebno razmerje, »v katerem se naslovniki na (svojega) poročevalca zanesejo, zaupajo njegovim podatkom, pogostoma je tako, da so nanj navajeni in ga razumejo ter so pripravljeni sprejeti celo odmike od poročevalskih standardov« (npr. premike poročevalca od komentiranja k navdušenja, od občudovanja športnih dosežkov k navijaštvu in od povečevanja uspešnega športnika k omalovaževanju).

4.2 Športni novinarji

Za poročanje o športu v tisku ima svoje prednosti, a tudi nekaj slabosti. Mednje bi gotovo lahko uvrstili pomanjkanje ažurnosti, saj lahko poročilo s športnega dogodka preberemo šele naslednji dan, potem ko so o njem bolj vizualizirano že poročali ostali mediji sporočanja (televizija, radio, internet). Po Kervinovi (1997) so pisci v časopisih sčasoma morali postati bolj originalni in vznemirljivi, v kar jih je do neke mere prisilila televizija, ki je lahko gledalcu ponudila gibljivo sliko. Športni novinarji so se tako morali posvetiti vzbujanju pozornosti in s tem pridobiti oziroma ohraniti svoje bralce. Boyle (2006) celo meni, da so podrobne analize tekem in pogled v tisto, kar še rešuje časopis pred dokončno prevlado avdio-vizualnih medijev.

Športno novinarstvo ostaja čuden poklic, ki za elitne športne pisce vključuje potovanje s tropom v napetem odnosu tovarištva in tekmovalnosti, delanja pozno v noč in videnja na letališčih, novinarskih konferencah, v medijskih centrih in recepcijah hotelov z namenom, da bi dobili besedo igralcev, trenerjev in atletov. To je služba, ki vključuje pripovedovanje zgodb, delanje smisla iz nesmiselnega, spreminjanje zabavnega v mondeno in spuščanje egov in samozadostne pompoznosti mnogih, ki poganjajo športno industrijo. Lahko je v istem času tako trivialno kot pomembno. (Boyle 2006, 182)

Boyle dodaja, da je za nekatere člane novinarskega poklica športni novinar preprosto »navijač s pisalnim strojem« (Boyle 2006, 175). Avtor se z mnenjem ne strinja, saj je športno novinarstvo postalo mnogo bolj tekmovalno in na različne načine bolj profesionalno. Perspektiva mnogih, ki opravljajo vlogo novinarjev in komentatorjev, se zdi mnogo bližja navijaški, zato so enako ranljivi in dovzetni na učinke porazov in zmag. »Izjemen gol Michaela Owna proti Argentini na svetovnem prvenstvu leta 1998 je povzročil toliko veselja med angleškimi nogometnimi dopisniki, da se je zdelo, da je poklic pokrivanja športa

spremenjen do nerazpoznavnosti« (Jones 2000, 41–42). Športne novinarje že dolgo časa obtožujejo, da potujejo preblizu športnega cirkusa in preblizu tistih ljudi (igralcev, funkcionarjev), ki so povezani s športom. Biti bližje navijačem (ki so potem bralci in gledalci) kot samemu športu je mogoče cena, ki jo je vredno plačati, toda le, če novinarji nato vseeno uporabijo malo doslednosti. Humphries (v Boyle 2006, 174) celo pravi, da bi se moral velik del športnega novinarstva posvetiti »/.../ gašenju vnetljivega pretiravanja s kakršnimi koli sredstvi, ki bi jim prišli pod roko«.

Mencher (1991, 487) pravi, da športne novinarje pri delu ovirajo omejenost dostopa in posledična otežena komunikacija, na športno poročanje pa vpliva temu nasproten dejavnik, to je vse bližji odnos med novinarji in športniki. Bližina pomeni lažji dostop do informacij, predstavlja pa tudi nevarnost, da se razvije v »familiarnost«, kar ima za posledico pretirano novinarjevo naklonjenost (Doupona Topič 2010, 40). Novinar ne sme biti navijaški niti pri izražanju svojega mnenja (prav tam), lahko je privrženec določene športne panoge, ne pa privrženec ekipa ali posameznega športnika (Mencher 1991, 487).

4.3 Produkcijska praksa športnih novic v Sloveniji

Raziskava na področju poročanja v športu v slovenskih tiskanih medijih (Ličen 2013, 148) se je osredotočala predvsem na prikazovanje identitete športnikov. Ličen (prav tam) je ugotovil, da slovenski tiskani mediji polarizirano poročajo in kažejo prekomerno podporo slovenskim tekmovalcem (največkrat izraženim z »naši«), preusmerjanje pojma na »naše« (v ta pojem so vključeni slovenski državljani in državljani bivših republik nekdanje Jugoslavije ali njihovi potomci), pomanjkljivo zastopanje ženskega športa in občasno omalovažujoče poročanje o spolu, predvsem pri ženskih športnicah ter skromno in stereotipno poročanje o tekmovalcih različnih narodnosti (prav tam).

Izpostavljenost športa v medijih je še posebej visoka za časa trajanja velikih športnih dogodkov, kot so olimpijske igre in razna svetovna prvenstva, predvsem v nogometu. Takrat športni dogodki »posegajo tudi na področje nacionalne identifikacije« (Ličen 2009, 236). Občinstvo, ki ga v tovrstnih primerih sestavlja tudi veliko neizkušenih in do športa nekritičnih ljudi, se močno poistoveti s tekmovalci iz svoje države. »Takšni tekmovalci se znajdejo pod pritiskom celotne nacije, ki jih je pripravljena ob zmagi oklicati za heroje, a jim ob neuspehu tudi obrniti hrbet in jih obsojati« (prav tam). Posebej občutljiv del občinstva na športnih prireditvah so otroci in mladostniki, ki lahko šele prek športa prvič spoznajo druge kulture in

običaje. Tako so še bolj dojemljivi za stereotipiziranje in ustvarjanje predstav ter pričakovanj, ki temeljijo na spolu, narodnosti ali kateri drugi lastnosti.

Eden takšnih je poročanje o velikokrat zapostavljenem ženskem športu. »Diskurz športnega novinarstva postavlja poleg žensk ob rob tudi pripadnike drugih narodnosti, drugačne polti in sploh vseh, ki se ne skladajo z vsakokratno večino oziroma prevladujočo kulturo – torej vse, ki niso 'naši'« (Ličen 2009, 239). Diskurz športnega novinarstva tako prežemajo neenake obravnave in stereotipni komentarji o nastopajočih. Poročanje s športnih tekmovanj se torej spreminja v reprezentacijo in interpretacijo dogodkov, kar bralci (gledalci) velikokrat zanemarijo. Šport je že dolgo zelo pomembna gospodarska panoga, ki je prerasla vlogo zabave in prostočasne aktivnosti. Mediji so športu dvignili izpostavljenost in pritegnili tudi veliko pozornost publike. »Pogosto omenjeni ideal športnega boja in krilatica, da je važno sodelovati, postajata anahronizma /.../ Torej ne drži (več), da je važno sodelovati, ker zmaga pač šteje več« (Ličen 2009, 243–244). Novinarji v svojem diskurzu ustvarjajo pričakovanja do športnikov in izražajo tudi svoje predstave o (ne)uspešnosti nastopov športnika, s čimer oblikujejo referenčni okvir občinstvu. Močen vpliv na same športnike imajo tudi novinarske izjave in njihovi zapisi v medijih. »Poklicni športniki so zaradi svoje vseprisotnosti sicer res javne osebe, kar pa ne opravičuje morebitnega neodgovornega poročanja o njih« (prav tam).

Povečanje popularnosti in gospodarske vloge se odraža tudi drugje – medijske pravice, marketing, športne stave in uporaba dovoljenih in nedovoljenih snovi za povečanje zmogljivosti so danes vse del športa. »Ta področja včasih postavljajo tekmovalcem zelo visoke zahteve« (prav tam). Prav tem zahtevam tekmovalci velikokrat podležejo zaradi pritiska, ki ga nanje velikokrat prenašajo tudi mediji.

V Sloveniji je novinarska praksa bolj v vlogi promotorja kot v vlogi kritičnega opazovalca dogajanja (Ličen 2013). Kar v štirih od petih športnih prispevkov se nanaša na rutizirane izvlečke s tekmovanj (pregledi tekem, poročila in dnevni pregledi dogajanj), manjšina prispevkov pa je namenjena resnemu, analitičnemu in celo preiskovalnemu pristopu. Prav tako ugotavlja, da pri slovenskih ustvarjalcih novinarskih besedil primanjkuje kritične distance, ki je nujno potrebna za opravljanje profesionalnega novinarskega poklica (prav tam).

Ličen opozarja na tudi na zaskrbljujoč fenomen konflikt interesov, ki se je pojavil v Sloveniji na področju športnega novinarstva. Poleg institucionalnih konfliktov interesov, ki jih je utemeljil na primeru Fundacije za šport, je v nasprotju profesionalnega poklica in interesov

odkril tudi pri nekaterih športnih novinarjih, kot sta Ivo Milovanovič in Peter Vilfan (prav tam). Kot navaja v svoji raziskavi, je znani športni komentator Ivo Milovanovič poleg novinarskega poklica opravljal tudi delo marketinškega vodje na omrežju. Leta 1996 je postal tudi podpredsednik Kluba pokroviteljev Olimpijskega komiteja Slovenije, isto leto pa je postal še član upravnega odbora Rokometne zveze Slovenije, in to v športu, v katerem se je znašel tudi kot televizijski športni komentator. Na eni strani je bil v vlogi objektivnega ali celo kritičnega novinarja v službi javne televizije, na drugi strani pa promotor v službi Rokometne zveze Slovenije. Konflikt interesov je poseben naslov poglavja v Kodeksu novinarjev Slovenije, kjer piše, da prepletanje ali združevanje novinarskih in oglaševalskih ali politično propagandnih besedil ni dopustno (Društvo novinarjev Slovenije in Sindikat novinarjev Slovenije 2010).

Kar 86 % športnih vsebin v Sloveniji se pojavlja v informativnih zvrsteh v obliki vesti, razširjene vesti in poročila, preostali delež športnih vsebin pa v obliki intervjuja, komentarja, kolumne in portreta (Ličen 2001, 155).

Ličnova raziskava slovenskih športnih vsebin je pokazala, da se je v Delu, Slovenskih novicah in Primorskih novicah pisalo o 33 različnih športov. Med desetimi najbolj pokritimi športi so nogomet, rokomet, košarka, kolesarstvo, tenis, hokej na ledu, atletika, drugi moto športi, Formula 1 ter kanu in kajak (prav tam, 157). V isti raziskavi so bile analizirane tudi najbolj pogoste teme športnih vsebin. Največji delež primarnih vsebin je pripadel rezultatom, poročilom in napovedim. Ostale vsebine ki sledijo prvim so športne finance – javni in zasebni sektor, sponzorstva, lokalni in amaterski športi, športne stave, mladinski šport, veteranski šport, diskriminacija, športni medijski dogodki, navijači itn. Dopinško in antidopinško tematiko je obravnavalo 0.8 % vseh športnih vsebin, vendar je to podatek za leto 2011.

Šport je po Ličnu (2011, 160) industrija, v katerem zaseda večinski del moški spol, temu trendu sledijo tudi mediji. Kar 84% prispevkov obravnava moške športnike, preostali prostor prispevki namenijo ženskim predstavnicam (prav tam).

Viri so dodana vrednost in kredibilnost v medijskih poročanjih, zato bi morali novinarji stremeti, da so njihove informacije podane natančno in podprte z verodostojnimi viri. V Ličnovi vsesplošni raziskavi športnega poročanja v slovenskih tiskanih medijih (prav tam) je pokazala, da novinarji za vire največkrat uporabljajo športnika in njegovega trenerja, za kakšen vir več pa jim navadno zmanjka domišljije.

5 Metodologija

Da bi razkrili diskurz o dopingu v slovenskih medijih, bomo izvedli kritično diskurzivno analizo (v nadaljevanju KDA) novinarskega diskurza. Ker KDA »razkriva jasne in skrite pomene v medijih« (Fairclough 2005, 33), jo bomo uporabili kot metodo za razkrivanje diskurzov o dopingu v slovenskih tiskanih medijih. Tekstovno analizo bomo izvedli na treh ravneh: analiza makropropozicij, analiza ključnih besed in analiza virov. Makropropozicije so po Van Dijk (1980, 32) »najbolj ključni pomeni nekega teksta, izpeljani iz pomenov posameznih besed in povedi po makropravilih, kot so brisanje nepomembnih pomenov, posploševanje in oblikovanje pomena na abstraktni ravni«. Makropropozicijo v tem delu razumemo kot idejno enoto povedi, različnih povedi, odstavka in celotnega teksta, odvisno o pomenske raznolikosti in koherentnosti (Erjavec 2010). S pomočjo makropropozicij »prepoznavamo najpomembnejše informacije določenega diskurza« (Van Dijk 1988, 122), ki je preučeval tudi t.i. teme ali »posplošene makropropozicije« (prav tam, 33). V tem delu bomo najpomembnejše pomene tekstov določili po omenjenih makropravilih, prepoznali bomo prisotne in manjkajoče makropropozicije v novinarskih prispevkih o dopingu. Osredotočili se bomo predvsem na vzroke za zagovarjanje in obsojanje dopinga v Sloveniji.

Na primeru pokrivanja dopinga Jolande Čeplak bomo analizirali tudi ključne besede, ki konstituirajo določen diskurz in »razkrivajo ideologije in diskurze« (Van Dijk 2000, 39). S pomočjo analize ključnih besed, ki po Fowlerju (1991, 82) omogočajo raziskovalcu razkriti ključni diskurzivni element v preučevanem diskurzu, tj. uporabljeno besedišče, s katerim diskurzivno pozornost usmerjajo na določen del družbenega sveta. Izbor besed v novinarskih besedilih je ključnega pomena, saj ima »izbor ene besede namesto druge vedno kontekstualen vzrok« (Van Dijk 2000, 39). Z analizo ključnih besed bomo razkrili, kako so novinarji oz. njihovi viri poimenovali doping.

Po analizi makropropozicij in analizi ključnih besed bo sledila še analiza virov informacij. Sigal (1973, 69) pravi, da se v novicah ne govori toliko o tem, kaj se je zgodilo, ampak je večji poudarek na tem, kaj je nekdo povedal, da se je zgodilo. Za razumevanje novinarskega diskurza je potemtakem analiza virov ključna. S pomočjo analize bomo ugotovili prednostno tematiziranje in odgovorili na vprašanje, kdo določa primarno interpretacijo dogodka oz. situacije, torej diskurz o dopingu. Analiza virov nam bo razkrila, katere družbene akterje so novinarji uporabili za ključne vire.

Najbolj poglobljene novinarske prispevke najdemo v časopisih (Martin in Copeland 2003, Poler Kovačič in drugi 2011), zato bom za predmet raziskave vzela tiskane medije, kjer bomo obravnavali kakovosten in tabloidni primer medija. Pri kakovostnem mediju pričakujemo verodostojne, preverljive in objektivne informacije o dopingu (Košir 1994), pri tabloidnem pa predvsem senzacionalistični stil poročanja o dopingu (Kalin Golob in Poler Kovačič, 2005). Predstavnik tiskanega medija v naši raziskavi bosta osrednji slovenski časopis *Delo* (15 prispevkov) in najbolj bran popularni časopis v Sloveniji *Slovenske novice* (16 prispevkov). Predmet analize bo torej vseh 31 novinarskih prispevkov, ki sta jih izbrana tiskana medija objavila o Jolandi Čeplak in njeni uporabi prepovedanih substanc (namenski izbor). V izbor smo vključili prispevke od prve novice o uporabi dopinga Jolande Čeplak dne 27. julija 2007 do 14. aprila 2008, ko je dopinški primer Čeplak že dobil epilog z razsodbo o dveletni prepovedi nastopanja s strani disciplinske komisije Atletske zveze Slovenije.

Pri drugem raziskovalnem vprašanju bomo preučevali, kakšen je odnos novinarjev z njegovimi viri, kakšna so novinarska stališča in percepcija glede dopinga v športu. Za tovrstno preučevanje je najprimernejša metoda poglobljeni intervju. Ta omogoča pridobitev poglobljenih informacij o občutjih, izkušnjah, stališčih in percepcijah raziskovalnega subjekta (Schutt 2014). Predmet analize bodo stališča novinarjev o dopingu pri športnikih, njihovih izkušnjah pri produkciji novic o dopingu in njihovi profesionalnosti novinarskega poklica v izbranih medijih, in sicer bomo intervjuvali novinarja *Dela*, Vita Divca in novinarja *Slovenskih novih*, Marka Uršiča.

V naslednjem poglavju bomo najprej predstavili rezultate analize virov, ki ji bo sledila predstavitev rezultatov analize makropropozicij in ključnih besed po prvinah v identificiranih diskurzih. Kritično diskurzivno analizo novinarskih prispevkov dopinškega primera Jolande Čeplak bomo kombinirali s poglobljenima intervjujema obeh avtorjev novinarskih besedil, kar nam bo omogočilo vpogled v novinarsko predstavitev dopinga v športu.

6 Doping v športu

6.1 Definicija dopinga

Doping so nedovoljene snovi umetnega izvora, ki tako fizično kot psihično vplivajo na športnike in njihove dosežke (Wikipedija). To so snovi, ki po eni strani povečujejo sposobnosti športnikov. Za odkrivanje zlorabe nedovoljenih snovi v profesionalnem športu, so pred, med in/ali po tekmovanju športniki podvrženi protidopinškim kontrolam. Ob potrditvi prisotnosti nedovoljenih snovi v telesu, ki presegajo mejo tolerance, v dveh neodvisno preiskanih vzorcih, pristojna nacionalna ali mednarodna športna zveza športnika kaznuje z odvzemom doseženih rezultatov pod vplivom nedovoljenih sredstev in mu prepove nastopanje na profesionalnih tekmovanjih za določen čas (prav tam).

Slovenska antidoping organizacije (SLOADO) doping definira kot prisotnost prepovedane snovi ali njenih presnovkov ali označevalcev v športnikovem vzorcu (SLOADO 2009). Prepovedane snovi so navedene v mednarodnem standardu z imenom Lista prepovedanih snovi in postopkov, ki identificira snovi in postopke, ki so prepovedane v športu. Prvič jo je leta 1968 izdal Mednarodni Olimpijski komite. Od leta 2004 je za pripravo in izdajo Liste prepovedanih snovi in postopkov odgovorna Svetovna protidopinška agencija (WADA), ki seznam posodobi vsako leto. Kontrola dopinga (testiranje ali odvzem vzorcev) ugotavlja športnikovo uporabo prepovedanih snovi in postopkov. Kontrola dopinga je sestavljena iz testiranja, ki ga izvede protidopinška organizacija in analize vzorca v laboratoriju, ki ga je akreditirala Svetovna protidopinška agencije (WADA). Testiranje poteka na tekmovanju ali izven tekmovanj (kot npr. na treningu ali na domu športnika) in se izvaja brez predhodnega opozorila. Testiranje lahko vključuje odvzem vzorca urina, krvi ali obojega (Sloado 2009).

6.2 Ozadje dopinga

Osrednje vprašanje, zakaj se športniki dopingirajo, sta v dveh knjigah, posvečenih sociološki problematiki dopinga poskušala odgovoriti športna sociologa Karl Heinrich Bette in Uwe Shimank (2006). Prof. Bette je v pogovoru za nemški časopis Frankfurter Allgemeine Zeitung (Schulz 2008) na vprašanje, kako bi iz sociološkega vidika kazalo obravnavati grešnike, na primer kolesarje, ki so se spozabili z dopingom, odgovoril, da so zanj obenem storilci in žrtve:

»Ob dejstvu, da, denimo, člani kakšne profesionalne ekipe preživijo skupaj tudi po 200 dni na leto, si nič več težko ne predstavljati, da v takšnih razmerah lahko nastane nekakšen kolektiven duh, ki je značilen za sekte: kreativno izogibanje tradicionalnim športnim pravilom postane nekaj povsem normalnega.«

Zavest športnikov pač močno obvladuje težnja po zmagah in kar najboljših uvrstitvah. Po mnenju Betteja (prav tam) »takšno združbo običajno oblegajo sponzorji, ki slo športnikov po zmagah krepijo tudi pogodbeno. Sponzorji uradno od športnikov zahtevajo 'čistost', nagrajujejo pa samo športne uspehe. Kaj se v takšnih okoliščinah zgodi s tradicionalno športno moralo: propade na raven zgloda, ki se mu posvečeni prikrito nasmihajo.«

Za Betteja (prav tam) je doping zanimiva sociološka tema prav zato, ker je na njegovem primeru mogoče pokazati, kako na individualno ravnanje vplivajo socialne prilike. »Prva razsežnost, s katero se sooča športnik, je logika samega vrhunškega športa, ki jo strnjeno zrcali olimpijski moto: Hitreje, višje, močnejše. V njem je shranjena simbolična neskončnost, da nikdar nismo zadovoljni z doseženim.«

6.2.1 Mediji, politika, ekonomija, šport publika in doping

Sistem vrhunškega športa se opira na eskalacijo, da je potrebno dosežke nenehno stopnjevati, saj prav to fascinira športno publiko. Ljudje lahko v vrhunskem športu izživijo potrebo po intenzivnem doživljanju, po spremembah in občutku, da so del skupnosti, željo po proslavljanju in omami. Prav zaradi zanimanja publike vrhunski šport privlači tudi druge akterje. V prvi vrsti gre za množične medije, ki bi radi povečali naklado in kvote gledanosti. Zaradi navzočnosti množičnih medijev in medijske interpretacije športnih dosežkov je vrhunski šport kajpak privlačen tudi za politiko in gospodarstvo. »V resnici niti politikom niti gospodarstvenikom ne gre za vrhunski šport, zainteresirani so samo zase! Posledice, ki nastanejo iz prepletenosti njihovega ravnanja, je mogoče strniti s pojmom 'inflacija pričakovanj'. Zahteve, ki so jim izpostavljeni športniki, se zato nenehno večajo, vse težje pa so jim kos«, je pojasnil Bette (Schulz 2008) stanje stvari in duha v sodobnem vrhunskem športu.

Športna publika je del problematike dopinga. Vpletenost športnega občinstva v to zlo sodobnega vrhunškega športa funkcionira pretežno nezavedno. »Če milijon gledalcev vključi televizorje, se sprosti dinamika, ki je popolnoma zunaj volje posameznega gledalca. Tudi nasprotniki dopinga zato lahko postanejo sotvorci problema. Tako ali drugače ljudje o

dopingu nasploh diskutirajo dokaj ambivalentno. Prenekateri so ravnodušni, druge navdaja z grozo in razočaranjem,« je nizal dejstva nemški športni sociolog in pristavil: »Privrženci športa so nasploh razdvojeni med lastnimi potrebami po zabavi ter spoštovanjem tradicionalnih športnih pravil.« Vrhunski šport ima dramatične kakovosti in ustvarja nekaj, kar se množičnim medijem še posebej prilega: je obenem konflikten, nenehno prinaša novosti, o dogajanju je mogoče moralizirati in ga personificirati. Predvsem pa gledalci tisto, kar so na športnem tekmovanju videli, hitro in preprosto razumejo ter podoživijo (prav tam).

6.2.2 Dopinški poročevalci

»Iz tesnega odnosa med vrhunskim športom in mediji pa je medtem nastala problematična 'zaroka'. Mnogi novinarji so izgubili svojo profesionalno distanco in so dobresedno skočili v naročje organiziranemu športu. Takšen oportunizem močno škodi temu poklicu, saj novinarji v skrajni različici postanejo čisti 'dvorni' poročevalci« (Schulz 2008). Časnikarji in radijski novinarji do primerov dopinga lažje kot televizijci vzpostavijo distanco, se abstraktno opredelijo in vpeljejo lastne analize. Televizija bi s tem tvegala gledanost. »Ker se javne televizije zaradi konkurence zasebnih panično bojijo zdrsa gledanosti, tudi one počnejo vse, da bi ne odvrnile publike od sebe. Posledica je, da tudi javne televizije problematiko dopinga ne obravnavajo celovito« (Schulz 2008). Organizirani šport se v boju proti dopingu poslužuje dveh strategij. Prva je intenziviranje kontrol dopinga, druga pa gre v smeri pedagoškega ozaveščanja in prevencije. Obe sta pomembni in nepogrešljivi, vendar v osnovi ne moreta rešiti zagate. Bette ponuja sociološki odgovor, ki se glasi, da bi bilo treba k boju proti dopingu pritegniti vse akterje, tudi tiste, ki nevede prispevajo k temu, da je v nekaterih športnih zvrsteh močno razširjen«.

6.2.3 Liberalizacija športa?

Na potezi je po njegovi sodbi tudi politika: »Razdeljevanje javnega denarja za šport bi morali močnejše pogojevati tudi s protidopinško prakso športnih zvez in ne samo s športnimi rezultati. Tudi z zakonodajnimi iniciativami bi lahko politika sporočila organiziranemu športu, da ne bo več tolerirala dopinga.« Liberalizacija dopinga bi uničila šport »Trennerji so ob sloves, če trenirajo neuspešne športnike, sponzorji so ob reklamne učinke, politiki se ne morejo sončiti v blišču športnih junakov, medijem pa se nižajo naklade in gledanost, če poročajo samo o porazih svojih nacionalnih športnih junakov.

Športniki se s porazi znajdejo v precepu dvojnega tveganja,« je prof. Bette opisal prepletenost odnosov v vrhunskem športu. »Liberalizacija dopinga pa bi problem še zaostila: »V vrhunskem športu bi ostali le še hazarderji. Nobenega smisla ne bi več bilo, da bi merili sposobnosti športnikov; ugotavljali bi le še dopinško toleranco športnikovega organizma. Mnoge z vrhunskim športom povezane skupine bi se od njega odvrnile. Domnevam, da bi liberalizacija dopinga šport dokončno uničila« (Schulz 2008).

6.2.4 Doping kot velik posel

V ozadju afere Puerto⁹ španskega zdravnika Eufemiana Fuentesesa, ki je po mnenju španskih preiskovalcev od leta 2000 do 2006 zaslužil šest milijonov evrov, je predvsem posel na črnem trgu. Španija namreč sodi med večje evropske proizvajalce steroidov in drugih dopinških substanc. Tudi v ozadju drugih športnih dopinških afer je nenadzorovan posel. Vsako leto po svetu zlorabijo za doping okoli 700 ton anaboličnih steroidov, po katerih povprašuje okoli 15 milijonov porabnikov. Do takšne ocene sta se v posebni raziskavi za Svetovno protidopinško agencijo (WADA) dokopala italijanska znanstvenika Alessandro Donati in Letizia Paoli (2013).

V svojem poročilu, ki ga je pred nedavnim objavila WADA (naslov: Svetovna trgovina z dopinškimi substancami), je razkril, da poldrugi milijon uporabnikov zaužije okoli pol tone testosterona na leto. Okoli pol milijona ljudi se po izračunih Donatija in Paolijeve dopingira s peptidnim hormonom eritropoetinom (EPO). Za okoli dva milijona uporabnikov letno proizvedejo okoli 34 milijonov ampul z EPO in rastnim hormonom, poleg tega naj bi promet z drugimi dopinškimi substancami dosegel številko 9 milijonov uporabnih enot. Po njegovih ocenah na območju ZDA, Kanade, Avstralije, Južne Afrike, nekaterih držav Bližnjega vzhoda in zahodne Evrope, kjer skupaj živi blizu 800 milijonov prebivalcev, okoli 15,5 milijona ljudi (blizu 2 %) bolj ali manj redno uživa dopinške pripravke.

Donati in Paoli (2013) sta opozorila, da z biokemično manipulacijo nikakor niso obremenjeni samo vrhunski športniki. Z dopingom so prizadeti široki družbeni krogi v vseh državah, glavni povpraševalci po dopingom pa so z bodibilderske scene, stranke studiev za fitness, telesni stražarji in varnostniki v nočnih lokalih, ki zaužijejo kar 38 do 40 odstotkov vseh preparatov. Le nekaj manjši delež odpade na športnike (35 do 37 %), pri čemer se ne ve zanesljivo, koliko

⁹ Afera Puerto velja za največji dopinški škandal v zgodovini kolesarstva. Preiskovalci so obtožili zdravnika Eufemiana Fuentesesa, da je s prepovedanimi poživilil zalagal 50 profesionalnih tekmovalcev, med katerimi se je znašel tudi slovit Jan Ullrich

le-teh izhaja iz organiziranega športa. Med vojaki in policisti je po vsem svetu okoli 4 do 6 odstotkov stalnih uživalcev dopinških substanc, z enim do dvema odstotkoma pa so na dopinškem trgu udeleženi ljudje iz šovbiznisa. Iz drugih razlogov – bodisi zaradi zdravljenja bolezni bodisi lastnega občutka telesnih pomanjkljivosti – naj bi po dopinških sredstvih posegalo okoli 15 do 20 odstotkov konzumentov.

6.3 Zgodovina boja proti dopingu v svetu

Doping ima dolgo zgodovino. Ljudje so že od nekdaj uporabljali različne snovi za izboljšanje sposobnosti oziroma za doseganje višjih stanj zavesti. Ko se je pojavil tekmovalni šport, so se te snovi začele uporabljati tudi za povečanje sposobnosti športnikov. Grški olimpijci so že 400–300 let pr. n. št. uporabljali posebne diete ter poživiljajoče napoje iz izvlečkov gob in rastlinskih zrn. V starem Rimu so za zabavo ljudi skrbeli gladiatorji, ki so pili različne zeliščne napoje, da bi njihovi boji trajali čim dlje in da bi bili čim bolj krvavi. Vozniki so na dirkah z vozovi svojim konjem dajali hidromel (mešanico medu, orehov in vode), enako snov so dajali tudi vojakom pred bitkami v času barbarskih vdorov. Pozneje je šport v glavnem zamrl in z njim tudi doping, vendar so medtem v srednjem veku vitezi za svojo pripravo uporabljali poživila (Sloado 2009).

Doping se je znova pojavil šele v 19. stol., ko se je ponovno začel razvijati šport, prišlo pa je tudi do napredka v medicini, kar je privedlo do drastičnih sprememb v dopinških praksah. Sprva sta se veliko uporabljala heroin na konjskih dirkah in morfij v boksu. V kolesarstvu in ostalih vzdržljivostnih športih je bila pogosta raba strihnina, kofeina, kokaina in alkohola. Pozneje sta bila kokain in heroin na voljo le še z receptom, tako da se je njuna uporaba precej zmanjšala (prav tam).

Prvi zabeležen primer dopinga je iz leta 1865, ko so nizozemski plavalci jemali kofein. Do prve smrti zaradi dopinga pa je prišlo leta 1896, ko je po kolesarski dirki Bordeaux–Pariz umrl angleški kolesar Arthur Linton zaradi prevelikega odmerka trimetila (prav tam).

Na začetku 20. stol. je bilo najpriljubljenejše dopinško sredstvo koktejl iz alkohola in strihnina, pojavil pa se je tudi efedrin, ki je predhodnik amfetaminov. Na splošno se je uporaba dopinga v tem času močno povečala. Prva dopinška kontrola je bila izvedena v Avstriji na konjskih dirkah leta 1910. Zaradi nepričakovanih zmag so vodilni možje avstrijskega džokejskega kluba na Dunaj poklicali ruskega kemika, da bi odkril prisotnost

alkaloidov v konjski slini. V Angliji in ZDA so pogosto določali rezultate tekmovanj zaradi velikih dobitkov na stavah, tako da je bilo približno 50 odstotkov vseh konj pod vplivom dopinga. Do leta 1920 je postalo očitno, da bo treba sprejeti omejitve glede dopinga v športu. Tako je leta 1928. leta Mednarodna amaterska atletska zveza (IAAF) kot prva mednarodna športna zveza prepovedala uporabo poživil. Mnoge zveze so ji sledile, vendar so bile omejitve neučinkovite, ker ni bilo nobene kontrole. Po letu 1930 so se pojavili amfetamini, ki so se na veliko uporabljali na olimpijskih igrah v Berlinu 1936. V petdesetih so se pojavili še anabolični steroidi, ki so jih prvi začeli uporabljati dvigovalci uteži in težkoatleti, vendar se je njihova uporaba hitro razširila na ostale športe. Leta 1959 je bila v Franciji ustanovljena prva znana protidopinška komisija (prav tam).

Po letu 1960 se je doping precej razširil na vse športne panoge. V tistem letu je na olimpijskih igrah v Rimu umrl danski kolesar Knud Enemark Jensen zaradi prevelikega odmerka amfetaminov, ki mu jih je dal njegov trener. Šele ta smrt je spodbudila uvedbo dopinških kontrol. Tega leta je Svet Evrope izdal resolucijo proti uporabi dopinških snovi v športu. 1963 je Svet Evrope ustanovil komisijo strokovnjakov za boj proti dopingju v športu. Tega leta je bil v Mexico Cityju boksar Edmundo Esperao, ki je bil dopingiran, obsojen na tri mesece zapora, kar je bil prvi primer zaporne kazni zaradi dopinga. Maja 1965 je Belgija sprejela protidopinško zakonodajo, že junija pa ji je sledila tudi Francija. Ženevski nogometni klub je bil kaznovan s premestitvijo v nižji rang tekmovanja zaradi uporabe dopinga pri nekaterih nogometaših (prav tam).

Prve dopinške kontrole so bile opravljene leta 1966 na kolesarskem in nogometnem svetovnem prvenstvu, vendar brez večjih uspehov. 1967 je na kolesarski dirki po Franciji umrl angleški kolesar Tommy Simpson zaradi prevelikega odmerka amfetaminov. Ta dogodek je še istega leta spodbudil ustanovitev medicinske komisije pri MOK, ki je izdal svoj prvi seznam prepovedanih snovi, sprejel definicijo dopinga in leta 1968 uvedel prvi formalni dopinški preskus na zimskih olimpijskih igrah v Grenoblu in poletnih v Mexico Cityju. Do leta 1970 je večina mednarodnih športnih zvez že uvedla dopinške preskuse. Kljub temu se je še vedno širila uporaba anaboličnih steroidov, ker zanje še ni bilo ustreznega načina odkrivanja. V sedemdesetih letih so v Nemški demokratični republiki izvajali sistematičen dopinški program. 1970 je IAAF vzpostavila akreditacijski sistem za laboratorije. Šele 1974 so na svetovnem prvenstvu v nogometu odkrili prvi primer dopinga, ko so pri igralcu Haitija našli fenmetrazin. Tega leta so uvedli prvo zanesljivo metodo odkrivanja anaboličnih

steroidov, zaradi česar se je povečalo število pozitivnih primerov, predvsem pri dvigovalcih uteži in težkoatletih. Zatem skoraj ni bilo večjega tekmovanja, kjer ne bi bilo tudi pozitivnega primera zaradi jemanja dopinga. Leta 1975 so dopinške kontrole začeli izvajati tudi v Jugoslaviji (prav tam).

1983 je MOK prevzel akreditacijo laboratorijev za kontrolo dopinga. Uvedli so plinsko kromatografijo in masno spektrometrijo ter s tem povečali natančnost in zanesljivost rezultatov. To je povzročilo nov škandal na panameriških igrah v Caracasu, ko so bili mnogi športniki pozitivni, veliko pa jih je tekmovanje preprosto zapustilo, ker niso želeli biti odkriti. Najbolj razvpit primer dopinga je povezan z Benom Johnsonom, ki je na olimpijskih igrah v Seulu 1988 postavil nov svetovni rekord na 100 metrov in osvojil zlato medaljo. Dan pozneje so mu medaljo in rekord odvzeli, ker je bil na dopinški kontroli pozitiven zaradi jemanja anabolika stanazolola. Proti koncu osemdesetih let se je pojavil EPO, ki je bil na seznamu prepovedanih snovi že leta 1990, vendar pa so prve uspešne metode za njegovo odkrivanje uvedli šele na olimpijskih igrah v Sydneyju 2000 s kombinirano analizo urinskega in krvnega vzorca. 1989 je Svet Evrope sprejel protidopinško konvencijo. Leta 1990 so uvedli nenapovedano preskušanje, 1996 pa je bila ustanovljena slovenska nacionalna antidopinška komisija (prav tam).

Leta 1998 je na kolesarski dirki po Franciji (afera Festina) prišlo do novega škandala v zvezi z dopingom. Na podlagi teh dogodkov je od 2. do 4. februarja 1999 v Luzani potekala svetovna konferenca o dopingju v športu. Sprejeta je bila Luzanska deklaracija o dopingju v športu, na podlagi katere je bila 10. novembra 1999 ustanovljena Svetovna protidopinška agencija WADA (prav tam).

6.4 Zgodovina boja proti dopingju v Sloveniji

Čeprav je Slovenija še dokaj mlada država, se že vse od njenega nastanka spopada tudi s problemom dopinga. Sprva je ta boj potekal le v okviru posameznih mednarodnih športnih zvez, katerih protidopinške predpise so morale spoštovati novonastale nacionalne športne zveze. Že 15. oktobra 1991 je bil ustanovljen Olimpijski komite Slovenije (OKS), ki ga je 17. januarja 1992 začasno priznal MOK, s čimer je bila slovenskim športnikom dana možnost, da nastopijo na olimpijskih igrah. S tem so bili podvrženi protidopinškim predpisom MOK (Sloado 2009).

2. julija 1992 je Slovenija ratificirala protidopinško konvencijo Sveta Evrope, ki je v veljavo stopila 1. septembra 1992. Leta 1995 so sprejeli nov zakon o športu, kateremu je bil dodan člen, ki predpisuje, da morajo športniki, organizatorji ali prireditelji tekmovanj, izvajalci letnega programa in pristojni zdravstveni delavci spoštovati določila evropske konvencije proti dopingu in določila MOK (prav tam).

V letih 1994 in 1995 je bila v okviru Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ) določena posebna skupina strokovnjakov za zbiranje vzorcev za kontrolo dopinga. Na podlagi vseh teh priprav sta leta 1996 OKS-ZŠZ in Ministrstvo za šolstvo in šport ustanovila Nacionalno antidopinško komisijo (NAK). Komisija skrbi za izobraževanje in obveščanje mladih, vrhunskih športnikov, trenerjev, športnih zdravnikov in tudi širše javnosti o tem, kaj je doping, katere snovi in metode so prepovedane, kako poteka kontrola dopinga, predstavlja pozitivne primere in njegove posledice ter ponuja alternative dopingu. Skrbi tudi za izobraževanje in usposabljanje pooblaščenih delegatov za odvzem urinskih vzorcev. V sodelovanju z Olimpijskim komitejem Slovenije izdela program testiranj za posamezno obdobje. 23. aprila 1996 je Nacionalna antidopinška komisija sprejela pravilnik o dopinški kontroli in kontroli spola, s katerim so natančneje določeni namen, organizacija in postopek kontrole dopinga in spola v Sloveniji. Pravilnik velja za vse kategorije športnikov in rekreativne športnike, ki nastopajo na organiziranih tekmovanjih, ter za trenerje, športne funkcionarje, zdravnike in ostalo medicinsko osebje ter je obvezujoč za vse nacionalne športne zveze. Kontrolo dopinga organizira NAK, ki imenuje delegate za odvzem urinskih vzorcev, objavi pa tudi seznam pooblaščenih laboratorijev, kjer se lahko opravijo analize zbranih vzorcev. Vsaka kršitev pravilnika in protidopinškega kodeksa se kaznuje (Svetovni kodeks proti dopingu 2009). Na domačih tekmovanjih kazni izrekajo nacionalne, na mednarodnih pa mednarodne športne zveze (prav tam).

Zgodovina boja proti dopingu v Sloveniji sega še v čas pred ustanovitvijo Nacionalne protidopinške komisije, a je njena ustanovitev v praksi pomenila sistematičen pristop v boju proti dopingu v športu. Aktivnosti NAK so na začetku potekale na volonterski način, leta 2007 (afera Jolanda Čeplak) pa je postalo jasno, da tako delo ne bo več možno. Zahteve, ki so s 1. januarjem 2009 postale stvarnost, so presegale možnosti neprofesionalne organizacije. OKS je tako ob NAK ustanovil nov oddelek (Oddelek za boj proti dopingu), čigar namen je bil priprava pogojev za uresničevanje mednarodnega protidopinškega programa v slovenskem

športu. 25. septembra 2013 je Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez ustanovil SLOADO, neodvisno nacionalno protidopinško organizacijo (prav tam).

Za disciplinski postopek v primeru Jolande Čeplak (v času od 26. julija 2007 do 27. marca 2008) je bila tedaj odgovorna nacionalna športna zveza oziroma protidopinška komisija pod okriljem Atletske zveze Slovenije (AZS), ki je izvajala ukrepe zaradi kršitev predpisov proti doping, ki izhajajo iz obveznosti med nacionalnimi športnimi zvezami in pristojno mednarodno športno zvezo ali kakršnokoli drugo protidopinško organizacijo (Sloado 2009).

6.5 Pokrivanje dopinga

V zadnjih letih predvsem zaradi največjega dopinškega primera zadnjih let, primera ameriškega kolesarja Lanca Armstronga, opažamo povečanje poročanja o doping. Uvertura primeru Armstrong je bil že pred nekaj leti njegov kolesarski rojak Floyd Landis, poleg Čeplakove pa so slovenski mediji obravnavali tudi primere atletinje Helene Javornik, atletov Boštjana Buča in Boruta Bilača, telovadca Aljaža Pegana ter kolesarja Tadeja Valjavca. Kljub temu, da je bilo do sedaj v dopinških postopkih obravnavanih kar 30 slovenskih športnikov iz desetih različnih športnih panog, od katerih sta samo dva od njih priznala jemanje nedovoljenih poživil (TV SLO 2015), je bila medijska pozornost usmerjena le na nekatere posameznike oziroma posameznice. Še več, medijsko negativno so predstavljene le določene športne panoge, kar kaže na neenako obravnavo medijskega poročanja o dopinških primerih.

Tradicionalno so v medijih najbolj izpostavljeni primeri iz kolesarstva in atletike. Zloraba (ne)dovoljenih sredstev v kolesarstvu je bila dolgo časa precej nepokrita tema. Kot se je izkazalo kasneje, je šlo med drugim tudi za skrivnostni kodeks obnašanja, kjer so novinarjem in kolesarjem v zameno za molk dovolili neomejen dostop. S spreminjanjem odnosa javnosti do nedovoljenih poživil se je kodeks začel krhati, nikoli bolj kot leta 1998 z afero Festina, ko so pri omenjeni ekipi na dirki po Franciji odkrili sistematiziran dopinški program, ki je vključeval večino njihovih kolesarjev (Sefiha 2010). Tistega leta so z nenapovedanimi preiskavami policisti odkrili podobne prakse pri številnih drugih ekipah, kar je do neke mere razkrilo tiho dopinško kulturo v kolesarstvu. »V desetletju po Touru leta 1998, so se pojavili članki, ki navajajo dokaze o uporabi sredstev za izboljšanje učinkovitosti pri kolesarjih, vključno z Lancom Armstrongom in drugimi zmagovalci na Touru, ki so rezultat preiskav novinarjev od francoskih do drugih evropskih časopisov« (Sefiha 2010, 202).

Rowe (2004) je opazal, da je šport globoko povezan s politiko vsakodnevnega življenja, njegovo proučevanje pa odpira socialne, politične in etične debate. »Nikjer ti javni boji niso tako očitni, kot pri trenutni medijski pozornosti, ki jo namenja uporabi sredstev za povečanje zmogljivosti (performance enhancing drugs/PED, op. a.). Popularnost teme med novinarji in bralci ni presenetljiva, glede na mikavno kombinacijo deviantnosti, moralnosti in spektakla« (Sefiha 2010, 200–201). Zgodbe o dopingu pa ne odvrtačajo navijačev. Še več – ponujajo odmik od ustaljenega poročanja o športu, ki po nekaterih raziskavah celo povečuje zanimanje (prav tam).

Medijsko poročanje se je v zadnjih desetletjih spreminjalo od sočutnih do zelo kritičnih. Po mnenju Hobermana (2005) so evropski mediji tradicionalno predstavljali športnika kot padlega junaka, ki je bil žrtev požrešnih dejanj drugih. Dopingiranega športnika so branili tudi v smislu nacionalnega ponosa, podobno pa so počeli tudi severnoameriški mediji. Omenjeni škandal na Tour de Franceu je pripeljal do novega vala medijsko zelo odmevnih dvomov o tem, če bodo športniki najvišjega nivoja kdaj sploh lahko zadovoljili etične standarde, h katerim so jih konstantno pozivali v medijih (Hoberman 2005). Avtor tudi piše o tem, da so profesionalne lige, v katerih nastopajo najbolj priljubljeni športniki, med največjimi nasprotniki nadzora dopinga. »Medtem, ko je profesionalno kolesarstvo preživelo neskončno vrsto doping škandalov, je evropski nogomet pokazal malo zanimanja za soočanje z lastnimi resnimi težavami glede dopinga. Italijanska policija je našla na stotine sredstev v Juventusovem trenažnem centru v Torinu – 'dovolj za potrebe male bolnišnice', po besedah preiskovalnega sodnika« (Hoberman 2005, 271). Podobno se testiranjem izmikajo tudi vse ameriške profesionalne lige – MLB (bejzbol), NBA (košarka), NFL (ameriški nogomet) in NHL (hokej). Sloado se zavzema, da bi se vsi športniki udejstvovali brez dopinga in da bi bili obravnavani na enak način, kar pa nikoli do sedaj to še ni bilo omogočeno, saj nekateri športi zaradi določenih interesov nasprotujejo dopinškimi testiranjem.

Zaradi zahtev, ki jih politiki, športni uradniki in sponzorji dajejo elitnim športnikom, toleranca do dopinga v javnosti ni presenetljiva. »Razširjena ideja, da športniki izražajo vitalnost naroda, promovira toleranco do dopinga, ki dela športne uspehe kot predmet državne varnosti. Tabloidni tisk v nekaterih državah zastruje ta sindrom in ga dela kot nekakšno vajo iz nacionalnega ponosa, ko brani dopingirane atlete. Rezultat takšnih kampanj je stimulirati zahteve javnosti za športnimi predstavami, ki morda niso možne brez dopinga« (Hoberman 2005, 216).

6.5.1 Pokrivanje dopinga v Sloveniji

Že kar nekaj časa je minilo, odkar smo o dopingiranih športnikih v Sloveniji poslušali le tuje novice. Pereč problem svetovnega športa je v zadnjem desetletju skokovito narasel tudi pri nas, še posebno, ko so posamezne panožne zveze postale precej bolj dosledne pri kontrolah.

Prvi primer dokazanega dopinga na Slovenskem seže v leto 1985, ko je tekač na srednje proge Živko Romeo iz Velenja sam priznal jemanje prepovedanih sredstev, vse do danes pa se je spisek vseh tistih, ki so se znašli v postopku, še precej dopolnil: Borut Bilač, Hedvika Korošak, Barbara Berden, Gorazd Štangelj, Igor Majcen, Aljaž Pegan, Jolanda Čeplak, Helena Javornik, Matjaž Brumen, Nina Pugelj, Sandi Dečman, Boštjan Šimunič, Primož Skerbinek, Davor Durakovič, Sašo Jereb, Tomaž Nose,... Nekateri so sum jemanja uspeli ovreči zaradi nepravilnosti v postopku, drugi so zaradi tega dobili manjše kazni, medtem ko je kar nekaj takih, ki črnega madeža niso uspeli očistiti (Vrabec 2010).

Jolanda Čeplak je bila idol slovenske atletike, poznali so jo stari in mladi, zato je novica poleti leta 2007 o tem, da so ji dokazali jemanje umetnega eritropoetina (EPO), pretresla slovensko športno javnost. Dobila je dveletno prepoved tekmovanja, njen primer pa je pod drobnogled vzela imunologinja Vladka Čurin Šerbec, kateri je uspelo dokazati nekatere nepravilnosti v postopku, a je bilo že prepozno.

Športnik, ki je soočen z obsodbo, da je bil njegov vzorec urina ali krvi pozitiven, ima dve možnosti: lahko takoj prizna krivdo, s čimer upa na manjšo kazen ali pa zahteva še analizo drugega vzorca (B). V tej dilemi sta se znašla tudi judoist Sašo Jereb in kolesar Tomaž Nose. Jereb je pri svoji nedolžnosti v primeru kajenja marihuane vztrajal do konca in svoj prav tudi dokazal, precej bolj nespreten pa je bil leta 2006 takratni prvak kolesarske dirke Po Sloveniji. Nose je imel potrjeno, da lahko jemlje zdravilo, ki vsebuje prepovedana sredstva, a ne s strani Mednarodne kolesarske zveze (UCI), ki kaj takega ne bi nikoli dovolila. Ker je krivdo sam priznal, je dobil dvoletno kazen, čeprav zaradi negativnega B izvida to ne bi bilo mogoče, če bi se takoj izrekel za nedolžnega (Vrabec 2010).

Še najbolj je v javnosti svoj primer izpostavil plavalec Igor Majcen, ki je bil pozitiven na nandrolon, krivdo pa je zvalil na narodno brazilsko jed iz svinjine. Brazilski prašiči naj bi bili

gojeni s hormoni in steroidi, s čimer naj bi brazilska svinjina vsebovala nenavadno visoko količino nandrolona. Da bi dokazal to tezo, je financiral celo raziskavo pri priznanih tujih inštitutih, za vse skupaj pa zapravil preko 70.000 takratnih nemških mark, a svoje nedolžnosti ni nikoli uspel dokazati (prav tam).

7 Jolanda Čeplak

7.1 Biografija in kariera Jolande Čeplak

Jolanda Čeplak Batagelj, rojena Steblovnik, je ena najbolj prepoznavnih športnic v zgodovini samostojne Slovenije. Kot tekačica na dolge proge je osvojila bronasto olimpijsko kolajno in postavila svetovni dvoranski rekord v teku na 800 metrov, njeno kariero pa je leta 2007 močno zaznamoval pozitiven dopinski preizkus, ko so preiskovalci v njenem vzorcu odkrili nedovoljeni eritropoetin (EPO).

Njen vzpon v svetovni vrh se je po prelomu tisočletja začel izjemno hitro, potem ko se je atletiki v Velenju posvetila že pri 12. letu starosti. Leta 1990 je s 14 leti postavila izvrsten čas v teku na 800 m (2:10,55 sekunde), s katerim je prvič resneje opozorila na svoj talent. Čez tri leta se je na mladinskem evropskem prvenstvu uvrstila na četrto mesto, po razočaranju na naslednjem SP (bila je le 13.) pa je zamujeno nadoknadila z bronastim odličjem na 1.500 m leta 1995.

Dve leti kasneje je prvič dosegla mejo dveh minut v teku na 800 m (2:00,94). Takrat je na sredozemskih igrah v Bariju osvojila srebrno odličje, njen vzpon pa se je nato naglo ustavil. Na olimpijskih igrah v Sydneyju je nastopila zgolj v teku štafete 4 X 400 m, leto kasneje pa na SP v Edmontonu sploh ni prišla v finale. Sledila je njena najuspešnejša sezona 2002, ko je po nekaj odličnih rezultatih izjemno formo kronala z zmago na dvoranskem EP na Dunaju, kjer je z novim svetovnim rekordom (1:55,82) ugnala tudi domačinko Stephanie Graf. Na mitingu v Zolderju je s časom 1:55,19 kljub slabim vremenskih razmeram dosegla tudi najboljši rezultat leta na svetu in trinajsti najboljši rezultat vseh časov ter na evropskem prvenstvu.

Po zmagi na EP v Münchnu so jo istega leta okronali tudi za slovensko športnico leta. Naziv slovenske športnice leta ji je po izboru Društva športnih novinarjev Slovenije pripadel znova v letih 2003 in 2004.

V predolimpijskem letu je spet sledil manjši padec, saj je na dvoranskem EP v Birminghamu zasedla četrto mesto, zaradi poškodbe pa je izpustila nastop v teku na 800 m na SP v Parizu. Do dvoboja z njeno veliko rivalko, Mozambičanko Mario Mutolo, tako ni prišlo, je pa

Čeplakova v francoski prestolnici nato nastopila v teku na 1.500 metrov, kjer je zasedla 12. mesto. Pred olimpijskimi igrami v Atenah je dvoboj Čeplak-Mutola veliko prahu dvignil na dvoranskem SP v Budimpešti, ko si je Afričanka do naslova pomagala s komolcem, Čeplakova pa se je morala zadovoljiti z drugim mestom. Julija je Čeplakova dosegla še odmevno zmago na mitingu Golden Gala v Rimu, ki je štel za prestižno Zlato ligo, nov odmeven nastop se ji je posrečil na poletnih olimpijskih igrah 2004 v Atenah, ko je v finalu teka na 800 metrov po fotofinišu zasedla tretje mesto in osvojila bronasto olimpijsko medaljo (Rtvslo.si 2004).

Sledilo je nekaj let brez vidnejših uspehov, ko se je Čeplakova iz Slovenije tudi umaknila v Monako, kljub vsemu pa se je na velikih tekmovanjih še zadnjič na stopničke povzpela leta 2007, ko je v Birminghamu na dvoranskem EP zasedla tretje mesto.

Zaton kariere se je začel 18. junija 2007, ko je bila pozitivna na protidopinškem testu, ki ga je kot del programa tarčnega testiranja izven tekmovanj izvajala Mednarodna atletska zveza (IAAF). V njenem vzorcu A so odkrili krvni doping eritropoetin (EPO). Testiranje je potekalo v Monte Carlu, kjer je Čeplakova tedaj prebivala. Rezultate vzorca A je 25. julija 2007 potrdil tudi test vzorca B, javnost pa so o preiskavah obvestili 26. julija. Jolanda Čeplak je zanikala uporabo nedovoljenih substanc in napovedala pritožbo. IAAF je Čeplakovi izrekla začasno prepoved nastopanja do dokončne odločitve ter primer po pravilih dodelila Atletski zvezi Slovenije (AZS), ki je bila odgovorna za izpeljavo disciplinskega postopka.

Protidopinška komisija AZS je v Ljubljani 29. septembra zaslišala atletinjo, komisija pa je sprejela odločitev, da do 20. novembra opravi še dodatna zaslišanja. Kasneje so odločili, da proti Čeplakovi uvedejo disciplinski postopek. Predsednik protidopinške komisije AZS Tadej Malovrh je tedaj ocenil, da ima Čeplakova še vedno možnosti, da dokaže svojo nedolžnost. AZS je ovrgla vse sume o morebitnih nepravilnostih dopinških testov Čeplakove in je upoštevala vse pravne in druge vidike primera. Malovrh je dodal, da je komisija zaslišala kontrolorja, ki sta vzela vzorca, dva biomedicinska strokovnjaka, Vladko Čurin Šerbec in Hansa Heida iz Heidelberga, ter tudi zdravnika slovenske reprezentance Rastka Stoka. Po tem je bil 18. decembra 2007 oblikovan disciplinski senat AZS pod vodstvom Slavka Černeta, ki je obravnaval primer in atletinji 27. marca 2008 izrekel dveletno prepoved nastopanja z začetkom kazni 25. julija 2007, ko je bila objavljena analiza vzorca B.

Obramba Čeplakove je na zaslišanju 29. septembra temeljila na nekaterih manjših procesnih napakah, največja pa naj bi bila pri odvzemu vzorcev, ki ga je posebej izpostavila komisija. Čeplakova je s seboj pripeljala tudi pričo, ki je bila ves čas prisotna ob odvzemu vzorca. Čeplakova po odvzemu na te napake ni opozorila v zapisniku, obramba pa je opozorila tudi, da so bile možne manjše proceduralne napake tudi v samem laboratorijskem postopku. Izpostavljeno je bilo tudi sodelovanje z uradnim zdravnikom slovenske reprezentance Rastkom Stokom zaradi zdravljenja težav, ki jih je imela Čeplakova, zato so zaslišali tudi Stoka, ker bi lahko prišlo do medsebojnega vplivanja zdravil, ki spremenijo krvno sliko.

Čeplakova je pred suspensom zadnjič nastopila v italijanskem Lignano 15. julija 2007, ko je v teku na 800 m zmagala s časom 1:59,86. Na svetovni atletske turneji IAAF v Ostravi na Češkem je bila 27. junija peta, 2. julija na mitingu za veliko nagrado IAAF v Atenah 12., tretja pa na veliki nagradi IAAF 4. julija v Zagrebu. Pred to serijo mitingov je bila članica slovenske reprezentance na evropskem reprezentančnem pokalu v Milanu (prva liga, B skupina), kjer je 24. junija z Anjo Puc, Sabino Veit in Brigito Langerholc v drugi predaji sodelovala pri slovenski rekordu (3:32,50) in tretjem mestu štafete 4 X 400 m. Dan prej je bila druga na 800 m, Slovenke pa so bile tudi po njeni zaslugi šeste in so obstale v prvi ligi.

24. julija 2009 se je Čeplakovi iztekla dveletna prepoved nastopanja. Z IAAF so sporočili, da lahko ponovno tekmuje, zeleno luč pa so ji prižgali tudi pri AZS. Atletinja se je na tekmovalne steze vrnila na atletske velike nagrade Vzajemne za mednarodno ligo AZS v Mariboru, kjer je štiri dni po preteku kazni zmagala v teku na 800 m (2:07,13), kasneje se mednarodnih tekmovanj ni več udeležila (STA 2008a, 2008b, 2008c, 2008č).

Po izbruhu dopinške afere leta 2007 se je Jolanda Čeplak ločila od takratnega moža Aleša Čeplaka. Dve leti kasneje se je poročila z atletom Andrejem Batageljem, s katerim sta novembra 2013 postala starša dvojčic (Wikipedija). Po pisanju nekaterih tabloidnih medijev je Jolanda Čeplak sedaj že v drugem ločitvenem postopku z Andrejem Batageljem (Slovenske novice 2015).

7.2 Odzivi domačih in tujih medijev

Dopinški primer Jolande Čeplak je močno odmeval v vseh slovenskih medijih, o čemer pričajo številni naslovi: »Čeplakova zanika jemanje dopinga« (Jerič 2007), »Ni se treba skriti dva metra pod zemljo!« (Rtvslo.si 2007a), »Naj se ukvarja z baletom, tam ni kontrol«

(Rtvslo.si 2007b), »Jolanda ne meče puške v koruzo« (Rtvslo.si 2007c), »V Jolini krvi nedvomno umetni epo« na spletnem portalu RTVSLO.SI (2007č), na Delovem portalu »Jolanda Čeplak: nisem neumna niti nevedna«, v Dnevniku »Atletinja Jolanda Čeplak pozitivna na dopinškem testu« (Šemrov 2007b) , »Najnapornejši tek Jolande Čeplak« (prav tam 2007c) in »Jolanda Čeplak suspendirana« (prav tam 2007a), v Delu »Šok v slovenskem športu: Jolanda Čeplak pozitivna na kontroli dopinga« (Divac 2007a), prav tako je bila novica o Jolandinem jemanju dopinga dvakrat Delova tema dneva, in sicer z naslovoma »Perpetum Mobile« (Divac 2007c) in »Tour de noir – vendarle žarek upanja« (Divac 2007d), v Večeru »Dopinški botri« (Lazarevič 2007), na STA »Primer Čeplak razburkal slovensko športno javnost« (STA 2007), v Primorskih novicah »SOS, EPO!« (Mušič 2007)

Prvi, ki je sploh objavil novico o dopingu Jolande Čeplak, je bil francoski športni spletni dnevnik L'Equipe z naslovom »Ceplak positive« (L'Equipe 2007).

Tuje tiskovne agencije so največ pozornosti namenile objavi STA, da je slovenska atletska zvezdnica Jolanda Čeplak zanikala, da bi jemala prepovedana poživila, kot je poročal francoski športni dnevnik L'Equipe. O tem so pisali tudi ameriški AP, francoska AFP, avstrijska APA, nemška dpa, hrvaška Hina, črnogorska Mina in srbski Tanjug. O njenem pozitivnem dopinškem primeru in kasnejšem suspenzu s tekmovanj so poročali tudi tuji mediji, in sicer z naslednjimi naslovi: »Ceplak fails doping test for EPO« (BBC News 2007), »World Champion runner tests positive for EPO« (CBS Sports 2007) in »Ceplak suspension upheld by federation« (CNN 2008).

7.3 Ideološke konotacije

Na novico o dopinškem primeru Čeplak so se odzvali tudi slovenski športni komentatorji, ki so zavzeli različna stališča in poglede na zadevo Čeplak.

Kritičen in oster odziv na primer Jolande Čeplak je na Televiziji Slovenija predstavil dolgoletni komentator dr. Andrej Stare (Rtvslo.si 2007d). Izpostavil je problematičen položaj dopinga v slovenskem vrhunskem športu in javno obsodil njeno početje. Nad odkritjem jemanja dopinga Čeplakove ni bil presenečen, saj se mu je športnica po njegovem že pred tem zdela sumljiva na tem področju.

Sam nad tem odkritjem nisem presenečen. To možnost sem omenjal že leta 2003 na svetovnem prvenstvu v Parizu, pa so me takrat obsojali, da sem moralno izprijen.

Očitno, da sem imel prav. Jolanda Čeplak takrat ni prišla na štart na 800 metrov ter se je zlagala, da je bila v Parizu, čeprav ni bila. Potem je prišla teči 1.500 metrov in bila tam zadnja. Vsi ljudje iz reprezentance, vključno z njenim vodstvom, predsednikom in trenerjem so jo takrat podprli. To je bil neki alarm, da se dogaja nekaj nenavadnega (prav tam).

Čeplakova je po njegovem zaslužila dosmrtno diskvalifikacijo, brisanje rezultatov, prav tako pa bi po njegovem morala ves denar, zaslužen z atletiko, vrniti V svoji izjavi je jasno izrazil njegovo osebno stališče do dopinških primerov, pri katerih si vsak dopingiran posameznik, zasluži enako obravnavo, četudi so v igri svetovna atletska imena, kot sta Justin Gatlin in Ben Johnson. Dr. Stare je razkril tudi slovenska atletska imena, ki so jim v preteklosti že našli nedovoljene substance v krvi ali pa so bili z njimi povezani: »Vso svojo tridesetletno športno kariero sem strogo proti dopingu in enako obravnavam Justina Gatlina, Bena Johnsona in Jolando Čeplak, kakor tudi Boruta Bilača, Ksenijo Predikako, Hedviko Korošak, Sašo Prokofjev in ostale varovance trenerja Srdjana Djordjevića, ki so že bili 'zadrogirani'«. Dr. Stare je tudi javno oznanil novinarsko ime, povezano s primerom Čeplak.: »Vito Divac z Dela, ki je bil povezan s Srdjanom Djordjevićem, dr. Miličem in drugo mafijo, ki je njo pač oskrbovala, je za nameček popljuval vse tiste, ki nismo pihali v isti rog. ...« (prav tam). Novinarske prispevke avtorja Vita Divaca bomo analizirali v nadaljevanju naše naloge.

O primeru Čeplak je na svojem blogu pisal tudi športni komentator Igor E. Bergant (2007), ki pa ni želel zavzeti nobene od »ekstremih« pristopov, niti se postaviti na stran športnice niti na »državotvorno« stran, kot jo je Bergant opredelil: »vsi smo dožni delovati tako, da bo oprana njena čast in dobro ime, in to samo zato, ker je Slovenka...njen madež je tudi naš madež...skratka, nekakšen refleks samoobrambe. Navznoter smo do dogajanja v Sloveniji kritični, ko pa pride zunanji sovražnik (pa četudi v obliki pozitivnega dopinškega testa iz menda tako zelo spornega pariškega laboratorija), naj bi bili – enotno združeni – navzven dolžni vsako barabijo ali neumnosti (samo zato, ker so naše, domače, slovenske) brez razmišljanja braniti« (prav tam). S tem je izrazil jasno stališče, da za objektivno sodbo o zadevi Čeplak ve premalo: »Prav zato trenutno ne želim in po mojem prepričanju tudi nimam pravice napisati, da je Jolanda Čeplak goljufala in zavajala. Sočasno pa ne morem z gotovostjo trditi, da je v tem primeru zagotovo nedolžna. Lahko ji verjamem. Ali pa ne. Lahko verjamem izsledkom vzorcev A in B, ki pa mi jih lahko, vključno z okoliščinami ter na

temelju dodatnih preiskav, razložijo le strokovnjaki. Z njihovo pomočjo in objektivnim poročanjem medijev bo bržkone kmalu jasno več« (prav tam).

Športni komentator Jure Tepina (2007) je v svojem blogu podvomil v krivdo Jolando Čeplak: »Ne zdi pa se mi logično, da bi bila tako preklemano trapasta. Njen domet je v svetovnem športu praktično neomejen; zakaj bi si zasadila nož v hrbet in se pustila ujeti z roko v škatli z bomboni? Zakaj bi se vozila v stoenki, če so na trgu že nevidni ferarriji.« Tepina Jolando pozna še iz osnovnošolskih časov, na svojem blogu jo je predstavil kot športnico v superlativih, vedno predano športu, disciplinirano in netipično najstnico: »Prav vsakič je govorila le o atletiki in svojih treningih in vedno si je nekaj zapisovala v svoj dnevnik treninga. Rezultate, vmesne čase, počitek, intervale ... Takrat je bilo to za nas grozno dolgočasno in nikakor se ni pustila pregovoriti, da pobegne z nami. »Jutri imam težak trening,« je bil vselej njen odgovor« (prav tam). Tepina je še napisal, da se je podučil o eritropoetinu, laboratorijskih in znanstvenih postopkih, ki so zelo dodelani in težko zmotljivi, zato je priznal, da Jolandi Čeplak glede na prebrano ne kaže prav dobro. »Poznam veliko vrhunskih športnikov in redko kdo je toliko treniral kot Jolanda. Pri ocenjevanju poštenosti ljudi se redko zmotim, še redkeje pri tistih, ki jih poznam pol življenja. Tako bi bil, če bi se obtožbe izkazale za resnične ..., neizmerno razočaran sam nad sabo, da sem se pustil tako zavest.«

8 Delo in Slovenske novice

8.1 Resen in kakovosten

Delo je slovenski nacionalni dnevni časopis, ki ga izdaja Časopisno založniško podjetje Delo d.o.o. iz Ljubljane, s povprečno dnevno tiskano naklado približno 40.000 izvodov (SOZ 2016). Delo je začel izhajati 1. maja 1959. Že dvajset let izhaja vsak dan, vključno z nedeljsko izdajo, imenovano Nedelo. Med vsemi slovenskimi kakovostnimi časopisi ima časopis Delo tudi največjo naklado. Največ revidiranih prodanih naklad (RPN)¹⁰ je Delo beležil v osemdesetih prejšnjega stoletja (več kot 100 tisoč izvodov). Delo v primerjavi z ostalimi tiskanimi mediji namenja športnim vsebinam največ pozornosti, še posebej v ponedeljkovih izdajah (Ličen 2013). Dopinski primer Jolande Čeplak je v novinarskih prispevkih pokrival športni novinar Vito Divac, ki poleg atletike pokriva še kolesarstvo, alpsko smučanje in jadranje.

Pod opisi *Samostojne edicije* Delova spletna stran navaja, da je Delo »osrednji, najbolj vpliven in kredibilen časnik v Sloveniji. Že več kot 55 let družbeno angažirano soustvarja slovenski javni prostor. S številnimi vsebinskimi sklopi spremlja, osvetljuje, pojasnjuje in komentira najširše družbeno in politično dogajanje. Je prva izbira mnenjskih voditeljev.« (Delo.si 2016)

8.2 Rumene in razvedrilne

Slovenske novice so slovenski tabloidni dnevni časopis, ki ga od leta 1991 izdaja družba Delo. So najbolj bran tabloidni časopis pri nas z dnevno naklado 79.500 izvodov. Na Delovi spletni strani piše, da so Slovenske novice »najbolj priljubljen dnevni časopis v Sloveniji« in da »vsak dan prinašajo širok nabor vsebin, bralcem predstavljen prijazno in razumljivo. Časopis, ki sočasno informira, pojasnjuje, komentira in ponuja obilo razvedrila. Zgodbe navadnega človeka iz lokalnega okolja so z leti postale zaščitni znak časnika...« (Delo.si 2016).

¹⁰ Revidiranje prodanih naklad (RPN) je jasnejša slika o konzumaciji tiskanih medijev v Sloveniji. Preglednica revidiranih prodanih naklad je osnova za oceno relevantnosti posameznega tiskanega medija. Dostopno prek: http://www.soz.si/projekti_soz/rpn_revidiranje_prodanih_naklad/

Tudi Slovenske novice vsebujejo največ športnih vsebin ob ponedeljkih zaradi številnega športnega dogajanja, ki je skoncentrirano ob koncih tedna. Novinarske prispevke o dopingju Jolande Čeplak je pripravljala Marko Uršič, ki je že dvajset let novinar pri Slovenskih novicah. Poleg atletike pokriva tudi rokomet, smučarske skoke, biatlon, deskanje na snegu, odbojko, vaterpolo, plavanje, ragbi in kriket.

Za Slovenske novice je značilno senzacionalistično poročanje. Korošec (2008, 150) pravi, da se senzacionalizem kot stilni pojav se odraža v ekskluzivnih prispevkih Slovenskih novic, še posebej v naslovih pa je opazen izbor izraznih sredstev, ki spadajo k hiperboličnosti, s katero dosežejo senzacionalistični učinek.

8.3 Najbolj prodajana dnevnik v letu 2007

Delo in Slovenske novice sta bila v letu 2007 najbolj prodajana in brana časopisa v Sloveniji. Oba časnik sta v tistem obdobju izhajala šestkrat na teden v jutranjih izdajah, nedeljsko edicijo Nedelo je imel takrat le časnik Delo.

Tiskani mediji v Sloveniji se v zadnjem desetletju soočajo z upadom bralstva. Povprečna naklada Dela danes je 40.000 izvodov, v letu 2004 je bilo natisnjenih 90 tisoč izvodov, medtem ko je povprečna naklada tabloidnega časopisa Slovenske Novice danes 79.500 izvodov, v letu 2004 pa je številka naklade znašala 104 tisoč izvodov na dan. V trimesečnem obdobju julij-september 2007, ko je prišla v javnost novica o jemanju dopinga Jolande Čeplak, je bilo na Delu 64.041 revidiranih prodanih naklad, na Slovenskih novicah pa 89.990.

8.4 Tabloidizacija

Tabloidizacija ne pomeni popularizacije, temveč naj bi veljala za okrepljeno obliko popularizacije tiska. Wahl-Jorgensenova trdi, da tabloidne razprave v liberalno demokratičnem modelu obsojajo in obžalujejo senzacionalistično vsebino popularnega tiska, kot je škandal, zvezdnštvo, šport in cenenost (Wahl-Jorgensen 2008, 145). Razpravo o tabloidizaciji lahko razumemo kot en vidik razprave o delitvi na množično in popularno. Turner izpostavlja, da večina očitkov in kritik na račun tabloidizacije izhaja predvsem konvencionalne in dolgotrajne sovražnosti do popularne kulture (Turner 1999, 63), Hartley pa svari pred nekritičnim sprejemanjem uveljavljenih in zdravorazumskih binarnih nasprotij visoko/nizko (Hartley 1996).

Z izrazom tabloidizacija označujemo »propad, pojevanje novinarskih standardov« (Gripsrud 2000, 285), kar spodkopava tiste funkcije množičnih medijev, ki so v liberalnih demokracije označena za ideal. Senzacionalizem, pretirana radovednost, trivialnost in preprosta lahkovernost po Sparksu (2000) načenjajo visoke novinarske standarde, po mnenju Lulla in Hinermana (1997, 1) pa so škandali postali glavna značilnost tabloidnega novinarstva, saj v ospredje prevladujoče novinarske prakse postavljajo vrednote tabloidov.

Kljub temu, da si popularno in tabloidno novinarstvo delita nekatere karakteristike, jih Harrison (2006) definira kot različna pojma. Paletz (1998) dodaja, da se tabloidno novinarstvo z razliko od popularnega nagiba k hiperbolam, dvomljivi etiki in »novinarstvu čekovne knjižice«.

Razprave o razmerju med tabloidi in kakovostnim tiskom tudi v Sloveniji zavzemajo pomembno mesto v razpravah o novinarstvu. Nekatere so precej ostre. Crnkovič za Požarja na primer pravi, da se je: » /.../ enkrat odločil, da bo v življenju po poklicu prasec in da mu zaradi tega ne bo nerodno.« (Crnkovič 2005). Dejan Jontes tabloidizacije ne razlaga v običajnem okviru komercializacije temveč, kako se v okviru boja za kulturno avtoriteto vzdržuje avtoriteta resnega tiska. Pravi, da so tabloidi najpogosteje obravnavani kot ena ključnih groženj objektivistični paradigmi novinarstva. Medtem ko naj bi resno novinarstvo služilo javnosti, naj bi tabloidi zgolj zadovoljevali nizkotna nagnjenja občinstva. Prav tako naj bi ogrožali profesionalne norme resnega novinarstva, saj prinašajo nepopolne in popačene informacije (Jontes 2009). Razprave o tabloidizaciji največkrat služijo poudarjanju kulturne inferiornosti bralcev tabloidov, saj se branje tabloidov povezuje z drugačnimi bralnimi navadami (branje na stranišču ali pri frizerju) in izpostavljanjem sramu pri branju (Jontes 2009). Crnkovič meni, da: »tabloidi prodajajo nizke strasti in trivialna nagnjenja njihovih bralcev« (Crnkovič 2006). Gustinčič podobno: »Jaz berem naš vodilni lahki tabloid enkrat na mesec, ko čakam pri frizerju. Nekaj minut, po navadi /.../ To je moj stik s tako imenovanim navadnim človekom. »Navadni človek« bere predvsem take tabloide, ki od njega ne zahtevajo več kot nekaj minut pozornosti.« (Gustinčič 2005). Glücks dodaja: » Žal je trend, da ljudje vse raje berejo tovrstne lahkotne vsebine namesto poglobljenih kritičnih prispevkov, opazen tudi v strukturi novinarjev. Če trg zahteva več takšnih vsebin, jih bo pač pisalo vse več novinarjev. Za ljubi kruhek (Glücks 2005).

Milosavljevič pravi, da tabloide, še posebej tiste agresivne, spremljajo zgodbe o poseganju v zasebnost tako znanih kot tistih neznanih, ki so se po spletu okoliščin znašli v središču

pozornosti. Po njegovem tabloide spremlja »sloves« površnega poročanja, nepreverjanja informacij, številnih napak ali včasih celo odkritih laži. Takšen razvoj dogodkov je v Sloveniji »nevaren, ker lastniki zaradi želje po čim večjem dobičku tudi tiste kvalitetnejše medije silijo v čim bolj tabloidne vode« (Milosavljevič 2005).

Avtorji bolj ali manj prepoznavajo enake tabloidizacijske trende. Prvi naj bi bil transformacija tiska v tabloidni format. Drugi pokazatelj tabloidizacije tiska naj bi bil razširitev tabloidnega stila in tabloidnih vrednot na elitni tisk. McLachlan in Golding (2000) kot pokazatelj tabloidizacije izpostavljata porast vizualij v odnosu do teksta, Conboy in Steel (2010) pa prepoznavata tudi vključevanje tabloidnega stila in nagovora občinstva v druge oblike novinarstva. Johansson meni, da tabloidi s tipičnim senzacionalističnim stilom, zvezdniško usmerjeno in seksualizirano agendo ter uporabo agresivnih novinarskih metod (paparazzi) trivializirajo novinarstvo (Johansson 2008, 402). Kritiki menijo, da se je trivialnost in tabloidizacija časopisov razširila v medijih na splošno. Nick Cohen (1999) za poneumljanje krivi predvsem delničarji, ki so od svojih podjetij zahtevali predvsem kratkotrajne dobičke. V kolikor jih korporacije niso dosegale, so propadle. Monopolisti so preko privatnega lastništva nad mediji ogrožali kanale demokratičnih razprav, kar je privedlo do slabega novinarstva.

Tabloidizacijo novinarskega dela Milosavljevič (2003, 135) prepozna v krajših besedilih, vedno večji usmerjenosti besedil na nepreverjenih informacijah in govoricah (tračih), velikih sugestivnih naslovih, vedno večjem poseganju v zasebnost ter spreminjanju razmerja med obsegom besedil in fotografiji. Tudi Čepič piše o spreminjanju razmerja med obsegom besedil in fotografijami v uvodu knjige *Resno in Rumeno: Tabloidizacija tiskanih medijev v Sloveniji*: » Količina vizualnega gradiva je eden od tipičnih pokazateljev tabloidizacije tiskanih medijev« (Čepič 2005, 15).

Kljub temu, da naj bi vsaka družba dojemala tabloide in tabloidizacijo na sebi lasten način, pa lahko najdemo neke splošne smernice. V Veliki Britaniji, Ameriki in drugod po svetu so tabloidi splošno povezani z delovnim razredom in bralstvom s povprečno nizkimi dohodki (Bird 1992), ki je pogosto kritiziran zaradi senzacionalističnega ukvarjanja s cenenostjo, seksom, zvezdnštvom in športom (Franklin 1997). Connell pravi, da se strah pred »onesnažujočo močjo« popularne kulture izraža preko široko razširjene skrbi glede tabloidizacije, ali kot pravijo kritiki, glede vrste procesov, ki racionalne diskurze spreminjajo v senzacionalistične (Connell 1998, 12). Tudi Sparks meni, da kritike ne skrbi toliko tabloidizacija sama, kot njihov potencial, da onesnažijo konvencionalne, resne in kvalitetne

časopise (Sparks 2000). Podobno meni tudi Miheljak: »Seveda so velik problem etični in profesionalni standardi, ki veljajo v rumenem tisku. A še huje je, če te standarde prevzema del tako imenovanega serioznega tiska.« (Miheljak 2006). Jančič dodaja: » /.../ Novinarska skupnost bo močna, če se bomo lahko dogovorili, kako urediti lastne vrste, če bomo sposobni uveljaviti minimalna pravila, ki se jih je treba držati, in bomo znali kaznovati tiste, ki jih kršijo.« (Jančič 2006). Danes so tabloidi so znatno uspešnejši od kvalitetnega tiska v smislu cirkulacije, bralstva in prihodkov (Bird 2003).

9 REZULTATI

9.1 Analiza virov

Viri v analiziranih slovenskih časopisih so bili predstavljeni in reproducirani na različnih način. Med Slovenskimi novicami in Delom ni bilo opaziti velike razlike v številu navedenih virov. Ti so bili neposredni in posredni, ki kažejo na verodostojnost virov. Novinarski prispevki Slovenskih novic so v povprečju vsebovali dobre 3 vire na prispevek (55 virov v 18 prispevkih), medtem ko je Delo v povprečju navedel 3,4 virov na prispevek (54 virov v 16 prispevkih). Citirana izjava Jolande Čeplak je bila v Slovenskih novicah objavljena dvakrat, isto število smo zabeležili pri posrednih izjavah, medtem ko je bila v Delu navedena neposredno petkrat, sedemkrat pa posredno. Slovenske novice so prevladujoče uporabljale vire, ki so izražali negativno stališče do dopinga, medtem ko je Delo poskušal omiliti negativen dopinški diskurz predvsem z viri, ki so branili oz. zagovarjali teorijo o spornih testih Čeplakove. Druga ključna ugotovitev je, da sta medija znotraj dopinškega področja reprezentirala različna odnosa do dopinga in da je bilo na primeru tabloidnega medija ugotovljeno večja transparentnost in objektivnost pri upoštevanju virov kot pri resnem časopisu, ki je bil v primerjavi s tabloidnim manj profesionalen, manj objektivni, saj je prevladujoče zagovarjal oz. bil predvsem naklonjen obrambnim virom Čeplakove.

Od vseh 34 analiziranih prispevkov so bili štiri prispevki oblikovani samo z enim virom. Dva sta bila oblikovana tako, da je bil edini vir informacije akter, ki se bori proti uporabi dopinga v slovenski atletiki, dva pa tako, da sta dejanje obsojala. Viri, ki so izražali stališča proti dopingu so bili predsednik antidopinške komisije pri Atletski zvezi Slovenije, Tadej Malovrh, francoski časnik L'Equipe, novinar L'Equipe, Damien Ressiot, Atletska zveza Slovenije (AZS), direktor AZS Boris Mikuž, Mednarodna atletska organizacija (IAAF), tiskovni predstavnik Mednarodne atletske zveze Chris Butlers, SPAR oz. takratni generalni direktor Igor Mervič in športni komentator Andrej Stare. Viri, ki so v obtožbah dopinga branili pa so bili Jolanda Čeplak, njen menedžer Robert Wagner, Helena Javornik, Jolandin trener Srdjan Djordjevič, imunologinja dr. Čurin Šerbec ter nekaj strokovnjakov, ki so opozarjali o nezanesljivosti pri analizah dopinških vzorcev. Slovenska javnost, ki so jo predstavljali komentarji v spletni klepetalnici teleteksta RTV SLO in poslušalstvo Vala 202, je v

novinarskih prispevkih Slovenskih novic nastopila kot razdvojena med krivdo in nedolžnostjo Čeplakove.

Ugotovili smo tudi, da sta oba medija s pomočjo virov uporabila različen pristop pri poročanju o dopingu na primeru Jolande Čeplak. Slovenske novice (Marko Uršič) je prevladujoče obsojal uporabo dopinga in navajal obe vrsti virov, zagovorniška in kritiška stališča Jolande, medtem ko je Delo (Vito Divac) z drugimi viri prevladujoče zagovarjal glavno akterko dopinškega primera, Jolando Čeplak. To se je kazalo tudi v prostoru, ki sta ga namenila glavnemu viru, Jolandi Čeplak. V Slovenskih novicah je bila npr. od osemnajstih prispevkov njena izjava neposredno podana le dvakrat in dvakrat posredno. Primer direktne izjave:

»O tem za zdaj nisem obveščena. Po načrtu bom konec tedna nastopila na državnem prvenstvu v Novi Gorici,« je bil prvi odziv atletinje, čez nekaj ur pa je dodala: »Zanikam kakršno koli jemanje nedovoljenih poživil in poskušala bom na vse načine dokazati svojo nedolžnost. Kako so potekali postopki obveščanja, pa dovolj zgovorno kaže podatek, da sem, šele ko sem danes popoldne pogledala na spletno stran IAAF, videla, da so me začasno suspendirali.« (Slovenske novice 2007a)

Primer posredne izjave:»Jolando, ki je v prvem dnevu izbruha afere zatrjevala, da ne ve za pozitiven test na eritropoetin, včeraj pa je izjavila, da je že bila obveščena o ne negativnem vzorcu A,...« (Slovenske novice 2007c).

Vito Divac iz Dela je v prispevke vpletel veliko več besed Jolande Čeplak. V 16 prispevkih Dela smo našli 6 daljših izjav Jolande Čeplak, 7 izjav je bilo posredne narave. Sledita primera obeh:

»EPO in drugih prepovedanih sredstev nisem nikoli jemala. Svojo nedolžnost bom s pomočjo slovenskih in svetovnih strokovnjakov poskušala dokazati. Verjemite mi, da nisem toliko neumna in nevedna, da bi jemala prepovedane učinkovine. Zato je bil pozitiven test zame hud šok, od katerega se bom nekaj časa težko opomogla.../.../ Za menoj je dolga in uspešna kariera in noro bi bilo, če bi vse, kar sem dosegla v petnajstih letih vrhunskih nastopov, trdih treningov, številnih poškodb, padcev in vrnitev postavila na kocko zaradi enega teka ali rezultata, ki je v primerjavi s tem, kar sem dosegla v preteklosti vendarle povprečen« (Delo 2007b).

Jolandine izjave je novinar Dela mnogokrat zapisal posredno in branil njeno prizadetost. Tipičen primer: »Čeplakova je bila na dan, ko je iz medijev izvedela zanjo vendarle šokanten izid testa B, zelo zmedena in nedosledna v svojih izjavah. Zdaj jo čakajo težki dnevi. V silni želji, da dokaže svojo nedolžnost, bo morala biti previdna in zelo pozorna na vse, kar se okrog nje te dni dogaja. (Delo 2007c) ali »O pozitivnem testu javno že nekaj časa noče govoriti, kar je tudi razumljivo, saj nad njo visi kot Damoklejev meč. Psihično jo je vidno izčrpal.«(Delo 2007g).

Medtem, ko so Slovenske novice Jolando pozivale, naj se vendarle preda: »Lepo od Francoza, da je takoj priznal greh, kaj podobnega pa pričakujemo tudi od Jolande Čeplak.« (Slovenske novice 2007e) in jo predstavile kot lažnivko: »To velja tudi za Jolando Čeplak, ki so jo v zadnjih dneh zaradi izjav o pozitivnem dopinškem testu že nekajkrat ujeli na laži« (Slovenske novice 2007d).

Divac pa je v Delovih prispevkih skušal s številnimi viri omiliti krivdo Jolande Čeplak. Tipični primeri:

»Ugledna slovenska strokovnjakinja za biokemijo in imunologijo dr. Vladke Čurin-Šerbec z vso svojo avtoriteto znanstvenice oporeka korektnosti analize prvega vzorca Čeplakove. Narejeno naj bi bilo veliko napak, ki porajajo dvom, da je bil postopek pravilen, pozitivna kontrola pa zategadelj zrela za razveljavitev« (Delo 2008d).

Opravičevanje tudi v izjavi dr. Tadeja Malovrha: »Ne gre za dvom v strokovnost odgovornega osebja pri jemanju vzorcev, obstaja pa možnost človeške napake...« (Delo 2007h).

Naslednji vir Divca, ki govori o spornem rezultatu testa Čeplakove, so strokovnjaki. Vendar vprašanje kateri?

»Strokovnjaki za EPO pa dodajajo, da je edina bilka upanja za drugačen rezultat negotovost testa, ki se kaže v velikokrat čudnih rezultatih« (Delo 2007c).

In še nekaj zapisov o nedoločenih strokovnjakih, ki jih je navajal novinar Dela:

»Strokovnjaki pravijo, da so čudni rezultati testov na EPO lahko posledica stresov povezanih z dehidracijo in napornimi treningi, kakršne je imela Jola sicer tiste dni« (Delo 2007b);

»Po mnenju nekaterih slovenskih strokovnjakov pa je prav analiza vzorcev v pariškem laboratoriju zelo sporna« (Delo 2007i);

»Nekateri strokovnjaki so prepričani, da v njenem primeru ta test lahko v celoti pade« (Delo 2007k).

Izjave nekaterih virov sta oba medija na isti dan predstavila na drugačen način. Slovenske novice izjave AZS niso uspele pridobiti in to tudi predstavile v negativnem nastrojenem diskurzu. Primer:

»Z mediji pa se gredo na AZS igro gluhih telefonov. Tudi včeraj nam ni uspelo priklicati doc. dr. Tadeja Malovrha, predsednika komisije za antidoping, in direktorja AZS Borisa Mikuža, ta je sicer na dopustu, a problematika je tako vroča, da morje lahko počaka, dopinški primer Čeplak pač ne« (Slovenske novice 2007b).

Medtem ko je novinar Dela z izjavo in svojo subjektivno oceno po izjavi isti vir pokazal v nasprotni luči in ga celo branil:

Mikuž je tudi potrdil, da je AZS od mednarodne zveze IAAF dobila obvestilo o pozitivnem vzorcu A, o katerem pa niso smeli obvestiti javnosti, ker gre pač za zaupen dokument. »Sporočilo o pozitivnem testu B smo dobili šele po objavi v francoskem časopisu, tako da smo v primeru Čeplakove ravnali povsem po pravilih,« je Mikuž zavrnil očitke, da se je AZS sprenevedala (Delo 2007č).

9.2 Analiza novinarskih prispevkov

Analizirali smo skupno 34 novinarskih besedil, od tega Delovih 16 in 18 tekstov Slovenskih novic.

Da je šlo za slovenski dopinški doktor roman »Krivi so žabarji, ne naša Joli« (Slovenske novice 2007c), kot ga je poimenoval Uršič v Slovenskih novicah oz. največji dopinški primer v Sloveniji ter novico, ki je šokirala slovensko javnost »Šok v slovenskem športu: Jolanda Čeplak pozitivna na dopingu« (Delo 2007a), se strinjata oba novinarja, o tem pričajo naslednji zapisi v obeh časopisih: Najznamenitejši dopinški primer v slovenski športni zgodovini /.../ v zadnjem obdobju na stolpcih edinega športnega časopisa prelito tudi veliko tiskarskega črnila (Slovenske novice 2008c), Gre pač za najodmevnejši primer v slovenskem športu,... (Delo 2007č), Dopinška afera je ne samo športni dogodek številka ena v Sloveniji,...(Slovenske

novice 2007c), Nova medijska izpostava dopinške afere Jolande Čeplak je dvignila veliko prahu (Slovenske novice 2008c), ...o največji dopinški aferi v zgodovini športa na tem ozemlju. (Slovenske novice 2008č), Čeplakova je...vest za vse časopise. (Delo 2007a), še več Novica, ki jo je prvi objavil...L'Equipe, je bila zastrašujoča (Delo 2007b).

Primer Jolande Čeplak se je izkazal tudi za enega od dlje trajajočih primerov, saj je od prve novice o pozitivni kontroli dopinga in do uradne odločitve disciplinske komisije preteklo osem mesecev. O tem pričajo tudi naslednji primeri iz prispevkov: Vsekakor utrujajoče, kajti vse skupaj je pravi administrativni maraton (Slovenske novice 2007h), ...toda AZS je, kot smo že poročali, v primeru Čeplakove delovala po polžje... (Slovenske novice 2007j), Vsekakor maratonsko dokazovanje nedolžnosti,... (Delo 2007l), Administrativni mlini pri dopinških kršiteljih meljejo počasi,... (Slovenske novice 2007f), Dopinški primer Jolande Čeplak ni še niti tako blizu končne razrešitve,... (Slovenske novice 2007h).

V nadaljevanju bomo predstavili ključne makropropozicije novinarskih prispevkov in tipične besede.

9.2.1 Analiza tem

9.2.1.1 Moralna dimenzija

Analiza tem je pokazala, da so analizirani prispevki prevladujoče obravnavali dopinško afero v naslednjih tematikah oziroma makropropozicijah, v ospredju je bila moralna dimenzija. Tipični primeri iz tabloidnega časopisa Slovenske novice:

V modernem svetu dvojne morale ali še natančneje lažne morale šport kot eden od svetovnih segmentov seveda ni nobena izjema. Športnikov ne moremo pribijati na križ zaradi uporabe nedovoljenih sredstev, saj so le žrtve zlaganega sistema oziroma sistem izkoriščajo in zlorablajo za svoje namene. Administrativno se dopinških grešnikov ne bomo nikoli odkrižali, potrebna je sprememba širših razsežnosti, sprememba globalne svetovne miselnosti in preobrazba vrednot. A nekje je treba začeti z moralnim redom, pa naj bo to boj proti dopingu ali kaj drugega.(Slovenske novice 2007a)

»Imeti pokončno hrbtenico in stati za svojimi besedami ni vedno lahko v življenju, so tudi neprijetni trenutki, a občutek, da ima človek pogum, je kot zmaga na moralnih olimpijskih igrah!« (Slovenske novice 2007d).

Moraliziranje o dopingu najdemo tudi v kakovostnem časopisu:

Ko športnika ujamejo na dopingu je ponavadi tako, da nanj sesujejo vse kamenje in blato. Jolanda Čeplak ni nobena izjema, tudi pri vseh tistih, ki so jo v najbolj blestečih trenutkih kariere povzdigovali v zvezde. Normalno je, da sponzorji razmišljajo o prekinitvi pogodb, da bodo v olimpijskem komiteju, slovenski in svetovni zvezi pretehtali o smiselnosti njenih funkcij, itd. To je pač davek pozitivnega testa, ki ga plačala tudi Čeplakova, če bo antidopinška komisija slovenske atletske zveze ugotovila, da je kriva in jo kaznovala (Delo 2007e).

»So po vsem, kar se je zgodilo še čisti ali pa umazani in kontaminirani (op.p. rezultati)? So verodostojni ali pa pod vsesplošnim sumom jemanja prepovedanih sredstev? Je velika športnica, ali pa zgolj majhna goljufivka, ki je padla v kremplje negativnega učinka globalizacije in pehanja za njenimi vrednotami?« (Delo 2007f).

9.2.1.2 Tematika osebnosti Jolande Čeplak

Na drugem mestu je bila obravnavana tematika osebnosti Jolande Čeplak, v kateri se tabloidni in kakovosten časopis razhajata.

Pri metaforah gre za rabo ene besede ali besedne zveze namesto druge, in sicer na podlagi kake skupne pomenske lastnosti (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 73). V športnem poročanju so pogoste vojaške metafore. Pri večini športnih dogodkov se uporablja besede, kot so napad, obramba ter protinapad, kot sta primera: »Čeplakovo zdaj čaka mukotrpen boj,...« (Delo 2007a), »Vojna proti dopingu« (Delo 2007c).

Športniki so za novinarje pogosto 'heroji' ali 'naši'. Metaforika uokvirja naše razumevanje športa kot posebne dejavnosti, v katerem se prepletata dve scenarija – zmaga ali poraz.

V Slovenskih novicah nismo našli veliko opisov Jolande Čeplak, prevladujejo zgolj krajši opisi oz ključne besede, kot so: »slovenska športna junakinja«, »da Čeplakova laže«, »nosilka bronaste olimpijske medalje iz Aten«, »Velenjsko-celjska Monačanka«, »tudi članica atletske komisije mednarodne atletske zveze«, »grešna srednjeprogašica«, »Slovenka«, »atletinja«, »plavalaska«, »Joli«, »njegova sosedica iz Monaka«, »Velenjčanka«, »slovenska rekorderka«, »dopinga obtožena atletinja Jolanda Čeplak«, »obtožena tekačica«. »nekoč najboljša slovenska športnica«, »suspendirana atletinja«, »oporečna Velenjčanka«, »usodna

ženska«, »dvoranska rekorderka«. Prevladuje diskurz, ki temelji na osebnosti »dopinga obtožene Jolande Čeplak«.

Nasprotno pa njeno pozitivno in močno osebnost ter poudarjene športne uspehe pa nazorno ponazarjata naslednja dva daljša opisa iz Dela:

Volje do trdega dela, ki je bila sicer temelj vseh njenih uspehov, ji nikoli ni zmanjkalo. Vselej je bila tudi psihično trdna in neomajna, zvesta svojemu značaju nepopustljive in stroge športnice. Svoj imidž je gradila na pozitivnem razmišljanju, vsakič pa je poudarjala, da gre v bistvu za njene osebne cilje, brez uresničitve katerih ne bi bila nikoli to, kar je. Tega športnega egoizma si nikoli ni pustila vzeti (Delo 2007f).

In:

Junjski pozitiven test ji je vse načrte sfizil in jo psihično povsem dotolkel, tako da danes ni več to Jola, ki smo jo, v dobrem in slabem, ob zmagah in porazih, poznali na atletskih stezah. Nekaj časa je bila sicer odločna, da bo kljubovala vsem in še naprej tekmovala, vendar je po dobrih štirih mesecih hudih psihičnih turbulenc ugotovila, da nima več nobene volje, motivacije in moči, da bi trenirala, kaj šele tekmovala (prav tam).

Analiza ključnih besed v Delu nam je razkrila nasprotno sliko kot v tabloidu. Kakovosten časopis je s številnimi ključnimi besedami Jolande Čeplak dal njeni osebnosti točno določen pomen, ki jasno in nedvoumno uokvirja novinarjevo prizanesljivost do »naše« športnice. Analiza metafor je pokazala, da je Jolanda Čeplak »največja med slovenskimi športniki«, a velika žrtev »negativnega učinka globalizacije in pehanja za njenimi vrednotami«. Čeplakova se v Delovih prispevkih pojavlja kot »padli angel atletskih stez«, »zlatolasa šampionka«, »suženj«, »svetovna dvoranska rekorderka na 800 m, bronasta olimpijka iz Aten 2004, evropska prvakinja iz Münchna 2002 ter zmagovalka največjih mitingov sveta«, celjska atletinja«, najboljša slovenska športnica zadnjega desetletja«, »državna rekorderka na 800 in 1500 m«, »najboljša slovenska atletinja«, »največja med slovenskimi športniki«, »zvezdnica domačega športa«, »nosilka kolajn z olimpijskih, svetovnih in evropskih prvenstev«, »Jola«, »z dopingom zaznamovana'črna ovca'«, »padli angel atletskih stez«, »zlatolasa šampionka teka na 800 m, ki je slovenskemu športu prinesla veliko veselja in zaznamovala prva leta novega tisočletja«, »psihično trdna in neomajna«, »zvesta svojemu značaju nepopustljive in stroge športnice«, »ena izmed najbolj vročih favoritk za kolajno na celotnem SP«, »velika

športnica«, »31-letna Celjanka«, Atletinja, ki je na največjih tekmovanjih osvojila šest kolajn, na mitingih pa v zadnjih sedmih letih slavila 51 zmag« in »majhna goljufivka, ki je padla v kremplje negativnega učinka globalizacije in pehanja za njenimi vrednotami«.

9.2.1.3 *Tematika ključnih institucij*

Sledila je tematika ključnih institucij pri analiziranem dopinškem primeru, ki je prikazana na spodnjih primerih. Tabloid se je prizadeval za čim bolj transparentno sliko vseh udeleženihih ključnih institucij, ki so kritizirali doping športu in prav tako tistih, ki so deloma branili obravnavan dopinški primer.

Že dan prej je IAAF suspendirala slovensko srednjeprogašico (novica je bila objavljena v četrtek), veliko vprašanje pa je, zakaj mednarodna zveza in AZS nista suspendirali velenjsko-celjske Monačanke že po pozitivnem vzorcu A. Na osnovi mednarodnega suspenza in sklepa antidopinške komisije AZS je tekmovalna komisija slovenske zveze na dopisni seji sprejela sklep, ... (Slovenske novice 2007b).

Kjer novinar Slovenskih novic ni prišel do izjave, je to v prispevku tudi navedel: »Tudi včeraj nam ni uspelo priklicati doc. dr. Tadeja Malovrha, predsednika komisije za antidoping, in direktorja AZS Borisa Mikuža, ta je sicer na dopustu, a problematika je tako vroča, da morje lahko počaka, dopinški primer Čeplak pač ne. Oziroma sta oba funkcionarja dostopna samo za izbrane medije« (prav tam).

Delo je krepil diskurz predvsem na institucijah, ki so bili naklonjeni predvsem Jolandi Čeplak: »Zagovor je z ekipo slovenskih strokovnjakov pripravljala dobra dva meseca – od 25. julija, ko jo je IAAF suspendirala. Pred komisijo jo bo zagovarjal ljubljanski odvetnik Gorazd Južina, ki je pred časom že uspešno sklenil »dopinški primer« Helene Javornik« (Delo 2007g) ter »Ugledna znanstvenica je predstavila svoje pomisleke na odločitev disciplinske komisije AZS, saj je na podlagi svojega znanja in pogovorov s številnimi strokovnjaki s tega področja prepričana, da so opravljeni testi zelo sporni, rezultati pa dvomljivi« (Delo 2008b).

9.2.2 **Analiza naslovov**

Največji učinek pri novinarskih prispevkih imajo naslovi, saj »bralec z naslovom ne le vstopa v besedilo, torej novinar z njim ne le privablja k branju prispevka, ampak je v prvi vrsti naslov sredstvo trženja časopisa« (Kalin Golob in Poler Kovačič 2005, 291). Novinarska besedila se berejo preko naslovja, kar pomeni, da se nekateri bralci zadovoljijo samo s prebranim

naslovom, podnaslovom in sinopsisom, v samo besedilo pa ne vstopijo. Naslovje je pomembno predvsem za pridobivanje k nadaljnemu branju, hkrati pa morajo biti v njem zbrane informacije zanesljive (sinopsis) (prav tam 294).

Izrazita značilnost senzacionalističnega stila po Korošču (1998, 151–152) je izbor besed, ki se lahko nanašajo na vznemirljive izseke iz resničnosti ali tako konotacijo omogočajo, pogosti so naslovi, ki izražajo dvoumnost ter hiperboličnost, ki jo avtor doseže s povečano rabo primernikov in presežnikov.

31. julija 2007, štiri dni po prvi novici o dopinškem primeru Čeplakove so Slovenske novice na strani 5 na straneh Dan v novicah objavile prispevek o Jolandi Čeplak z naslovom *Krivi so žabarji, ne naša Joli*, pod njim pa nekakšen podnaslovni sklop (3 samostojne stavke, ločene s pomišljajem), ki pa ima v resnici vlogo vodila, ti. nepravega sinopsisa, saj povzema glavne vsebinske iztočnice prispevka, ki sledijo za tem:

»Slovenska javnost razdvojena pri dopinški aferi Jolande Čeplak – Atletinja zdaj priznava, da je vedela že za prvi pozitivni vzorec, vsi pod Alpami pa menijo, da je glavni krivec za njen greh nezanesljivi francoski laboratorij – Dr. Andrej Stare je za kriminalizacijo uživalcev nedovoljenih poživil« (Slovenske novice 2007c).

Ob izrazito pozivno pridobivalni funkciji naslova je nad naslovom še nekakšna nalepka čez naslov: afera. Vizualno podobo dopolnjujejo 4 fotografije in uokvirjena zgodba Celjska afera EPO, ki se nanaša na minuli primer prepovedane učinkovine EPO kot dializnega zdravila, zaradi katerega so nekdanjega direktorja Sama Fakina obtožili zlorabe oz. kaznivega dejanja goljufije. Na eni fotografiji je Jolanda Čeplak, na drugi dr. Andrej Stare, na tretji je simbolična slika laboratorija in an četiri sliki sta še Merlene Ottey in Srdjan Djordjevič. Že brez osrednjega besedila bralec vstopa v zgodbo o naivni slovenski javnosti, ki ne verjame rezultatom francoskega laboratorija in je na strani Jolande Čeplak ter mnenje dr. Stareta o kriminalizaciji vseh dopinških prekrškarjev.

Tudi ostali naslovi v Slovenskih novicah so stilno nevtralni in ponujajo trditve o zagotovi krivdi Jolande Čeplak, kot na primer: »Dopinška laž ima kratke noge«, »Čeplakova je pozitivna«, »Jolandin presežek EPO je bil umeten«, naslov »Krivi si žabarji, ne naša Joli« pa vsebuje sarkazem ob dejstvu, da slovenska javnost patriotsko podpira in verjame Čeplakovi in da so v zmoti francoski laboratoriji s svojimi dvomljivimi testi. Glede na senzacionalistični stil Slovenskih novic pa opažamo, da naslovi niso bili ravno tipično ekspresivni in

senzacionalistični za tabloidni časopis. Le prvi objavljen naslov »Jolanda Čeplak padla na doping« vsebuje vprašaj in niti enega naslova ni s klicajem.

Delovi naslovi so bili podobno kot besedila prispevkov naklonjeni Jolandini obrambi: »Jola lahko stavi na napake«, »Je bil prvi test negativen?«, »Nov zasuk v primeru Čeplak«, »Jolanda Čeplak: očitki, razočaranje in ključovalnost«, »Ob dvomih je obsodba športnikov nepravilna« in »Vladka Čurin Šerbec: Testi Čeplakove so bili zelo sporni«.

9.2.3 Diskurz »proti doping«

V nadaljevanju bomo predstavili ključne prvine diskurza proti-doping in diskurza o doping, ki ga na nek način »opravičuje« oziroma brani, glede na uporabo ključnih makropropozicij in tipičnih besed v obeh diskurzih. Primerjava makropropozicij je pokazala, da so Slovenske novice v večini prispevkov upovedovale dve ključni sporočili. Prva makropropozicija kaže na obsojanje pri uporabi dopinga. Tipičen primer:

»Administrativno se dopinških grešnikov ne bomo nikoli odkrižali, potrebna je sprememba širših razsežnosti, sprememba globalne svetovne miselnosti in preobrazba vrednot. A nekje je treba začeti z moralnim redom, pa naj bo to boj proti doping ali kaj drugega.« (Slovenske novice 2007a)

Da bi novinar še bolj utrdil ključen pomen, je pri navajanju strokovnjaka, ki je bil v komisiji za preprečevanje dopinga, poudaril njegovo mnenje glede spornega dopinškega vzorca. Tipičen primer:

Novica je stoddostno verodostojna, dopinški test je bil pozitiven. Testiranje vzorca B je bilo dokončano v soboto v laboratoriju Châtenay-Malabry blizu Pariza. Če Čeplakova pravi, da ne ve za pozitiven test, je to popolna neumnost, ker je bila kontraanaliza opravljena prav na njeno zahtevo. Bojim se, da ne bo mogla nastopiti na državnem prvenstvu, kakor si želi,« je prek novinarskega kolega z dnevnika L'Équipe sporočil Damien Ressiot, avtor članka v omenjenem francoskem časopisu, ko smo danes poklicali v njihovo uredništvo« (Slovenske novice 2007a).

Avtor Slovenskih novic v razširjenem poročilu jasno izrazi kritiko slovenske javnosti in prepričanje v krivdo Čeplakove: »Atletska zveza Slovenije dela z molkom Čeplakovi le medvedjo uslugo, saj bo slovenska javnost kljub nejeveri in neskritim simpatijam do

plavolaske le še trdneje prepričana o krivdi svetovne dvoranske rekorderke na 800 m« (Slovenske novice 2007b).

Isti avtor na nekaj mestih sarkastično pripomni na razplet dogodkov v primeru Jolande Čeplak. Primer: »V vročini, ki je pretekli teden zajela deželo pod Alpami, bi bilo najbolje vzeti eritropoetin, da bi preživel slovenski vsakdanjik« (Slovenske novice 2007č).

Analiza ključnih besed je pokazala, da je bilo v obeh medijih zaslediti veliko različnih poimenovanj za doping. Nekatere so milejše, vse pa so močno močno zaznamovane s »proti-doping« diskurzom. Že sam samostalni oziroma njegova pridevniška oblika konotira na nekaj negativnega.

Slovenske novice so pisale o »jemanju prepovedanih poživil«, »krvnem dopingu EPO«, »dopinški kontroli«, »dopinškem grehu«, »na prepovedan način oplemenititi kri«, »uporabi nedovoljenih sredstev«, »dopinškem polnjenju«, »dopingu kot fužinskem heroinu«, »dopinških sredstvih«, »dopinški aferi«, »nova kost s prepovedanimi poživili«.

V Delu smo našli naslednje metafore: »kriminalno dejanje in goljufija«, »umazan poselek«, »hinavščina v službi kapitala«, »nedovoljen, kazniv način pomagati do vrhunskih rezultatov«, »jemanje nedovoljenih poživil«, »dopinški škandal«, »dopinška afera«, »dopinški primer«, »goljufivi način«, »zločin«, »tatvina«, »športni kriminal«, »genski doping«, »na nedovoljen način dvigniti svoje zmogljivosti«, »jemanje ali uporaba prepovedanih sredstev«, »hudič«, »sovražnik športa št. 1«, »nore gobe«, »krvni doping«, »dopinški perpetum mobile«.

9.2.4 Diskurz »opravičevanja dopinga«

Diskurz obrambe ali diskurz »opravičevanja dopinga« je močno prisoten v Delovih prispevkih. Ključno sporočilo druge makropropozicije v analiziranih prispevkih skuša nek način omiliti uporabo dopinga. Novinar pripriše krivdo tudi farmacevtski industriji in trenerjem. Tipičen primer:

Na žalost pa je uporaba prepovedanih sredstev zgolj sinonim za« športnike, čeprav so v umazane posle globoko vpleteni farmakološko vrhunsko podkovani zdravniki in trenerji, predvsem pa največji proizvajalec zla – farmacevtska industrija in njihovi razvojni laboratoriji. Gre pravzaprav za hinavščino v službi kapitala in vseh tistih, ki držijo v rokah niti svetovnega športa (Delo 2007c).

Novinar izrazi sum pri postopkih dopinških testov. Tipičen primer: »Dokler ji sistem ne bo omogočil celovitega vpogleda v njen dopinški dossier, sum zarote ne bo izbrisan« (Delo 2007f).

Da bi novinar še bolj utrdil ključni pomen v prispevkih, skuša s preteklimi izkušnjami športnice pokazati, da se bo mogoče na koncu vendarle izkazalo, da je Jolanda Čeplak nedolžna. Primer, ki kaže na to, je: »Tudi brez letošnjega pozitivnega dopinškega testa je bila športna pot Čeplakove trnova in težka. Velikokrat je bila v hudih zagatah, a se je iz vseh godelj - od slabih rezultatov do poškodb - venomer izvlekla« (prav tam).

Analiza ključnih besed je pokazala, da se je novinar postavil na stran Jolande Čeplak:

Čeplakova kot »padli angel atletskih stez« in »zlatolasa šampionka«, »suženj«, Jolini sovražniki kot »gospodarji«, »Molierovi ljudomrzneži«, športniki so »gladiatorji«.

Novinarjevo prizadevanje za dokaz Čeplakove nedolžnosti se kaže v besedah, da gre za »šok v slovenskem športu«, »da je novica zastrašujoča«, »da je nanjo padlo kamenje in blato«, »za zaroto na najvišji ravni«, »da jo pač ne gre pribiti na steber sramu«, poudarja njeno izjavo, da ni neumna niti nevedna (ista izjava se pojavi tudi v naslovu). V komentarjih navaja stavke kot so: »Tako pač je v športu. Ko te enkrat očrnijo, ga ni sredstva, s katerim bi spral prelit gnoj.« (Delo 2007f) ali »Takšna je pač športna realnost: ko si v nebesih, te vsi trepljajo, ko si v Hadu, te vsi zaničujejo« (Delo 2007c). V skoraj vseh besedilih novinar išče izgovore oz brani športnico v smislu, »da gre za napako oz. da se je v njenem telesu zgodilo nekaj čudnega«, govori o »spornih in dvomljivih analizah« in se vedno navezuje na mnoge nedefinirane strokovnjake.

9.3 Analiza poglobljenih intervjujev

Opravili smo poglobljena intervjuja s piscema kakovostnega in tabloidnega predstavnika časopisa, novinarjem Dela, Vitom Divcem in novinarjem Slovenskih novic, Markom Uršičem. Po opravljenih intervjujih je sledila transkripcija in avtorizacija obeh intervjujev ter razvrstitev analize obeh pogovorov po posameznih temah oziroma področjih obravnavane tematike.

9.3.1 Stališče do dopinga

Oba športna novinarja se strinjata, da za doping v športu ni prostora. Uršič pravi, da dopinga v športu ne odobrava, razume pa športnike, ki zaradi denarja posežejo po njem. Doping se po njegovem uporablja v športih, v katerih se vrtijo velike vsote denarja in v katerih poteka velika konkurenca za preboj na sam vrh, predvsem v kolesarstvu in atletiki. Uršič je mnenja, da je doping prisoten tudi v ostalih športih, vendar zaradi nerazvitega sistema testiranj in prevelikega vpliva kapitala v moštvenih športih v drugih športih dopinga ne preiskujejo: »Recimo, da bi bilo pol hokejskega moštva Chicago Blackhawksov pod vplivom prepovedanih substanc, bi se porušil cel ameriški športni sistem.« Ko smo ga povprašali, ali ve, koliko športnih panog v Sloveniji je vključenih v sistem kontrole dopinga, ni vedel odgovora. Prav tako ni bil seznanjen s podatki SLOADE glede absolutnih vrednosti dopinških prekrškarjev. Kot novinar je pokrival dopinško tematiko na primerih kolesarja Tadeja Valjavca, Roberta Vrečerja, kolesarke Blaže Klemenčič, atletinje Helene Javornik in Jolande Čeplak in atletov Boruta Bilača in Boštjana Šimuniča.

Bolj filozofski pristop ima Vito Divac, ki je mnenja, da je svetovni šport na veliki preizkušnji glede verodostojnosti. Šport, v katerem je veliko hinavščine in prevar, je »kot lakmusov papir za vse, kar se dogaja v sodobni družbi, ki je prepojena z neoliberalizmom«. Meni, da odkar je »v športu denar postal vladar, je postala uporaba prepovedanega športnega 'machiavellizma', v katerem cilj opravičuje sredstva«. Po njegovem so vsi športniki podvrženi dopingu. Beseda doping mu sicer ni ljub izraz, on raje piše o dovoljenih in prepovedanih učinkovinah, a kot pravi, je med njima zelo tenka meja. Vrhunski šport je po njegovem potreben zdravljenja s pomočjo farmacije, saj je »adaptacija« vsakega športnika po treningu, tekmi in večjih naporih nujno potrebna. Športnik si s pomočjo adaptacije oz. farmakologije zmanjšuje vnetja, povečuje mišično maso, zmanjšuje bolečino in povečuje proizvodnjo krvi. Iz tega prepričanja tudi izhaja njihov pristop in pisanje o dopingju. »Človek ne more biti namreč ves čas podvržen svojemu psiho-fizičnem vrhunstvu, kar pomeni, da mora jemati določene učinkovine, da to stanje obdrži na visoki ravni«, je povedal Divac v poglobljenem intervjuju. Tu je izhajal iz pogovora med njim in specialistom za mikrobiologijo in imunologijo, profesorjem dr. Ihanom, ki pravi, da je trening in načrtovanje športnika, ki bo v nekem času dosegel neko nenormalno psihološko in telesno sposobnost za užitek gledalca, s filozofskega stališča pravzaprav doping. Divac se je o dopinški tematiki zelo razgovoril, nam razkril celo ozadje dopinškega aparata, ki je po njegovem mnenju »velika industrija, v katero so vpleteni na eni

strani »kapital, farmacevtska industrija, menedžerji, športni direktorji, trenerji, zdravniki«, na drugi strani pa »protidopinške agencije in laboratoriji ter znanstveniki, ki iščejo nove metode odkrivanja«. »V sredini pa so športniki, od katerih eni zahtevajo rezultat za vsako ceno, drugi pa jih kaznujejo, če gredo po najkrajših in najbolj nevarnih poteh,« je doping kot »zelo donosen posel« športa pojasnil Divac. Prav tako je v intervjuju pojasnil določene dopinške primere iz zgodovine (primer: smrt Poljaka Halupczoka kot prvo uradno žrtev preparata EPO, razpad krvne slike Valterja Bonče na eni do etap Gira di Italia, nepravilna dvehletna prepoved nastopanja Tadeja Valjavca zaradi odstopanj od povprečij v njegovem biološkem potnem listu in hipokrizija ali hinavščina kolesarja Alberta Contadorja na drugi strani, afera Puerto s slovitim zdravnikom Fuentesom, ki je sodeloval s kar 200-timi znanimi športniki, a so objavljeni seznam na koncu zožili na 50 kolesarjev ter zgodba o spornem laboratoriju Balco, ki je razkril doping tudi v ostalih športih, najbolj pa se je poglobil v naš obravnavan primer Jolande Čeplak). Pokazal je tudi mnogo znanja s področja dopinga v športu, prepričan je, da o dopingu ve več kot nekateri trenerji, ker ga poglobljeno in študijozno spremlja na različnih ravneh v različnih športih. O tej tematiki piše že več kot dvajset let, pokrival je domala vse dopinške prekrške v slovenskem in svetovnem prostoru, intenzivneje je začel o dopingu poročati po aferi Festina na sloviti dirki Tour de France.

9.3.2 Odnos do Jolande Čeplak

V opravljenih intervjujih smo na temo osebnosti Jolande Čeplak dobili dva različna odgovora. Uršič je razkril, da je imel enak odnos do Jolande kot do večina športnikov, s katerimi ima opravka. Torej »distanca do športnika in ne preveč prijateljski odnos« in da zaradi distanciranega odnosa novinar-športnik večkrat ostane brez izjav, zato športnikov navadno ne pozna osebno in ni njihov »dvorni novinar«. O odnosu z Jolando je povedal, da se mu velikokrat ni javljala na telefon in tudi ni želela dati izjav. »Mislim, da je bilo l. 2002 na EP v Münchnu, ko smo bili v mešani coni. Jaz sem želel njeno izjavo, vendar mi je ni želela dati. Jaz sem že takrat novinarjem namignil, da se mi zdi blazno sumljiva. Ona je vedela, da jaz sumim glede na eksplozijo njenih rezultatov«, je o poskusih za pridobitev izjave Jolande Čeplak povedal Uršič. Nazadnje je imel stik z njo pred dvema letoma, ko jo je klical po telefonu v zvezi s člankom o slovenskih dopinških prekrških: »Najprej me je vprašala, če kličem v zvezi z atletiko in me prosila, naj pokličem čez deset minut nazaj. Kličem čez deset minut in seveda se ni hotela javiti. To je eskivaža, izmikanje.« Poleg tega je priznal, da jo je imel za dopingirano in da je njeno izmikanje že takrat razumel.

Vito Divac je priznal, da je imel in da ima z Jolando Čeplak še vedno prijateljski odnos. Pozna jo že od otroštva, ko je zmagala na Delovem krosu. Pravi, da če poznaš nekoga tako dobro, kot je on poznal Čeplakovo, potem o njem pišeš drugače v primerjavi z ostalimi mediji. »Pri športnikih in športnicah poskušam poiskati globino, predstaviti njihovo razmišljanje, predvsem pa boje s samim seboj na poti na Olimp. Gre za nekakšne sociološko-socialno-psihološke potrebe,« je svoj prijateljski odnos z Jolando razložil Divac. Razkril nam je njeno celotno življenjsko zgodbo od revnega otroštva, atletika kot njen »način življenja« ter njeno pot v sam svetovni vrh, za katero je bil zaslužen njen menedžer Robert Wagner, ki je v »Jolo«, kot jo je imenoval Divac, vložil denar in ki je po mnenju mnogih tudi povezan z njeno dopinško afero, vendar Divac zaradi nepreverjenih informacij o tem ni želel več govoriti. Tudi danes, 9 let po njenem dopinškem primeru, se še vedno slišita, vendar se o dopingu ne pogovarjata, ker noče drezati v njeno zgodbo. »Nazadnje sem jo klical in povprašal po njenih deklicah. Vem, da ima svojo atletsko šolo, živi umirjeno in uživa v svojem delu,« je še vedno prijateljski odnos pojasnil Divac.

9.3.3 Dvom v njene uspehe vs. ena od največjih slovenskih športnic

Ker je Jolanda Čeplak pred dokazanim jemanjem dopinga prišla do vrhunskih dosežkov, kot sta olimpijska kolajna v teku na 800 metrov in svetovni dvoranski rekord, je senca dvoma padla tudi na te uspehe. Športna novinarja sta v prispevkih sicer izpostavila, da omenjena dosežka ostajata uradno veljavna, kar v svojih prispevkih skušata tudi razložiti javnosti, na primer: »slovenska športna junakinja, nosilka bronaste kolajne iz Aten...«, »svetovna rekorderka v teku na 800 m v dvorani...« (Slovenske novice 2007a) in »Veliki športnici, kakršna je in bo Jolanda s svojimi rezultati za vedno ostala...« (Delo 2007c) in »nosilka kolajn z olimpijskih, svetovnih in evropskih prvenstev...« (Delo 2007b).

Uršič je v intervjuju sicer povedal, da je že 1. 2002 na EP v Münchnu ostalim novinarjem potožil, da se mu Jolanda Čeplak zdi sumljiva: »Ona je vedela, da jaz sumim glede na eksplozijo njenih rezultatov«. Dvom o njenih rezultatih oz. o nespornosti pozitivnega testa je razbrati tudi v njegovem pisanju:

»A na svetu obstaja tudi beseda manipulacija. Če že ne pri glasovanju za slovensko Monačanko, pa so državljani nove članice EU kot spletkarske označili Francoze in laboratorij blizu Pariza, kjer so izvedli testa. A le pogled v svetovno zgodovino nam bo potrdil, da galski petelini povsem upravičeno glasno kikirikajo...« (Slovenske novice 2007c).

Uršič celo na nekaterih mestih poudarja, da je test vzorca pri Čeplakovi zagotovo nesporen in da so vse obrambe Čeplakove zamen:

»Ta pa se ne nasmiha Jolandi Čeplak, ki v svojih zagovorih zaradi pozitivne kontrole jemanja nedovoljenih poživil posega v znanstveno fantastiko, ki jo protidopinški laboratorij v Châtenay-Malabry v bližini Pariza lahko zlahka sesuje v zvezdni prah« (Slovenske novice 2007č).

Vito Divac pa je v svojem pogovoru nazoren v izpostavljanju njenih velikih športnih uspehov. Po njegovem mnenju Jolandina dopinška afera ni bila navadna dopinška afera, ampak je šlo za »padec športnega angela, ene največjih slovenskih športnic«. Podoben izraz »padli angel atletskih stez« je uporabil tudi v enem od svojih prispevkov, v katerem je zaokrožil njene največje zgodovinsko pomembne uspehe za Slovenijo:

Jolanda Čeplak. Ena najboljših slovenskih športnic vseh časov ali pa z dopingom zaznamovana »črna ovca« in padli angel atletskih stez? Molierovih »ljudomrznežev«, ki bi jo, navkljub še vedno odprti dopinški aferi, razsuli v prafaktorje, ji očrnili vso slavo ter ji zaplenili denar in lovorike, je bržčas toliko, kot tistih, za katere bo ostala za vselej zapisana kot »zlatolasa« šampionka na 800 m, ki je slovenskemu športu prinesla veliko veselja in zaznamovala prva leta novega tisočletja« (Delo 2007f.

9.3.4 Prizanesljivost do športnika

V novinarskih prispevkih, še posebno v športnem novinarstvu, so pogoste oscilacije med tem, da se nekoga najprej kuje v zvezde, nato pa močno blati, ali obratno. Enaka usoda je doletela Jolando Čeplak, kar pa se slovenskim novinarjem zdi povsem normalen pojav.

Uršič pravi, da je to zaradi nacionalne poante, da je slovenska javnost vključno z nekaterimi novinarji v negativnih primerih premalo kritična in v mnogih pogledih zelo konzervativna ter da kot novinar ni dobro imeti preveč prijateljske odnose s športniki. Uršič pravi: »Treba je imeti kot novinar distanco do športnika, ker potem pride v negativnih primerih, ko je treba negativno pisat, pride do samocenzure, absolutno avtomatsko pride pri novinarju do avtocenzure.«

Njegova kritičnost do slovenske javnosti je razbrati tudi iz prispevkov o Jolandi. Navajamo enega od Uršičevih primerov:

»To je morda šok za nevedno Slovenijo, ki za svoje junake da roko v ogenj, da so poštenjaki in da so do svojih dosežkov po kleni slovenski navadi in naravi prišli s trdim delom in odrekanjem« (Slovenske novice 2007a).

Divac je priznal, da je ob ponovnem prebiranju svojih prispevkov izpred 8 let tudi sam dobil občutek, da je bil do neke mere prizanesljiv. Predvsem jo ni želel »takoj pribiti na steber sramu«, meni, da je šlo za previdno pisanje o občutljivi in zapleteni tematiki, kot je doping. »Ni vse tako enoznačno, kot se zdi, ko sporočijo, da je bil nekdo pozitiven. Načeloma v rezultate testov ne dvomim. Nočem pa nikogar očrniti, dokler mu ni dokazano, da je prekršil pravila.« je razložil Divac previdno pisanje o Čeplakovi. Njen primer je bil »velik šok za slovensko javnost«, ki je povzročil »pogrom«, kajti »mediji začnejo takoj neusmiljeno človeka sesuvati in uničevati, ko zaslutijo ali pač slišijo, da je naredil nekaj proti pravilom.« Njega je zanimalo predvsem, ali je bil postopek pravilno izpeljan in ali je bil njen test verodostojen, zakaj se je sploh to zgodilo, kaj je v ozadju in mnogo drugih vprašanj se mu je ob tem porajalo. Sam ne mara moralizirati, zato je pri vsaki tovrstni stvari najprej skeptičen. V ta namen je napisal komentar Perpetum mobile, v katerem je povedal, »da je uporaba prepovedanih sredstev zgolj sinonim za športnike, čeprav so v umazane posle globoko vpleteni farmakološko vrhunsko podkovani zdravniki in trenerji, predvsem pa največji proizvajalec zla farmacevtska industrija in njihovi razvojni laboratoriji.« Divac krivdo pripisuje hinavščini »v službi kapitala in vseh tistih, ki držijo v rokah niti svetovnega športa.«

9.3.5 Izpostavljanje pozitivnega/negativnega

Jolanda Čeplak se zdaj v medijih ne pojavlja več, a če bi se, bi novinarja Jolando Čeplak predstavila in izpostavila različno. Vito Divac bi najprej poudaril njene največje dosežke, Marko Uršič pa najprej dopiński prekršek. »Tudi kanadski sprinter Ben Johnson je bil leta 1988 olimpijski prvak na 100 m, pa je bil nato diskvalificiran, ker so ga kot pozitivnega ujeli na dopiński kontroli,« je pojasnil Uršič pri vprašanju, kako bi v današnjem času predstavili v časopisu Jolando Čeplak. Divac je drugačnega mnenja: »Najprej bi izpostavil pozitivno, kar je naredila v športu, ker pač tako razmišljam pri vseh stvareh, nato pa še ta madež. Naredila je napako, za katero je plačala ceno oziroma prestala dveletno prepoved nastopanja... Menim,

da Čeplakova v slovenskem športu ni naredila tako veliko škode, da bi jo morali zdaj, ko je svojo kalvarijo preživela in odslužila javnosti, pribijati še na zid sramu.«

9.3.6 Produkcijška praksa

Pomemben del novinarskega poklica je priprava in pisanje prispevka, še posebej če gre za družbeno pomembno temo in osumljenca, ki je uporabljal prepovedana sredstva za izboljšanje zmogljivosti. Oba novinarja zelo dobro poznata dopinško tematiko. Uršič dopinško tematiko pokriva že več kot dvajset let, medtem ko je Divac na tem področju sodeči po razgovoru z njim pravi strokovnjak. Zavedata se ključnih elementov novinarske profesije, kjer je treba na čim bolj objektivni in resnični način obveščati javnost.

Uršič pravi, da objektivnosti v novinarstvu ni in da je vse, kar novinar napiše, subjektivni pogled na obravnavano zadevo. Pri tem je ponazoril novinarja s filmskim kritikom. Njegov pristop do prispevka se začne z ogrođjem oziroma novico, ki jo je potrebno »razčistiti, dodati, analizirati z negativnimi in pozitivnimi elementi.« Uršič iz izkušenj o dopinški tematiki zagotavlja, da bi moral biti novinar zaradi prekrivanja različnih področij na tem primeru še strokovnjak za pravo, medicino in obravnavani šport. Se pa prizadeva, da se ohranja novinarska raven in da se članek napiše na najvišjem možnem nivoju.

Divac načrtov, kako bo poročal o sorodni dopinški temi, ne dela. Zdi se mu, da mu zaradi dolgoletne kilometrine in novinarskega znanja tega ni potrebno. Pri svojem delu se drži svojih novinarskih pravil. »O dopingu pišem že dolgo, intenzivno od leta 1998, ko se je na Tour de France zgodila afera Festina. Prvič pa sem se z njim soočil sicer koncem osemdesetih na Giru d'Italia,« je razkril svoje prve izkušnje s pokrivanjem dopinške tematiko. Pri svojem delu in pisanju je samostojen. Vsak članek mora po njegovem mišljenju temeljiti na dejstvih in argumentih. »Moje mnenje je pač moje mnenje, v katerega se urednik ne vtika. Lahko bi rekel, da mi zaupa«, je uredniško zaupanje vanj pojasnil Divac. Dopinški primer Čeplakove je bil po mnenju novinarja Dela zelo poseben, zato se je vanj moral poglobiti bolj kot v katerega koli drugega. »Zgodbe so bile seveda zelo brane«, je strnil Divac temo o njegovi novinarski praksi.

9.3.7 Stil pisanja

Vsak od njiju ima svoj stil pisanja. Uršičev stil se sklada s tabloidnim stilom, ki vsebuje senzacionalistične prvine, tudi sam je povedal, da je za slog Slovenskih novic značilno

slikovito ter enostavno pisanje in kot pravi: »...včasih gremo tudi čez mejo, da mogoče že z našim tonom pisanja človeka obsodimo, da je jemal doping.« Uršičevi vzorniki so Britanci in tabloidna časopisa The Sun in The Daily Mirror, katerih njihovi novinarji zadeve predstavljajo na zelo kritičen način. Zase pravi, da postaja konformist in da se razvija kot novinar. Izredni pomen za dobro pisanje pripisuje besednemu zakladu. Iz njegovih prispevkov je na mnogih mestih zaznati sarkastični stil pisanja, kot sta naslednja primera:

»Ker nesreča nikoli ne pride sama, ni v breznu morebitne kazni le velenjska atletinja, ampak kar vsa slovenska kraljica, ki postopa po tekališčih, zaletiščih in metališčih.« (Slovenske novice 2008d) in

»Javnost naj izve le za tisto pozitivno, negativnosti je treba za vsako ceno pomesti pod predpražnik, kajti pod slovenskimi Alpami se gradi le na pozitivnih temeljih in naj bi bila vsaka deviacija nenaravna za marljivi narod v državi, ki predseduje Evropski uniji« (Slovenske novice 2008č).

V svojih prispevkih je zelo kritičen do Slovenije, moti ga patronski novinarski odnos do športnikov in slovenska konzervativna mentaliteta. Sam ima malce drugačne pristope in mišljenje od tega splošnega, zato poskuša v prispevkih »s črnim humorjem...pokritizirati te splošne slovenske vrednote«. Slovenijo označuje za »marljivi narod v državi, ki predseduje Evropski uniji« in »nevedno Slovenijo, ki za svoje junake da roko v ogenj, da so poštenjaki in da so do svojih dosežkov po kleni slovenski navadi in naravi prišli s trdim delom in odrekanjem«.

Divčev stil pisanja je tipičen za kakovosten časopis. Ni izrazitih jezikovnih sredstev, lahko bi celo dejali, da izbira intelektualno izrazje in da so njegovi stilni postopki zapleteni, daj zahtevajo od bralca širšo razgledanost, ki je nujno za dobro razumevanje teksta. Njegov stil lahko opredelimo kot 'filozofski', še posebej kadar piše interpretativna besedila. Vedno želi raziskati več, kot mu ponuja sama zgodba in obravnavani akter. Sprašuje se, zakaj se je nekaj zgodilo oz. kje so vzroki za nastanek problema, ki je ne samo novinarski, ampak širši, družbeni, celo etični. Pravi, da najraje piše o kolesarstvu, ker je najbolj 'epski', zgodovinsko bogat ter vsebinsko raznovrsten. Najmanjša dirka je lahko povod za zgodbo, v katero lahko vključi veliko simbolike, ki odseva vsakdanje življenje dirke. »Po drugi strani pa lahko tudi z največje dirke (Tour de France) napišeš s posamezne etape zgolj vest, kratko, ali pa dolgo poročilo, analizo, navsezadnje tudi esej in celo roman. V kolesarstvu lahko poiščeš veliko

vsebin in razsežnosti - od izrazito športnih, ki se kažejo v gibanju, moči in taktiki, do umetniških oziroma sociološko-filozofskih«, je novinarske prispevke opredeli Divac. V svoje prispevke večkrat navaja misli strokovnjakov z različnih področij, od pisatelja Joyca, nemškega filozofa Sloterdijka do fizika Einsteina.

Za primer navajamo nekaj njegovih misli v komentarju o Čeplakovi, kjer navaja znane intelektualce:

»Laž oziroma goljufija, kot je rekel ruski pisatelj Maksim Gorki, je religija sužnjev in gospodarjev. Kdo je v svetu športnih spektaklov gospodar in kdo suženj, pa se zelo dobro ve. Žal je tako, da na stebre sramu pribijajo zgolj osramočene in zavedene sužnje, gospodarji pa gredo svojo dobičkonosno pot naprej - seveda z novimi sužnji ...« (Delo 2008d).

9.3.8 »Objektivno« poročanje in navajanje virov

Uravnoteženo pisanje prispevka se meri po številu in tipu virov, kot so organizacije, strokovnjaki in ne nazadnje tudi tisti, o katerih teče zgodba.

Uršič je povedal, da zaradi izogibanja nasprotne strani prispevki ne morejo biti uravnoteženi. Pravi, da se je pri primeru Jolande Čeplak zelo angažiral, da bi jasno predstavil obe plati zgodbe: »Saj kličeš vire, pa nočejo sodelovati pri članku, ker je to javna sramota. Viri morajo sodelovati.« Objektivnega poročanja po njegovem mnenju ni, obstaja le avtorjevo subjektivno poročanje, saj novinar sam izbira vire in jim daje prostor za razjasnitev.

Divac pravi podobno kot Uršič: »..kot vsak človek tudi novinar gleda skozi svoja očala, zato težko govorimo o popolni objektivnosti. Lahko bi rekel, da gre za subjektivno objektivnost, ki se kaže v avtorjevih načelih, morali in etiki.« Divac poudarja, da moraš biti v novinarstvu predvsem verodostojen, pisati samo preverjene informacije in ne razkladati o govoricah. Povedal nam je, da ima tudi informacije "off the record", ki mu pomagajo razumeti temo, o kateri piše. Načeloma je nasprotnik novinarstva za in proti, ker pač v življenju ni vse črno belo. Pri Čeplakovi je uporabil vse verodostojne vire. Njega ne zanima, kaj si misli denimo predsednik ali pa sekretar atletske zveze, ker se ne spozna dovolj globoko na temo, o kateri piše. Veliko bolj ceni mnenja visoko izobraženih strokovnjakov za obrobna zelo pomembna področja, kot je profesorica imunologije dr. Valdka Čurin Šerbec in nekaj njegovih zaupnih virov, ki razlagajo kemične procese v človeku in so vključeni v obravnavno dopiških primerov. Vito Divac je navajal širok krog strokovnjakov: »Vanj vključeni niso bili samo

moji viri, ampak ljudje, ki so veliko pisali o eritropoetinu, uporabi dopinga in jih imajo za vrhunske strokovnjake.« Njega mnenja trenerjev in nacionalne panožne zveze niso zanimala preveč.

10 Razprava in sklep

Rezultati kritične diskurzivne analize kažejo, da je razprava o dopingu v slovenskih časopisih reprezentirana na polariziran način. Analizirana slovenska medija sta občinstvu ponudila dva različna diskurza. Diskurz »proti dopingu«, ki je o športnici prevladujoče poročal kritično v tabloidnem predstavniku analiziranega medija, Slovenskih novicah. Na drugi strani pa diskurz »opravičevanja dopinga« v katerem je športnik reprezentiran kot žrtev, gladiator oz. suženj športnega sistema pod okriljem kapitala je bil presenetljivo ugotovljen na podlagi tekstovne analize v Delu, ki sicer velja za kredibilen in kakovosten časopis.

Primer pokrivanja dopinga Jolande Čeplak lahko opredelimo v preiskovalno novinarstvo, njena raziskovalna zgodba je imela razsežnost javno koristnega in družbeno zaželenega novinarstva. Obravnavani dopinški primer bi lahko uvrstili v kategorijo škandalov, ki se ne uresniči, dokler dogodki niso upovedani v narativni obliki in dokler niso predstavljeni občinstvu, ugotavljata Lull in Hinerman (1997, 16). Vasle to smatra kot paradoks: »afere ni, če ne pride v javnost, pri čemer sploh ni pomembno, kaj je resnično in kaj ne« (1993, 34).

Analiza novinarskih prispevkov je razkrila visoko novičarsko vrednost in posledično odmevnost dopinga kot perečega problema v športu tudi v slovenskem medijskem prostoru. Vzroke za to najdemo v odmiku od ustaljenega poročanja in standardiziranih in rutiniziranih športnih vsebin ter privlačnost vsebin zaradi kombinacije znane osebnosti, moralnosti, deviantnosti in spektakla. Primer Jolande Čeplak je bil prvi največji in najbolj obsežen dopinški primer, ki je dokazal veliko razsežnost dopinške problematike in odprl številne socialne, politične in etične debate.

Razliko v poročanju opazimo tudi v navajanju virov, kar je posledica simbioze med novinarjem in njegovimi viri. Harcup (2004) pravi, da novinar ne ustvarja v praznem prostoru, ampak pod različnimi pritiski in vplivi. Viri tabloidnega in kakovostnega časopisa se zelo razlikujejo, in sicer do te točke, ko bi lahko dejali, da so Slovenske novice prevladujoče uporabile vire, ki se borijo proti dopingu, kot so: krovna slovenska in mednarodna atletska zveza, predsednik antidoping komisije pri AZS in Mednarodni olimpijski komite. Za razliko od predstavnika tabloida je »kakovosten« Delo skušal z viri ves čas omiliti nastalo situacijo, in sicer z ugledno strokovnjakinjo za biokemijo, ki je podala dvom v zanesljivost dopinških

vzorcev, bivšo atletinjo Heleno Javornik kot primer negotovega testa (njen test A je bil sprva pozitiven, vzorec B pa je bil negativen, kar je ovrglo domnevo uporabe dopinga) in številnimi strokovnjaki, ki so opozarjali na številne nepravilnosti pri testiranjih.

Analiza virov je prav tako pokazala različno navajanje glavne akterke Jolande Čeplak. Slovenske novice so v vseh prispevkih uporabile le štiri njene izjave (dve neposredni in dve posredni), medtem ko je Delo v večini prispevkov vključilo več daljših izjav, ki so bile omogočene zaradi boljšega prijateljskega odnosa med Jolando Čeplak in Vitom Divcem iz Dela. Ta 'dvorni' odnos potrdi tudi sam novinar v poglobljenem intervjuju. To se kaže tudi pri moraliziranju v prispevkih. Divac uporabi filozofski pristop, kjer skuša razložiti razloge in ozadje jemanja nedovoljenih poživil. Športnika primerja z gladiatorjem, ki mu ne preostane nič drugega, kot da poseže po dopingu v želji predstaviti občinstvu tisto, kar želi. Večkrat omeni tudi, kdo poleg športnika nosi največjo krivdo- to so predvsem farmacevtska industrija, trenerji in Jolandine osebne težave. Filozofski in sociološki pristop Divca se kaže tudi v izboru ključnih besed: »miselnost modernih Faustov v podobi športnika«; Jolandine sovražnike imenuje »Molierovi ljudomrzneži«, ki jo želijo razsuti v prafaktorje; sponosi si besede ruskega pisatelja Gorkija, ki pravi, da »sta laž in goljufija religija sužnjev in gospodarjev«.

Ugotovili smo, da se tekstovna analiza ujema z opravljenima intervjujema obeh novinarjev. Rezultati analize prispevkov in poglobljenih intervjujev športnih novinarjev so pokazali neuravnoteženo poročanje kakovostnega in tabloidnega tiskanega medija o dopingu. Diskurz v prispevkih je odvisen od stališča novinarja do dopinga, do športa, ki ga pokriva, do prijateljstev in znanstev, ki ga imajo novinarji s športniki ter v uporabi virov. Marko Uršič ne odobrava uporabo dopinga v športu in to skuša v svojih prispevkih vedno znova poudariti. Kot je povedal v enem izmed intervjujev, skuša pri omembi Jolande Čeplak čim večkrat izpostaviti, da je storila največjo kršitev v športu. Medtem ko je Divac bolj zaščitniški do športnice, saj meni da je treba izpostavljati pozitivne dosežke športnice in da Čeplakova v slovenskem športu ni naredila tako veliko škode, da bi jo morali zdaj, ko je svojo kalvarijo preživela in odslužila javnosti, pribijati še na zid sramu vsakič, ko jo omenja v časopisu.

Kot je že ugotovil Kovačič (2010) na primeru padca in poškodbe Petre Majdič na OI v Vancouvru, lahko tudi na dopinškem primeru Jolande Čeplak ugotovimo, da je slovensko športno novinarstvo dveh obravnavanih medijev zaznamovano s precejšnjo nekritičnostjo in oblikovanjem ideoloških pomenov. Športni novinarji imajo poleg seznanjanja najrazličnejših

športnih dogodkov tudi pomembno nalogo poročati tudi o družbeno odgovornih temah, kot je pokrivanje dopinga. Oba časopisa sta temu namenila zadostno količino prostora in o temi pisala prevladujoče v informativnih, Delo tudi v interpretativnih žanrih, kjer je novinarjevo pisanje eden ključnih in pomembnih elementov za ponovno upovedovanje športnih zgodb ter navijaške kulture. V primeru poročanja Dela bi lahko govorili o novinarskih subjektivnih mnenjih, ki so na podlagi analize virov in teksta pristranska in neuravnotežena.

Za tabloidni tisk je značilen senzacionalistični stil, s katerim želi avtor z običajnimi aktualizmi in hiperboličnostjo nadomestiti govorico argumentov ali pa ustvariti ozračje moraliziranja in skupnega zgražanja. Avtor predpostavlja bralca kot »poštenega Slovenca«, ki verjame v ideal čistega športa, v katerem ni prostora za goljufanje in doping. Slovenske novice ne uporabijo melodramatizacije in žaljivih ter vulgarnih jezikovnih sredstev pri pokrivanju primera Jolande Čeplak, kar je sicer značilnost slovenskega tabloidnega novinarstva pri ustvarjanju medijskih škandalov.

Velik pomen zgodbam o dopingu se pripisuje »novinarski produkciji, praksam, konvencijam in prepričanjem« (Sefiha 2010, 201). Producerska praksa novinarja Slovenskih novic je bila izvršena na dokaj visokem nivoju z upoštevanjem idealnotipskih vrednot, značilnih bolj za kakovostno novinarstvo: *delovanje v javno dobro* – informiranje javnosti o družbeno pomembni temi, *objektivnost* – upoštevanje virov za in proti, *avtonomija* – izolacija od zunanjih pritiskov in vplivov, *takojšnjost* – ažurno spremljanje dogajanja in *etika*- ni bilo opaznih nobenih kršitev etičnih norm. Iste vrednote pa niso bile v največji meri najdene tam, kjer so pričakovane. Pri Delu smo opazili delni odmik od idealnotipskih vrednot: *delovanje v javno dobro* – informiranje javnosti o družbeno pomembni temi, vendar je predstavljal in zagovarjal zgolj eno stran, *objektivnost* – upoštevanje virov ki so zagovarjali Jolando Čeplak, *avtonomija* – velik vpliv njegovih zaupnih virov in prijateljski odnos s Čeplakovo, sicer pa brez uredniškega vpliva, *takojšnjost* – ažurno spremljanje dogajanja, ki je bilo pristransko in *etika*- ni bilo opaznih nobenih kršitev etičnih norm.

Tabloidi so najpogosteje obravnavani kot ena ključnih groženj objektivistični paradigmi novinarstva. Medtem ko naj bi resno novinarstvo služilo javnosti, naj bi tabloidi zgolj zadovoljevali nizkotna nagnjenja občinstva. Prav tako naj bi ogrožali profesionalne norme resnega novinarstva, saj prinašajo nepopolne in popačene informacije (Jontes 2009). V obravnavani študiji Jolande Čeplak lahko govorimo o tabloidizacijskem trendu, manjšem formatu, ker se na primeru Dela opazi na manjšem formatu, odmiku od ustaljenih novinarski

praks, krajša besedila, sugestivni naslovi ter vedno večjem poseganjem v zasebnost. Glede na Gripsrudovo (2000, 285) definicijo tabloidizacije »propad, pojemanje novinarskih standardov« lahko tudi na primeru Jolande Čeplak sklenemo, da je prišlo do določene tabloidizacije športnega diskurza.

Diskurzi so sestavljeni iz diskurzivnih formacij ali konstrukcij, ki imajo povezano trditev o subjektu, ki določajo pomen, značilnosti in odnos do drugih diskurzivnih formacij. V našem delu je bil opažen koncept o »dopingiranem in goljufovem atletu«, ki je tesno povezan s številnimi trditvami, ki ga opredeljujejo. V športnem diskurzu je na podlagi analize prispevkov diskurzivna konstrukcija »dopingiranega in goljufovega atleta« povezana z drugo konstrukcijo športnika, na primer »nepopustljivega in vrhunskega nogometaša«.

Za hegemoničen diskurz velja, da so jezik, termini, ideje in »znanje« v javni razpravi uporabljeni kot prevladujoči, alternativne besede in pomeni pa so zelo redki. Na podlagi Gramscijevega koncepta hegemonije lahko na našem primeru poročanja o dopingu ugotovimo, da je hegemoničen diskurz »boj proti dopingu« postal prevladujoč in je izpodrinil navijaški, zdravstveni, farmacevtski in športni diskurz.

Ideoloških značajev novinarskih prispevkov navadni smrtniki ne zaznajo, saj so novice uokvirjene tako, da se skladajo z družbeno ureditvijo. Kako bi lahko preprečili tovrstno popačeno reprezentiranje realnosti in stalno potrjevanje aktualnega sistema? Eden izmed od ključnih odgovorov na to vprašanje se skriva v demokratizaciji medijev in v nujnosti povečanja kritične vloge novinarstva v naši družbi.

Kljub temu da smo prišli do dveh različnih primerov poročanja o dopingu, se zavedamo, da raziskava ni bila medijsko v celoti zajeta, saj smo se osredotočili le na dva tiskana medija, enega resnega in enega tabloidnega. Da bi dobili končno sliko o predstavitvi dopinga s strani najrazličnejših novinarjev, bi bilo v prihodnosti vredno v raziskavo vključiti še preostale tiskane medije, novinarske prispevke in njihove novinarje ostalih medijev: televizije, radia in spleta.

11 Literatura

Andrews, Phil. 2005. *Sport journalism*. London: Sage Publications.

Bachman Ronet in Russel K. Schutt. 2001. *The practice of research in criminology and criminal justice*. Thousand Oaks: Pine Forge.

BBC Sport. 2007. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/athletics/6917797.stm> (23. januar 2016).

Bell, Christopher. 2009. Hard Versus Soft News. V *Encyclopedia of Journalism*, ur. Cristopher. H. Sterling, 687–690. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.

Bergant, Igor Evgen. 2007. Pasji iztrebki. *Rtvslo.si*. Dostopno prek: <http://www.rtvslo.si/blog/igorebergant/pasji-iztrebki-01-08-2007/2543> (23. januar 2016).

Bette, Karl Heinrich in Uwe Schimank. 2006. *Die Dopingfalle: soziologische Betrachtungen*. Transcripit Verlag: Bielefeld.

Bird, S. Elizabeth. 1992. *For Enquiring Minds: A Cultural Study of Supermarket Tabloids*. Knoxville, TN: University of Tennessee Press.

--- 2003. *The Audience in Everyday Life: Living in a Media World*. New York, London: Routledge.

Black, Jay in Fredrich C. Whitney. 1983. *Introduction to Mass Communication*. Dubuque, Iowa: Wm. C. Brown Company Publishers.

Boyle, Raymond. 2006. *Sports journalism: context and issues*. London: Thousand Oaks.

Carstairs, Catherine. 2003. The wide world of doping: drug scandals, natural bodies and the bussiness of sport entertainment. *Addiction Research and Theory* (11): 263-281.

Cashmore, Ellis. 2002. *Sports culture*. London in New York: Routledge.

CBC Sports. 2007. Dostopno prek: <http://www.cbc.ca/sports/world-champion-runner-tests-positive-for-epo-1.671468> (23. januar 2016).

CNN. 2008. Čeplak suspension upheld by federation. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2008/SPORT/03/27/athletics.ban/index.html?iref=nextin> (23. januar 20016).

Cohen, Nick. 1999. *Cruel Britannia: Reports on the Sinister and the Preposterous*. London: Verso.

Conboy, Martin in John Steel. 2010. FROM »WE« TO »ME«. The changing construction of popular tabloid journalism. *Journalism Studies* 11 (4): 500–510.

Connell, Ian. 1998. Mistaken Identities: Tabloid and Broadsheet News Discourse. *Javnost/The Public* 5 (3): 11–32.

Costera Meijer, Irene. 2001. The Public Quality of Popular Journalism: developing a normative framework. *Journalism Studies* 2 (2): 189–205.

Crnkovič, Marko. 2005. Pri frizerju in na stranišču. *Dnevnik*. 22. september.

--- 2006. Svet ni samo gnojnica. *Dnevnik*. 23. marec.

Čepič, Mitja. 2005. Uvod. Metodološko pojasnilo. V *Resno in rumeno: tabloidizacija tiskanih medijev v Sloveniji*. ur. Gita Zadnikar. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.

Delo.si. Edicije. Dostopno prek: <http://dd.delo.si/edicije> (12. februar 2016).

Deuze, Mark. 2005. *What is journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered*. *Journalism* 6 (4): 442–64.

Divac, Vido. 2007a. Šok v slovenskem športu: Jolanda Čeplak pozitivna na kontroli dopinga. *Delo*, (27. julij).

--- 2007b. Jolanda Čeplak: Nisem neumna niti nevedna. *Delo*, (27. julij).

--- 2007c. Perpetum mobile. *Delo*, 1 (27. julij).

--- 2007c. V opomin beraška palica zlate Marion Jones. *Delo*, 23 (28. julij).

--- 2007č. Na zaslišanje že čez dva tedna. *Delo*, 1 (28. julij).

--- 2007d. Tour de noir-vendarle žarek upanja. *Delo*, (30. julij).

- 2007e. Zaslišanje v razumnem roku. *Delo*, 24 (4. avgust).
- 2007g. Jola lahko stavi na napake. *Delo*, 26 (29. avgust).
- 2007h. Tri zaslišanja do sodbe. *Delo*, 13 (1. oktober).
- 2007i. Je bil prvi test negativen. *Delo*, 18 (20. november).
- 2007j. Usoda Čeplakove v rokah disciplinske komisije. *Delo*, 22 (21. november).
- 2007k. Nov zasuk v primeru Čeplak? *Delo*, 21–22 (22. november).
- 2007l. Jolanda Čeplak: Nimam volje, da bi še tekmovala. *Delo*, 13 (31. december).
- 2008a. Jolanda Čeplak: Portret v Sobotni prilogi. *Delo*, (5. januar).
- 2008b. Jolanda Čeplak: očitki, razočaranje in kljubovalnost. *Delo*, 15 (28. marec).
- 2008c. Psi lajajo, kravana gre naprej... *Delo*, (29. marec).
- 2008č. Vladka Čurin Šerbec: Testi Čeplakove so bili zelo sporni. *Delo*, 26 (12. april).
- 2008d. Ob dvomih je obsodba športnikov nepravilna. *Delo*, 18 (14. april).

Donati Alessandro in Letizia Paoli. 2013. *The Supply of Doping Products and the Potential of Criminal Law Enforcement in Anti-Doping: An Examination of Italy's Experience*. WADA report.

Dorscher, Michael. 2009. Sport Journalism. V *Encyclopedia of Journalism*, ur. Christopher H. Sterling, 1326–1333. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.

Doupona Topič, Mojca. 2010. *Objektivnost v športnem poročanju*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Društvo novinarjev Slovenije in sindikat novinarjev Slovenije. 2010. *Kodeks novinarjev Slovenije*. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns_txt.html (24. januar 2016).

Erjavec, Karmen. 2000. *Vzgoja za medije*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK.

Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: FDV.

Evropska komisija. 2004. *The citizens of the European Union and Sport*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/sport/documents/publications/ebs_213_report_en.pdf (7. januar 2013).

Evropska komisija. 2012. *Sport: Doping*. Dostopno prek: (http://ec.europa.eu/sport/what-we-do/doping_en.htm) (7. januar 2012).

Fairclough, Norman. 1989. *Language and Power*. London: Longman.

--- 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

--- 1994. *Language and power*. London, New York: Longman.

--- 1995. *Critical Discourse Analysis*. London: Longman.

--- 1995a. Critical and descriptive goals in discourse analysis. *Journal of Pragmatics* 9: 739–763.

--- 2003. *New Labour, New Language?* London, New York: Routledge.

--- 2004. Critical discourse analysis as a method in social scientific research. V *Methods of Critical Discourse Analysis*, ur. Ruth Wodak in Michael Meyer, 121–137. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Fairclough, Norman in Ruth Wodak. 1997. Critical Discourse Analysis: An overview. V *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, ur. T. A. Van Dijk, 67–97. London: Sage.

Fiske, John. 1994. *Key concepts in communication and cultural studies (Second edition)*. London in New York: Routledge.

Fowler, Roger. 1991. *Language in the News*. London, New York: Routledge.

Franklin, Bob. 1997. *Newzak and News Media*. London: Arnold.

Gans, Herbert J. 2003. *Democracy and the News*. Oxford: Oxford University Press.

Gieber, Walter. 1999/2008. News is What Newspapermen Make It. V *Journalism: Critical Concepts in Media and Cultural Studies* (Volume I), ur. H. Tumber, 234–240. London, New York: Routledge.

Glücks, Nenad. 2005. Komercializacija. *Mag.* 23. november.

Gramsci, Antonio. 2006. Hegemony, intellectuals and the state. V *Cultural theory and popular culture: A reader (Third edition)*, ur. John Storey, 85–91. Georgia: The University of Georgia Press.

Gripsrud, Jostein. 2000. Tabloidization, Popular Journalism, and Democracy. V *Tabloid tales: Global Debates over Media Standards*, ur. Colin Sparks in John Tulloch, 285–300. Lanham: Rowman&Littlefield Publishers.

Gruneau, Richard. 1989. Market spectacle: A case study in televised spots production. V *Media Sports and Society*, ur. L. Wenner, 134–154. Newberry Park, California: Sage.

Gustinčič, Jurij. 2005. Tabloidi. *Mladina*. 18. julij.

Harcup, Tony. 2004. *Journalism: Principles and Practice*. London. Thusand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Harrison, Jackie. 2006. *News*. London. New York: Routledge.

Harriss, Julian, Kelly Leiter in Stanley Johnson. 1992. *The Complete Reporter: Fundamentals of news gathering, writing, and editing*. New York: Macmillan Publishing Company.

Hartley, John. 1996. *Popular Reality: Journalism, Modernity, Popular Culture*. London: Arnold.

Henne, E. Kathryn. 2009. *A global movement or globalized movements? An examination of WADA and anti-doping networks*. 2009/12. California State University, Long Beach.

Hoberman, John. 2005. *Testosterone dreams: Rejuvenation, aphrodisia, doping*. Berkeley: University of California Press.

International Federation of Journalists. 1954, 1986. IFJ Declaration of Principles on the Conduct of Journalists. Dostopno prek: <http://www.ifj.org/about-ifj/ifj-code-of-principles/> (5. marec 2016).

- Jackson, Richard. 2005. *Writing the war on terrorism*. Manchester: Manchester University Press.
- Jančič, Peter. 2006. Brez milosti in duše. *Delo*. 25. marec.
- Jerič, Slavko. 2007. Čeplakova zanika jemanje dopinga. *Rtvslo.si*. Dostopno prek: <http://www.rtvslo.si/sport/atletika/ceplakova-zanika-jemanje-dopinga/118955> (23. januar 2016).
- Johansson, Sofia. 2008. Gossip, sport and pretty girls. *Journalism Practice* 2 (3): 402–413.
- Jones, Ken. 2000. Decline and Fall of popular sportswriting. *British Journalism Review* 11 (1): 39–43.
- Jones, Peter E. 2001. Cognitive linguistics and marxist approach to ideology. V *Language and ideology*, ur. V. R. Dirven, B. Hawkins in E. Sandikcioglu, 227–251. Amsterdam: John Benjami.
- Jontes, Dejan. 2009. Rumena grožnja: Vzdrževanje novinarske avtoritete prek razprave o tabloidizaciji. *Teorija in praksa* 46 (6): 812–825.
- Kalin Golob, Monika. 1999. Publicistika in poročevalstvo. *Slavistična revija* 47 (2): 179–194.
- 2003. Stil in novinarski škandal. *Teorija in praksa* 40 (2): 229–244.
- 2004. Moderno in modno v publicističnem spletu vplivanja ter stilu slovenskih novinarskih besedil. V *Moderno in modno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, ur. M. Stabej, 48–57. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Kalin Golob, Monika in Melita Poler Kovačič. 2005. Med novinarskim stilom in etiko: senzacionalizem brez meja. *Družboslovne razprave* 49 (50): 289–303.
- Kervin, Alison. 1997. *Sports writing*. London: A&C Black.
- Korošec, Tomo. 1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- 2005. K stilu športnega poročevalstva. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 257–274. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Lull, James in Stephen Hinerman. 1997. The Search for Scandal. V *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace*, ur. James Lull in Stephen Hinerman, 1–33. Cambridge: Polity Press.
- Martin, Shannon E. in David A. Copeland. 2003. *The Function of Newspapers in Society: A Global Perspective*. Westport: Praeger Publishers.
- McLachlan, Shelley in Peter Golding. 2000. Tabloidization in the British Press: A Quantitative Investigation into Changes in British Newspapers, 1952-1997. V *Tabloid Tales: Global Debates over Media Standards*, ur. Colin Sparks in John Tulloch. Oxford: Rowman&Littlefield.
- McLellan, David. 1986. *Ideology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- McManus, John H. 1994. *Market-driven journalism: let the citizen beware?* Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- McNair, Brian. 2005. What is Journalism? V *Making Journalism: Diverse Models, Global Issues*, ur. Hugo de Burgh, 25–43. London, New York: Routledge.
- Mencher, Melvin. 1991. *News reporting and Writing*. Dubuque: Brown Publisher.
- Miheljak, Vlado. 2006. Usmerjeno in preverjeno. *Dnevnik*. 22. marec.
- Milosavljevič, Marko. 2003. *Novinarska zgodba*. Ljubljana: FDV.
- 2005. Resni časopisi propadajo, tabloidi uspevajo. *Dnevnik*. 17. september.
- Mušič, Igor. 2007. SOS, EPO! *Primorske novice*. (27. julij 2007).
- O'Sullivan, Tim . 1998. Nostalgia, relevation and intimacy: Tendencies in the flow of modern popular television. V *The television studies book*, ur. C. Geraghty in D. Lusted, 198–211. London: Arnold.
- Paletz, David L. 1998. *The media in American Politics*. New York: Longman.
- Poler Kovačič, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Poler Kovačič, Melita. 2001. *Mesto subjekta v sodobni novinarski etiki*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FDV.

Poler Kovačič, M. 2004. Podobe (slovenskega) novinarstva: O krizi novinarske identitete. V *Poti Slovenskega novinarstva- danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 185–112. Ljubljana: FDV.

Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec. 2011. *Uvod v novinarstvo*. Ljubljana: FDV.

Poler Kovačič, Melita, Erjavec, Karmen, Štular, Katarina. 2011. Unlabelled advertorials in Slovenian life-style press : a study of the promotion of health products. *Communication and medicine* 8 (2):159–170.

Prpič, Marko. 2006. *Poročanje o dnevnih dogodkih v osrednjih večernih poročilih: Komercialna in javna televizija*. Medijska preža: študije. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/media4citizens/studije/prpic.pdf> (16. februar 2016).

Rowe, David. 2004. *Critical Readings: Sport, culture and the media*. Buckingham: Open University Press.

--- 2007. Sport journalism: Still the »toy department« of the news media? *Journalism* 8 (4): 385–405.

Rtvslo.si. 2004. *Portret Jolande Čeplak*. 2004. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/sport/preostali-sporti/olimpijske-igre-2004/portret-jolande-ceplak/103860> (5. januar 2013).

2007a. *Ni se treba skriti dva metra pod zemljo!* Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/sport/atletika/ni-se-treba-skriti-dva-metra-pod-zemljo/118965> (23. januar 2016).

--- 2007b. *Naj se ukvarja z baletom, tam ni kontrol*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/sport/atletika/naj-se-ukvarja-z-baletom-tam-ni-kontrol/119023> (23. januar 2016).

--- 2007c. *Jolanda ne meče puške v koruzo*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/sport/atletika/jolanda-ne-mece-puske-v-koruzo/118968> (23. januar 2016).

--- 2007č. *V Jolini krvi nedvomno umetni epo*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/sport/atletika/v-jolini-krvi-nedvomno-umetni-epo/119046> (23. januar 2016).

--- 2007d. *Andrej Stare*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/sport/citat-za-prebrat/andrej-stare/118986> (24. januar 2016).

Schudson, Michael. 2005. Four approaches to the sociology of news. V *Mass Media and Society*, ur. Michael Gurevitch in James Curran, 172–197. London: Arnold.

Schulz, Eike. 2008. Im Gespräch: Sportsoziologe Karl Heinrich Bette. Auch Doping-Gegner können Teil des Problems werden. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Dostopno prek: http://www.faz.net/aktuell/sport/mehr-sport/im-gespraech-sportsoziologe-karl-heinrich-bette-auch-doping-gegner-koennen-teil-des-problems-werden-1666479.html?printPagedArticle=true#pageIndex_2 (17. februar 2016).

Schutt, Russel K. 2014. *Investigating the Social World: The Process and Practice of Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Sefiha, Ophir. 2010. Now's When We Throw Him Under the Bus: Institutional and Occupational Identities and the Coverage of Doping in Sport. *Sociology of Sport Journal* 27: 200–218.

Shoemaker, Pamela J. in Stephen D. Reese. 1996. *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. White Plains: Longman Publishers.

Sigal, Leon V. 1973. *Journalists and Officials*. Lexington: D.C. Heath and Company.

Sloado. 2009. Dostopno prek: <http://www.sloado.si/> (24. januar 2016).

Slovenska oglaševalska zbornica. Preglednica revidiranih prodanih naklad. Dostopno prek: <http://rpn.soz.si/> (5. januar 2016).

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Elektronska izdaja. Verzija 1.0.

Slovenske novice. 2015. Konec pravljice: Joli se ločuje. Dostopno prek: <http://m.slovenskenovice.si/bulvar/domaci-trac/foto-konec-pravljice-joli-se-locuje> (23. julij 2016).

Spalletta, Marica, Ugolini, Lorenzo. 2014. Sports journalism between doping allegations and doping evidence: the coverage of Lance Armstrong in Italian newspaper. *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies* 6 (2): 221–238.

Sparks, Colin. 2000. Introduction: The Panic over Tabloid News. V *Tabloid Tales: Global Debates over Media Standards*, ur. Colin Sparks in John Tulloch, 1–40. Oxford: Rowman&Littlefield.

Splichal, Slavko. 2000. Novinarji in novinarstvo. V *Vregov zbornik*, ur. Slavko Splichal, 47–56. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo, FDV.

STA. 2007. Primer Čeplak razburkal slovensko javnost. Dostopno prek: <https://www.sta.si/1179424/primer-ceplak-razburkal-slovensko-sportno-javnost-zbirno> (5. januar 2016).

--- 2008a. Nekateri mejniki v dopiškem primeru Čeplakove (ozadje). Dostopno prek: <http://sta.si/vest.php?s=s&t=0&id=1270440> (5. januar 2013).

--- 2008b. Portret Jolande Čeplak. Dostopno prek: <http://sta.si/vest.php?s=s&id=1270421&q=%C4%8CEPLAK> (5. januar 2013).

--- 2009a. Jolanda Čeplak bo v torek v Mariboru spet tekmovala. Dostopno prek: <http://goo.gl/Hj914> (5. januar 2013).

--- 2009b. Jolandi Čeplak prižgali zeleno luč. Dostopno prek: <http://sta.si/vest.php?s=s&id=1412755&q=%C4%8CEPLAK> (5. januar 2013).

Stankovič, Peter. 2002. Kulturne študije: pregled zgodovine, teorij in metod. V *Cooltura: uvod v kulturne študije*, ur. Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 11–70. Ljubljana: Študentska založba.

Svetovni kodeks proti dopingu. 2009. Dostopno prek: http://www.sportnik.si/design/uploads/content/ZAKONODAJA/Knjiga_Anti_doping.pdf (29. januar 2016).

Šaver, Boštjan. 2009. Družbena invencija in ideološka konstrukcija modernega športa. V *Kalejdoskop športa: uvod v športne študije*, ur. Mitja Velikonja, Peter Stankovič in Gregor Starc, 13–130. Maribor: Aristej.

Šemrov, Uroš. 2007a. Jolanda Čeplak suspendirana. *Dnevnik*, (27. julij).

--- 2007b. Atletinja Jolanda Čeplak pozitivna na dopiškem testu. *Dnevnik*, (27. julij).

--- 2007c. Najnapornejši tek Jolande Čeplak. *Dnevnik*, (28. julij).

Špes, Boris. 2011. *Doping v severovzhodnem delu Slovenije kot splošen družbeni problem in nevarnost za zdravje ljudi*. Magistrsko delo. Maribor: Fakulteta za zdravstvene vede.

Šuen, Matjaž. 1994. *Preiskovalno novinarstvo*. Ljubljana: FDV.

Tepina, Jure. 2007. *Jolanda Steblovnik*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/blog/juretepina/jolanda-steblovnik/2554> (24. januar 2016).

Theberge, Nancy in Alan Cronk. 1986. Work routines in newspaper sports department and the coverage of woman's sports's. *Sociology of Sport Journal* 3 (3): 195–203.

Trstenjak, Anton. 1991. *Misli o slovenskem človeku*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.

--- 1996. *Slovenska poštenost*. Ljubljana: NUK.

Tuchman, Gaye. 1978. *Making News: A study in the Construction of Reality*. New York: Free Press.

Turner, Graeme. 1999. Tabloidization, Journalism and the Possibility of Critique. *International Journal of Cultural Studies* 2 (1): 59–76.

TV Slovenija, 1. program. 2015. *Športni izziv o dopingu v Sloveniji*. Ljubljana, 1. oktober.

Ule, Mirjana. 2005. *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: FDV.

Uršič, Marko. 2007a. Jolanda Čeplak padla na dopingu? *Slovenske novice*, 6 (27. julij).

--- 2007b. Tudi atletska zveza padla na testu. *Slovenske novice*, 22 (28. julij).

--- 2007c. Krivi so žabarji, ne naša Joli. *Slovenske novice*, 5 (31. julij).

--- 2007č. Jolandin presežek na EPO je bil umeten. *Slovenske novice*, 14 (1. avgust).

--- 2007d. Stare ni pri sebi nič zanikal. *Slovenske novice*, 22 (3. avgust).

--- 2007e. Čeplakova se bo kmalu branila. *Slovenske novice*, 22 (6. september).

--- 2007f. Dopinška laž ima kratke noge. *Slovenske novice*, 22 (22. september).

--- 2007g. Komisija procesno pomaga Čeplakovi. *Slovenske novice*, 14 (1. oktober).

- 2007h. Odvzemalca se morda ne bosta odzvala. *Slovenske novice*, 14 (10. oktober).
- 2007i. O Čeplakovi brez komentarja in telefona. *Slovenske novice*, 22 (11. oktober).
- 2007j. Čeplakova je pozitivna. *Slovenske novice*, 22 (21. november).
- 2008a. Čeplakova napada AZS. *Slovenske novice*, 22 (9. januar).
- 2008b. Jeza ob časopisni objavi. *Slovenske novice*, 22 (11. januar).
- 2008c. Pred končno odločitvijo. *Slovenske novice*, 22 (2. februar).
- 2008č. Ponižujoča AZS še vedno molči o dopingu. *Slovenske novice*, 22 (16. februar).
- 2008d. Zaradi Čeplakove vsa dekleta na dno. *Slovenske novice*, 22 (27. februar).
- 2008e. Krivda Čeplakove je za del stroke dvomljiva. *Slovenske novice*, 22 (12. april).

Van Dijk, Teun A. 1980. *Macrostructures*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.

--- 1985. *Handbook of discourse analysis/4 Discourse analysis in society*. London: Academic Press.

--- 1988. *News as Discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.

--- 1993. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society* 4 (2): 249–283.

--- 2000. New(s) Racism. V *Ethnic Minorities and the Media*, ur. Simon Cottle, 33–59. Buckingham: Open University Press.

--- 2004. Text and context of parliamentary debates. V *Cross Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse / Discourse Approaches to Politics, Society and Culture*, ur. P. Bayley, 339–372. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

Vasle, Vinko. 1993. Afere kot skrito bistvo politike in javna dobrina. V *Slovenski almanah*, 94: 32–35. Ljubljana: Založba Delo Novice.

Vezovnik, Andreja. 2008. Kritična diskurzivna analiza v kontekstu sodobnih diskurzivnih teorij. *Družboslovne razprave* 24 (57): 79–96.

Vodeb, Roman. 2000. *Ideološke paradigme v športu (...ko poseže vmes država)*. Trbovlje: FIT.

Vrabec, Aljaž. 2010. Doping med športniki: za obrambo porabijo veliko denarja, a večina krivdo prizna. *Dnevnik*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042336027> (29. januar 2016).

Vreg, France. 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana: FDV.

Wahl-Jorgensen, Karin. 2008. Disgust, pleasure and the failure of the liberal democratic model: tabloid talk, media capital and emotional citizenship. *International Journal of Media and Cultural Politics* 4 (2): 145–161.

Wikipedija. Dostopno prek: https://sl.wikipedia.org/wiki/Jolanda_Batagelj (22. januar 2016).

Wodak, Ruth. 2004. What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. V *Methods of Critical Discourse Analysis*, ur. Ruth Wodak in Michael Meyer, 1–13. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Zelizer, Barbie. 1993. Has communication explained journalism? *Journal of Communication* 43 (4): 80–86.

Prilogi

Priloga A: Poglobljeni intervju z novinarjem Slovenskih novic, Markom Uršičem

Priloga B: Poglobljeni intervju z novinarjem Dela, Vitom Divcem

Priloga A: Poglobljeni intervju z novinarjem Slovenskih novic, Markom Uršičem

Marko Uršič, 55 let, za Slovenske novice piše že od l. 1995, pred tem (od 1991) je bil novinar kasneje propadlega časopisa Slovenec.

Katere športe ste na svoji novinarski poti vse pokrivali?

Rokomet, atletika, smučarski skoki, biatlon, deskanje na snegu, odbojka, vaterpolo, plavanje in še nekatere, ki pa niso tako medijsko atraktivni.

Je morda kateri od teh vaš najljubši šport? Katerega najraje pokrivate?

Dva sta mi pri srcu, a sta tako nerazvita v Sloveniji in manj kakovostna. Izredno malo se o njih piše, razen v primeru mednarodnega tekmovanja, to sta ragbi in kriket. Lani, ko je bilo SP v ragbiju v Angliji, sem za Novice napisal en velik članek in za Delo par člankov – napoved pred prvenstvom, polfinale, finale in osebnost prvenstva.

Če se lahko sedaj kar dotakneva primera Jolande Čeplak. Bil je največji, najbolj odmeven in tudi najdlje trajajoči dopinški primer pri nas. Kakšen je vaš novinarski pristop oz. kakšno je stališče do dopinga? Kako gledate na doping v športu?

Šport je danes posel, kjer je v igri denar. V tej izenačeni konkurenci recimo v panogah, kot so atletika, plavanje, kolesarstvo, da se ti izstreliš na vrh v športu s tako gosto konkurenco, da si boljši od ostalih, pomeni, da si prvi, drugi, tretji, kjer dobiš denarno nagrado, moraš uporabljat doping. Jaz ne odobravam dopinga, ampak razumem športnike, ki doping vzamejo, ker gre za denar.

O katerih slovenskih športnikih, osumljenih jemanja dopinga, ste do sedaj vse poročali?

Ravno sedaj sem dobil od urednika nalogo, naj poročam o kolesarju Juretu Kocjanu, ki so ga ravnokar odkrili na dopingu. Pisal sem o kolesarju Valjavcu, Heleni Javornik, Borutu Bilaču, kolesarju Vrečerju in gorski kolesarki Blaži Klemenčič, o Čeplakovi in troskokašu Šimuniču. Pišem za rumen časopis, ki je kritičen in tudi jaz sem naklonjen bolj temu načinu pisanja, zato sem vsak dopinški primer v Sloveniji tudi jaz pokrival. Ne glede na to, kateri šport je to bil.

Kakšno besedišče uporabljate, ko gre za osumljene in krive?

Seveda dokler ni dokazana krivda, ni obsojen, ampak obdolžen oz. osumljen jemanja dopinga. Ampak zaradi sloga pisanja Slovenskih novic je treba to barvito napisati, včasih gremo tudi čez mejo, da mogoče že z našim tonom pisanja človeka obsodimo, da je jemal doping. Moji novinarski vzorniki so Angleži, npr. The Sun, The Daily Mirror, njihovi novinarji pišejo zelo kritično. Če se pri njih zgodi kakšen podoben primer ali škandal v športu, so precej bolj kritični. Slovenija je tu zelo prizanesljiva do športnikov. Premalo kritični so slovenski novinarji, imajo preveč domoljubno stališče, pravijo takole, tipizirano bi bilo *Saj dopingirajo se Nemška demokratična republika, Sovjetska zveza, Kuba, naši Slovenci se pa ne, oni so tako poštene, marljivi in skromni športniki in ne goljufajo...* slovenski novinarji jih pa branijo.

Tudi v vašem pisanju je bilo čutiti to nestrinjanje s športno javnostjo. Kot ste večkrat z besedami malce sarkastično nakazali, kakšna je slovenska športna javnost in kako zelo nejeverno je bila na njeni strani

Spomnim se ene tiskovne konference, ki je bila pri primeru Čeplak, na kateri je bila specialistka zdravnica Vladka Čurin Šerbec, obramba je tako prevzela vlogo, s pravnega stališča je ekipa Čeplakove izkoristila to možnost zanikat in negirat to dopinško krivdo, ampak stvar je v tem, saj vemo, kako so skorumpirane svetovne organizacije, kot je tudi mednarodna atletska zveza. Če mednarodna zveza da v javnost uradno sporočilo, da je bil nekdo pozitiven na A kontroli, vseeno se oni s tem ne bi igrali in čisto zanikali in se s tem osmešili. Tudi Alberto Contador se je branil, da je užival kontaminirano meso in ne direktno clenbuterola. To je seveda iskanje obrambe. Tudi en nemški srednjeprogaš atlet je rekel, da je vzel nekaj prepovedanega zato, ker je prepovedano snov vsebovala zobna pasta. Izgovori so neverjetni, ampak vseeno se mednarodne športne organizacije ne bi smele blamirati, ko dajo v javnost obvestilo o pozitivnem vzorcu A in še test B, ki ovrže ali potrdi prvi vzorec. Kakor se jaz spomnim, zelo redki primeri so tisti, ki z B vzorcem ovržejo A vzorec.

Se vam zdi sporno, da se športnike najprej poveličuje, potem pa graja? To je nekako povezano s kritičnostjo...

To je spet nacionalna poanta vsega. En primer, tudi najboljši filipinski bokсар Manny Pacquiao, najboljši filipinski športnik vseh časov, ki ga na Filipinih zelo poveličujejo, ampak

če bi pa padel na doping testu, bi morala pa filipinska javnost to sprejeti. Angleški novinarji so zame vzorniki, nekatere športne javnosti so pa potem premalo kritične, ko pride do negativne stvari. Prvič je samocenzura pri novinarjih, nočejo o tem pisat, ker je naš športnik, mi se z njim družimo, prijatelji smo, gremo z njim na pijačo. To je treba ločit. Tudi jaz pri kontaktih s športniki nočem imeti preveč prijateljske odnose. Izjema je Žan Košir, zame je skoraj legenda, ta pravi tip, pošlihtan v glavi, pozitiven frik, odstopa od ostalih, čisto nasprotje Prevca. On kot športnik ima svoje muhe, jaz kot kritičen novinar pa svoje in se točno vem, da je vmes distanca, Prevcu postavam samo vljudnostna vprašanja to pa to. Treba je imeti kot novinar distanco do športnika, ker potem pride v negativnih primerih, ko je treba negativno pisat, pride do samocenzure, absolutno avtomatsko pride pri novinarju do avtocenzure.

Kako ustvarite prispevek o dopinškem kršitelju? Kaj vse upoštevate pri produkciji novinarskega prispevka? Verjetno imate nek plan, načrt, kako se boste lotili tega. Sedaj imate za pripraviti prispevek o Kocjanu...

Vedno sem bil prepričan do te mere...prvič, ogrodje je novica, mednarodna zveza da to novico ven, STA povzame. Torej, prvi vir je STA. Prva stvar je dobiti športnika za izjavo. Bom šel na zadnji primer Blaže Klemenčič. Njen trener je Robert Pintarič. Ko sem ga klical, se ni javil, ko sem mu poslal sms, je poslal nazaj, da v interesu preiskave do nadaljnjega ne dajemo izjav. To sem v prispevku tudi napisal. To je drugi vir – dopingiran športnik. Tretji vir je pa Jani Dvoršak, predsednik slovenske antidoping komisije SLOADO. Problem pri Dvoršaku je, to se mi je nekajkrat zgodilo, da kaj več ne more povedati in da zadevo obravnava mednarodna zveza, pri kolesarjih je to Mednarodna kolesarska zveza, ker oni izvajajo postopek, SLOADO reagira le v primeru, če nas prosijo za razjasnitev. Pred nekaj leti nazaj se mi je pa zgodilo, da se mi je športnik, troskokaš Boštjan Šimunič, sam izpovedal, sam priznal krivdo, res je bil dopingiran. Imel je poškodbo raztrgano ahilovo tetive in je jemal neka sredstva, da bi se to čimprej zacelilo. Bil sem blazno presenečen, da je sam športnik priznal. Večino slovenskih primerov pa zanika krivdo in kontaktira minimalno. Tudi Jolanda Čeplak. Sem vedel, da se bomo tega dotaknili. Mislim, da je bilo l. 2002 na EP v Munchnu, ko smo bili v mešani coni. Jaz sem želel njeno izjavo, vendar mi je ni želela dati. Jaz sem že takrat novinarjem namignil, da se mi zdi blazno sumljiva. Ona je vedela, da jaz sumim glede na eksplozijo njenih rezultatov. Zadnji kontakt z njo sem imel pred dvema letoma, ko mi je urednik naročil, naj naredim en članek o slovenskih dopingiranih športnikih. Javornikove nisem dobil, Valjavec mi je dal kratko izjavo, vendar ne direktno v povezavi z dopinško

tematiko, ampak bolj zaradi njegovega zaključka kariere. Sem pa klical Jolando Čeplak. Najprej me je vprašala, če kličem v zvezi z atletiko in me prosila, naj pokličem čez deset minut nazaj. Kličem čez deset minut in seveda se ni hotela javiti. To je eskivaža, izmikanje. Jaz po eni strani razumem. Športniki so športniki, novinarji smo pa novinarji. Pišemo za javnost, posredujemo podatke in razkrivamo. Tudi njihovo zasebnost konec koncev. Nekateri tega ne želijo, seveda, ravno zaradi povezave športnik kot idol slovenske javnosti. Javna podoba je eno, zasebna pa drugo. Poleg tega pa še, da so Slovenske novice tak medij, da morajo iti globlje v zgodbo, pa ne samo v športu, ampak tudi v zgodbah socialne tematike, kriminal, prometna nesreča, kar pa je za to konzervativno slovensko okolje pa ni ravno vedno dobrodošlo.

Ste leta 2007 Jolando Čeplak poznali osebno?

Tako kot kontakt športnik-novinar. So tiskovne konference, na katerih prideš do izjave, ne pa tako, da bi jo poznal osebno ali hodil z njo na kavo. Kot sem že povedal, neka distanca med športnikom in novinarjem mora biti. Ker drugače nisi primeren novinar, ampak dvorni novinar. Uporabil sem malce srednjeveški termin . Kralj in kraljica in njun dvorni novinar, ki brani interese športnika. Mislim, da do tega pri novinarskem poklicu ne sme priti.

Ste tiste redke izjave Jolande Čeplak iz obdobja 2007 dobili sami? Našla sem le tri morda štiri njene izjave.

Jož, ne spomnim se točno, ali sva se takrat slišala z Jolando, ampak če so v prispevkih navedene kot citirane, potem bo že držalo. Spomnim se tiskovne konference Šerbec Čurinove. Jolanda se v takih primerih ni izpostavljala. Ne spomnim se tiskovne konference slovenskega športnika z dopiškimi primerom, da bi bil prisoten pred novinarji in odgovarjal na to. Edino mogoče Tomaž Nose, kolesar. Njegov klub Adria Mobil je sklicala tiskovko, na kateri je bil prisoten Nose, vendar on je podal pismeno izjavo in ni bil na voljo na štiri oči.

Ali mislite, da si športniki ne upajo v živo, na pamet odgovarjati novinarjem, ker se bojijo, da bi same sebe »zaštrikali«? Ker slovenskemu narodu bi to odgovarjalo, da bi bil nekdo izpostavljen, se mu zasmilil, s prisotnostjo na tiskovni pred novinarji bi mu prej oprostili, kot pa tisto tipično izmikanje...

Ja, kot v primeru Šimunič, ki je priznal jemanje zdravil, s katero je zdravil poškodbo. Pri dopiškem primeru po navadi nastopa širša ekipa. Športnik mora imeti ob sebi trenerja,

advokata za pravne zadeve, zdravnika, ki mu napravi analizo. Športnik je pa na splošno premalo poučen. Če bi ga teoretično en novinar spraševal o nekih medicinskih zadevah, na katere športnik nima konkretnega odgovora, bi moral biti pri takem soočenju nujno prisoten tudi zdravnik iz zagovorniške ekipe športnika, da bi novinarjem lahko pojasnil določene zadeve. Strokovni tim je vedno zraven. Slovenska mentaliteta je tako konzervativna, da je v tem okolju športnik pod prevelikim pritiskom, da bi se soočil direktno pred javnostjo, ker je že preveč osramočen v enem pomenu, ker je bil ujet na dopingu. Tudi v Španiji, npr. Marta Dominguez, tekačica na 3000 m z zaprekami je bila dopinški primer, pa se ni preveč pojavljala v javnosti, pa vemo, kakšen temperament imajo Španci. To je zelo odvisno od mentalitete naroda. Slovenska je zelo konzervativna, neke revolucije je na tem področju nemogoče narediti, dolgoročno pa tudi težko.

Zanimivo je, da dopinški primeri po navadi izhajajo iz vedno istih športov, to so tisti športi na udaru, kot sta atletika in kolesarstvo, v ostalih športih se o dopingu ne poroča. Ste se kdaj vprašali, zakaj je temu tako?

Ker je veliko denarja v igri. V atletiki in kolesarstvu. Zmagovalec Tour de France-a dobi toliko in toliko. Veliko dopinga je, če bi pogledali malce nazaj, v dviganju uteži. Meni je ta šport blazno všeč. Sem bil na evropskem prvenstvu v Ljubljani v Hali Tivoli že dolgo časa nazaj. Ampak tam ni denarja, tam so se dopingirali Turki, Bolgari, Sovjetska zveza, Rusija.

Ali verjamete, da je kakšen šport čisto čist? Ker tudi znanstveno se tega zaradi pomanjkanja testiranj v določenih športih ne more dokazati?

Po moje ni. Ampak v kolesarstvu in atletiki se vrti ogromno denarja. In tam bo doping.

Ampak saj se v nogometu tudi vrti veliko denarja.

Tudi veliko. Sem hotel navezati že prej. NFL, National Football League, tam je dopinško testiranje premalo razvito. Ni dolgo, kar se pisal o tem.

Saj bi lahko ta model testiranja prevzeli iz drugih športov.

Recimo pri ameriškem nogometu imajo športniki razvito precejšnjo mišično maso, kljub temu da nosijo tisto obleko, ampak njihovo agresivno vedenje je lahko posledica uporabe prepovedanih poživil. V tem športu ni testiranj, vendar so bili primeri možganskih anomalij zaradi jemanja dopinga. Ampak, NFL bi morala pod kontrolo vzeti USADA, ameriška

agencija za doping. Tudi tu se vrti preveč denarja in zdaj, da bi se cel športni sistem v Ameriki porušil zaradi nenadnega stroška kontrol. Recimo, da bi bilo pol hokejskega moštva Chicago Blackhawksov pod vplivom prepovedanih substanc, bi se porušil cel ameriški športni sistem.

Dovolj je imeti le nekaj grešnikov za zadovoljitev javnosti. Zdi se mi krivično, da imajo nekateri športi stalen črni madež, en nogometaš bo pa prepričeval in glasno govoril, da so pa oni iz nogometa pa čisti. Naj bi se vsi športniki borili pod enakimi pogoji na enak način. Ampak to pričakovati, je verjetno utopično?

Vsaka športna organizacija ima svojo dopinško enoto. In to je sedaj nemogoče kontrolirati. Prvič, logistika, strokovnost osebja je lahko različna v organizacijah, moralni pogledi in to je nemogoče.

No, ampak če pogledamo enega Kocjana. On je kolesar. Kolesarji imajo poseben sistem preverjanja, ki se imenuje ADAMS. V ta nadzorni sistem mora on dnevno sporočati, kje je fizično in koliko časa se bo tam nahajal. On dvakrat ne bo dosegljiv za kontrolorje, bo avtomatsko padel na testu. Ali morda veste, koliko nacionalnih panožnih zvez je povezano s slovensko antidoping organizacijo?

To pa ne bi vedel.

Samo štirje športi v Sloveniji: atletika, kolesarstvo, nogomet in košarka. In ko novinarji pišejo o atletskem dopinškem primeru, nikoli ne omenijo, da je to šport, kjer se opravi mnogo več testiranj kot v ostalih športih.

Sem ravno prejle preveril. Jolanda Čeplak je padla na nenapovedani dopinški kontroli. 18. junija 2007 v Monacu. Taki zaslužki so v športu. Tudi Chris Froome je vsakič znova s strani francoske javnosti izzvan, da jemlje doping, ker je zmagal Tour de France. Ampak jim Angleži vedno znova zatrjuje, naj preverijo celotno njegovo ekipo Sky, da jim da teste na vpogled in naj se sami prepričajo, da je čist. Tudi sam se enkrat spisal tako mnenje. Francozi so blazno kolesarska nacija, Poulidor, Fignon, Hinault, Francozi so čisto padli, nimajo enega kolesarja, ki bi lahko zmagal na francoski pentlji. Jaz mislim, da zato, ker imajo v Franciji blazno stroge kontrole, da noben Francoz ne more poseči po samem vrhu.

Kot novinar se verjetno zavedate, da ste posrednik med dogodkom, njegovo dejanskostjo in javnostjo in da je resnično in objektivno podajanje informacij bralcem ključen element novinarske profesije?

Objektivnosti pri novinarskem poročanju ni. To je moje subjektivno mnenje, ko nekaj napišem. Skušam biti objektivni, ampak to je podobno kot biti filmski kritik. Na primer film Povratnik, enemu filmskemu kritiku je film všeč, enemu ni. Nekomu je všeč en element iz filma, drugemu drug. In isto je v športu. Imamo neko ogrodje, ne vem, Jolanda Čeplak dopingirana, in zdaj je treba to ogrodje razčistiti, dodati, analizirati z negativnimi ali pozitivnimi elementi. Novinar bi moral biti prvič strokovnjak za šport, strokovnjak za medicino, pravni strokovnjak. Jaz pišem o rokometu, ampak jaz sem laik. Po tekmi dobim trenerja, ki mi razloži sistem igre in taktiko. Jaz nisem trenerski strokovnjak za rokomet, jaz moram trenerja spoštovati, moje laično mnenje imam, njegova plačana funkcija je trener, moja kot novinar. Tako je potrebno neko novinarsko raven ohraniti, privedi članek na najvišji možen nivo.

Kakšne razlike ste opazili v poročanju o dopingu v zadnjih dvajsetih letih? Je morda razlika tudi v vaše pisanju glede na izkušnje, ki jih imate kot novinar na to tematiko?

Jaz bi rekel, da je v osnovnem temelju poročanja isto. Nisem bil konformist in zdaj morebiti postajam konformist. Se pa razvijam kot novinar. Lahko pa izrazoslovno bolj sočno članek napišem. Mogoče bi ga včasih lahko bolj direktno, danes pa z izrazoslovjem, besednim zakladom bolj barvito, malo v celofan zavito, ampak je zmeraj bistvo vidno. Bralec lahko prebere med vrsticami. Posebno v zadnjem času uporabljam veliko črnega humorja.

Spet angleški model poročanja.

Ampak se je treba tudi novinarsko razvijati. Zelo važen pri tem je besedni zaklad. Namesto Norveške lahko napišeš v deželi Vikingov ali fjordovski deželi. V svojih prispevkih sem zelo kritičen do Slovenije, prvič, ker me moti preveč patronski novinarski odnos do športnikov in drugič, je mentaliteta v Sloveniji zelo konzervativna in imam malce drugačne pristope in mišljenje od tega splošnega. S črnim humorjem skušam pokritizirati te splošne slovenske vrednote.

Kako danes gledate na dopinški primer izpred devetih let? Kaj drugače? A se vam zdi kakšna zadeva čudna, ki jo takrat niste opazili? Razen počasne administracije in kateri vir je bil najbolj nesuveren. Ali gledate na primer drugače?

Isto. Dopingirana je bila. Že takrat sem razumel njeno obrambo, izogibanje v javnosti. Moram priznati, da gledam isto na celotno zadevo.

Se vam zdi, da ste v primeru Čeplak poročali objektivno in da ste dali priložnost virov za in proti v enaki meri?

Ravno zaradi izogibanja nasprotne strani ne more biti tukaj uravnoteženosti. Jaz sem takrat celo klical tiskovnega predstavnika Mednarodne atletske zveze, Francoza, ki je bil zelo redkobeseden. Jaz bi moral pri Jolandi Čeplak dobiti tiskovnega predstavnika Mednarodne atletske zveze oz WADO, Jolando Čeplak, trenerja...saj kličeš vire, pa nočejo sodelovati pri članku, ker je to javna sramota. Viri morajo sodelovati.

Jolanda Čeplak se zdaj v medijih ne pojavlja več, a če bi se, kaj bi najprej omenili, ko bi jo opisovali - njene največje dosežke ali dopinški prekršek?

Seveda dopinški prekršek. Tudi kanadski sprinter Ben Johnson je bil leta 1988 olimpijski prvak na 100 m, pa je bil nato diskvalificiran, ker so ga kot pozitivnega ujeli na dopinški kontroli.

Priloga B: Poglobljeni intervju z novinarjem Dela, Vitom Divcem

Vito Divac, 64 let, za Delo piše že od leta 1974.

Katere športe ste na svoji novinarski poti vse pokrivali?

Začel sem s hokejem, kolesarstvom, košarko in nogometom, atletiko, alpskim smučanjem, smučarskimi skoki in jadranjem. Pisal sem tako rekoč o vseh športih, ukvarjal pa sem tudi s športno politiko. V zadnjih tridesetih letih sem se pa osredotočil predvsem na atletiko, kolesarstvo, alpsko smučanje, jadranje in doping. Poročal sem z mnogih svetovnih prvenstev v kolesarstvu, smučanju, atletiki in jadraniu, z letnih in zimskih olimpijskih iger do leta 1980 v Moskvi pa vse do Sočija 2014.

Kateri od teh je vaš najljubši šport? Katerega najraje pokrivate?

Vsak šport je novinarsko zanimiv, tako po strukturi, kot tudi vsebini. Najraje pišem o kolesarstvu, ker je najbolj "epski", zgodovinsko bogat med vsemi. Vsebinsko je raznovrsten. Tudi z najmanjše dirke lahko napišeš zgodbo z veliko simbolike, ki odseva vsakdanje življenje dirke. Po drugi strani pa lahko tudi z največje dirke (Tour de France) napišeš s posamezne etape zgolj vest, kratko, ali pa dolgo poročilo, analizo, navsezadnje tudi esej in celo roman. V kolesarstvu lahko poiščeš veliko vsebin in razsežnosti - od izrazito športnih, ki se kažejo v gibanju, moči in taktiki, do umetniških oziroma sociološko-filozofskih. V smučanju in atletiki je veliko sorodnih športnih dimenzij, vendar si na stezi, tekmi sam s seboj. Ni neposrednega stika s tekmeci, kot je v kolesarstvu, ki je v bistvu "ekipni" šport. O kolesarstvu so tako kot o denimo nogometu kot najbolj priljubljeni športni igri, pisali in razmišljali mnogi znani ljubitelji tega športa - od pisatelja Jamesa Joycea in fizika Alberta Einsteina do slovitega nemškega filozofa Petra Sloterdijka. Slednji je napisal čudovit tekst o tem, kako je kolesaril na enega izmed kolesarskih spomenikov - Mont Ventoux. Žal pa se ta epski krog zadnja leta pod pritiskom lumparij, goljufij in hinavščine zelo oži.

Kakšen je vaš novinarski pristop oz. kakšno je stališče do dopinga? Kako gledate na doping v športu?

Tu bi se najprej vrnil na Sloterdijka. V enem izmed esejev o Tour de France je zapisal, da smo v poklicnem kolesarstvu, pod vplivom dopinga in destruktivnega nihilizma, priča koncu pravega heroizma. Sam menim, da smo v vsem svetovnem športu prišli na rob verodostojnosti. V šport sta skozi stranska vrata kontaminirala hinavščina in prevare. Prepričan sem, da je šport lakmusov papir za vse, kar se dogaja v sodobni družbi prepojeni z neoliberalizmom. Z olimpijskimi igrami se je prvi preizkusil v globalizaciji. Pravzaprav je bil prva globalna zgodba. Tudi na ekonomskem področju je bil preizkusni zajček. S preplačevanjem pogodb, kot to počno v nogometnih klubih Barceloni, Realu, Bayernu, Manchester Unitedu in drugih velikih klubih ter seveda ameriškem športu, so odprli vrata biznisu, ki sloni na rdečih številkah. Kasneje so ta preizkus, kjer davkoplačevalci plačujejo življenje elit na visoki nogi brez finančnega kritja, bankirji in ekonomisti udeležili v siceršnjem življenju. Da ne govorimo goljufijah, pralnicah denarja, ki ga plebes plačuje za gladiatorske igre oziroma mu denar dobesedno jemljejo iz žepov. Beseda doping mi ni najbolj ljub izraz, raje govorim in pišem o dovoljenih in prepovedanih učinkovinah. A je tudi med dovoljenimi in prepovedanimi zelo tenka meja. Spomnim se pogovora s specialistom za mikrobiologijo in imunologijo, profesorjem dr. Alojzom Ihanom, ko je zgodbo o dopingu začel s človekom z zoženimi koronarnimi žilami. Pravi, da je zdrav toliko časa, dokler ne gre po stopnicah. Načeloma osebo z zoženimi koronarkami ne bi smeli pustiti, da gre po stopnicah, ker bi ga tako obdržali v zdravem stanju. Govoril je seveda o adaptaciji. Športniki morajo svoja telesa prilagoditi nekim okoliščinam, ki jih, kot meni Ihan, v svojem bistvu niti ne potrebujejo, jih pa zato mi gledalci. Ta adaptacija pa je že izven zdravja. Človek ne more biti namreč ves čas podvržen svojemu psiho-fizičnem vrhunstvu, kar pomeni, da mora jemati določene učinkovine, da to stanje obdrži na visoki ravni. Rad bi ga citiral, ker se mi zdi da je v njegovi misli del bistva dopinga: "Tisti hip, ko se športnik začne adaptirati na to, da bo pretekel 100 m v manj kot desetih sekundah ali pa maraton v času svetovnega rekorda vemo, da bo ta oseba z medicinskega stališča "poškodovana". Športniki so v tem smislu gladiatorji, ki nam za naše užitke in za svoj zaslužek igrajo nezdravo predstavo. To je seveda zelo daleč od zdrave adaptacije. Sam trening in načrtovanje športnika, da bo v nekem času dosegel neko nenormalno psihološko in telesno sposobnost za užitek gledalca, je s filozofskega stališča doping. Športnik se adaptira na naporne treninge. S farmakologijo si zmanjšuje vnetja, povečuje mišično maso, zmanjšuje bolečino in povečuje proizvodnjo krvi, pač odvisno od športa s katerim se ukvarja," je o dopingu pred leti razmišljal Ihan.

Prilagajanje na razmere je torej vodilo športa, zato sam govorim in pišem o dovoljenem in prepovedanem doping. Doping je od vekomaj stranpot, ki so jo nekoč izbirali, da bi bili boljši od tekmecev, danes pa so mnogi športniki vanjo "prisiljeni" po sili razmer. Predstavljajte si profesionalnega športnika, ki mu manjka desetinka ali nekaj stotink sekunde, da bi zaslužil desetkrat, stokrat več, da bi si s tem zagotovil varno prihodnost sebi in družini. Marsikateri bo vzel prepovedano sredstvo, da to doseže, navkljub strogim kaznim, upajoč seveda, da ga ne bodo odkrili. To je neke vrste ruleta. Spomnim se kolesarja Valterja Bonče, ko je na Giru d'Italia 1994 odstopil na vzponu na italijanski alpski prelaz Stelvio, sicer eden najtežjih kolesarskih vzponov. Tisto leto je bil razred zase Rus Jevgenij Berzin. Premagal je tudi Marca Pantanija in petkratnega zmagovalca Toura Miguela Induraina, katerega medicinsko podporo so takrat ocenjevali na 500.000 mark. Bonča si takrat ni mogel privoščiti ni desetkrat manjše medicinske podpore, karkoli že je bila takrat. Normalno je, da ritma Berzina, Pantanija in Induraina ni zdržal. Na Stelviu mu je po dobrih dveh tednih "razpadla krvna slika". Od tiste etape je potreboval dve leti, da je spet prišel k sebi, da je uravnovesil krvno sliko. Takrat sem se vprašal, kaj je bolj humano, da vzameš hemoglobin in dosežeš raven tekmecev ter preživiš dirko z najboljšimi na svetu, ali pa se vdaš v usodo in greš, dokler pač gre ter tvegaš svoje zdravje. Ali pa primer športnika, ki je zaradi "genetskih pomanjkljivosti" v podrejenem položaju s tekmeci. Ali je doping, če vzameš učinkovino, da se izenačiš z njim, da na koncu odločajo zgolj športne vrline, kot so predanost, delavnost in odločnost. Protidopinški predpisi so strogi in neusmiljeni, bojevniki proti njemu, med katerimi se najdejo tudi mnogi, ki so ga producirali, pa o tej razsežnosti ne razmišljajo. Tisti trenutek, ko se je v športu denar postal vladar, lahko rečemo, da je postala uporaba prepovedanih učinkovin del športnega "machiavellizma", v katerem cilj opravičuje vsa sredstva.

Primer Jolande Čeplak je bil največji, najbolj odmeven in tudi najdlje trajajoči dopinški primer pri nas.

To ni bila navadna dopinška afera, ki smo jim bili priča večkrat v Sloveniji, ampak padec športnega angela, ene največjih slovenskih športnic. Zato je bil po svoje tudi kontroverzen. Nenavadno dolgo se je vlekel. Deloma zaradi pritiska novinarjev in javnosti, ki je nekako stopila na stran Čeplakove, deloma pa tudi neodločnosti atletske protidopinške komisije. Predvsem pa zaradi pomislekov neodvisne strokovnjakinje za biokemijo in imunologijo dr. Vladke Čurin-Šerbčeve, ki so jo zaprosili za mnenje Čeplakova in protidopinška komisija. V

postopku je našla kar nekaj napak, zaradi katerih Čeplakove ne bi kaznovali. Njena ugotovitev je bila, da so v pariškem laboratoriju za analizo A vzorca uporabili reagent s pretečenim rokom trajanja, kar lahko bistveno vpliva na sam rezultat. Dobili so sumljiv rezultat presejalnega testa A vzorca, na podlagi katerega so potem opravili še dokazilni test A vzorca. Ta test pa so opravili z drugačno metodo, ki jo izvajajo le v dveh laboratorijih na svetu in še ni bila uradno potrjena za diagnostiko. Dobili so pozitiven rezultat, vendar to pomeni, da bi bil rezultat v katerem drugem laboratoriju, ki te metode ne uporablja, lahko drugačen. Tudi analiza B vzorca je bila opravljena s to metodo. Skratka: šlo je za resne pomisleke o verodostojnosti postopka. Zelo sumljivo je bilo tudi, da so v Parizu zavrnilo njeno prošnjo, da bi obiskala laboratorij in preverila način testiranja. Meni je bilo čudno tudi to, da francoski in dunajski laboratorij, ki sta imela opravka s testiranjem Čeplakove, nista dovolila vpogleda v dokumentacijo.

Kot novinar se verjetno zavedate, da ste posrednik med dogodkom, njegovo dejanskostjo in javnostjo in da je resnično in objektivno podajanje informacij bralcem ključen element novinarskega poklica?

Vselej, ko se pogovarjam o objektivnosti, se sprašujem, kaj je to pravzaprav v novinarstvu. Tako kot vsak človek tudi novinar gleda skozi svoja očala, zato težko govorimo o popolni objektivnosti. Lahko bi rekel, da gre za subjektivno objektivnost, ki se kaže v avtorjevih načelih, morali in etiki. V novinarstvu moraš biti predvsem verodostojen. In če si verodostojen, moraš pisati samo preverjene informacije, ne pa razkladati o govoricah, ki jih sam uvrščam v rubriko "rekla-kazala". Imam pa seveda tudi informacije "off the record", ki mi pomagajo razumeti temo, o kateri pišem. Enkrat sem izvedel, da je bil slovenski športnik pozitiven na kontroli dopinga. To je bilo še takrat, ko so imeli športniki v času premora med dvema sezonama čas, da nekatere zdravstvene stvari uredijo. Ker sem vedel za kaj gre, enostavno nisem nič napisal, ker se mi je zdelo neetično pisati o intimnih stvareh, ki jih je športnik reševal. Njegov test so zaradi medicinskih okoliščin kasneje razveljavili. Če bi jaz takrat napisal in začel moralizirati o tem, da je dopingiran, bi bil ta športnik črna ovca vse življenje. Tovrstne črne pike nihče ne spere. Drugi primer je bil, ko je slovenski kolesar zaužil neko učinkovino, ki mu jo je sicer dal klubski zdravnik, a je bila kontaminirana z efedrinom, čeprav tega na steklenički s tabletami ni pisalo. Takrat je bil to prekršek za 14 dni kazni. Poklical sem ga in mu povedal, da mi pove, kaj se je zgodilo. Prosil me je, naj ne pišem o tem. Dejal sem mu, da bo njegov primer tako ali tako prišel na dan oziroma, da bom napisal

tako, da bom usmeril javnost, da bodo primer jemali kot prekršek neprevidnega športnika. Mediji so mu prizanesli toliko, kot lahko v takšnem primeru. Novinar seveda lahko s svojim pisanjem bistveno vpliva na javnost, a mora biti zelo tenkočuten, predvsem pa poglobljen v svojem raziskovanju primerja, načelen in verodostojen.

V vašem pisanju je bilo čutiti prizanesljivost do Čeplakove. Zdi se, da ste se precej trudili, da ste njen črni madež poskušali z besedami omiliti.

Ko sem pred dnevi po tolikih letih prebiral članke o Čeplakovi, sem tudi sam dobil občutek, da sem bil do neke mere prizanesljiv, če temu lahko tako rečem. Šlo pa je predvsem za to, da je nisem želel takoj pribiti na steber sramu. Tega občutka takrat nisem imel. Menim, da ni šlo za omiljenje madeža, ampak moj pristop k pisanju o tako zapletenih zadevah. Pri dopingu sem zelo previden ne glede, kdo je vanj vpleten. Ni vse tako enoznačno, kot se zdi, ko sporočijo, da je bil nekdo pozitiven. Načeloma v rezultate testov ne dvomim. Nočem pa nikogar očrniti, dokler mu ni dokazano, da je prekršil pravila. Primer Čeplakove je bil seveda velik šok za slovensko javnost. Pogrom, ki je nastal je razumljiv, ker pač pri nas mediji začnejo takoj neusmiljeno človeka sesuvati in uničevati, ko zaslutijo ali pač slišijo, da je naredil nekaj proti pravilom. Mene je zanimalo, ali je bil postopek pravilno izpeljan, ali je test verodostojen, zakaj se je sploh to zgodilo, kaj je v ozadju, a in še bi lahko našteval vprašanj, ki so se mi ob tem porajala. Ne maram moralizirati, zato sem vselej pri vsaki tovrstni stvari najprej skeptičen. Zato sem tudi napisal komentar Perpetuum mobile, v katerem sem povedal, da je uporaba prepovedanih sredstev zgolj sinonim za« športnike, čeprav so v umazane posle globoko vpleteni farmakološko vrhunsko podkovani zdravniki in trenerji, predvsem pa največji proizvajalec zla farmacevtska industrija in njihovi razvojni laboratoriji. Gre pravzaprav za hinavščino v službi kapitala in vseh tistih, ki držijo v rokah niti svetovnega športa.

Se vam zdi, da ste v primeru Čeplak poročali objektivno in da ste dali priložnost virom za in proti v enaki meri?

Jaz sem nasprotnik novinarstva za in proti, ker pač v življenju ni vse črno belo. Pri Čeplakovi sem uporabil vse verodostojne vire. Mene v bistvu ne zanima, kaj si misli denimo predsednik ali pa sekretar atletske zveze, ker se ne spozna dovolj globoko na temo, o kateri pišem. Njihovo je zgolj, da povedo, kakšni bodo postopki. Pri aferi Čeplak sem se pogovarjal s Čeplakovo, njenim menedžerjem Robertom Wagnerjem, predsednikom atletske protidopinške

komisije dr. Tadejem Malovrhom, profesorico dr. Vladko Čurin-Šerbec in svojimi viri, ki se na tematiko zelo dobro spoznajo. Lahko bi rekel, da so visoko izobraženi strokovnjaki za obrobna zelo pomembna področja, ki razlagajo kemične procese v človeku in so vključena v obravnavno dopinških primerov.

So to tisti strokovnjaki, ki ste jih v svojih prispevkih večkrat omenjali?

Krog strokovnjakov, o katerih sem pisal, je bil širok. Vanj vključeni niso bili samo moji viri, ampak ljudje, ki so veliko pisali o eritropoetinu, uporabi dopinga in jih imajo za vrhunske strokovnjake. Kaj so mislili o tem primeru trenerji, v atletski zvezi me niti ni zanimalo preveč, razen tega, kar so počeli v krogu njihovih pristojnosti. Prepričan sem, da od večine trenerjev vem več o dopingiu, ker ga poglobljeno in študiously spremljam na različnih ravneh in v različnih športih. Tudi najbolj zloglasne zdravnike oziroma preparatorje, kot jih imenujejo - dr. Michelleja Ferrarija denimo - spremljam, kaj pišejo, kaj očitajo borcem proti dopingiu in laboratorijem, kakršen je denimo pariški. To ni aroganca, ampak zgolj občutek in posledično mnenje, ki sem ga dobil, ko sem se z mnogimi strokovnjaki za doping (še zlasti v kolesarstvu in atletiki) pogovarjal. Moji viri so zaupne narave. Oni mi večkrat pojasnijo in razložijo zadeve v zvezi z dopingom. Od njih nikoli nisem dobil napačnih informacij. Včasih imamo zelo različne poglede na te stvari, ampak se pogovarjamo od primera do primera.

Ste leta 2007 Jolando Čeplak poznali osebno?

Seveda sem jo, saj sem jo spremljal od malih nog, od takrat, ko je zmagala na krosu Dela. Če nekoga poznaš tako dobro, kot sem jaz Čeplakovo, potem poskušaš pisati o njem drugače, kot sicer pišejo mediji o njem. Pri športnikih in športnicah poskušam poiskati globino, predstaviti njihovo razmišljanje, predvsem pa boje s samim seboj na poti na Olimp. Gre za nekakšne sociološko-socialno-psihološke potrebe. Jolanda oziroma Jola je izhajala iz relativno revnega okolja, v katerem ji je bila atletika način življenja, področje uveljavitve in pot v svet. Pri tem je imela veliko ovir, tako svojih miselnih, kot tudi v okolju v katerem je delovala. Potem ko je bilo jasno, da potrebuje naslednjo stopnico v razvoju, se nikakor ni mogla ločiti od svojega trenerja in "športnega očeta" Toma Popetruja. Ko je naredila ta izkorak iz velenjskega okolja, je pravo povezavo z atletiko na svetovni ravni našla z menedžerjem Robertom Wagnerjem, ki je vanjo vložil (investiral) veliko denarja. To je praksa, ki je v svetu vrhunskega športa že dolgo znana. Za primer: Novak Djoković denimo velik del svojih zaslužkov vrača ljudem, ki so vložili denar v njegov razvoj, ko tega sam ni mogel plačati. Wagner je bil torej "dobri stric"

Čeplakove in je seveda naredil vse, da je dobil vložek nazaj, pri tem pa tudi še zaslužil. Zato je bil vedno ob njej. Mnogi s tem tudi povezujejo njeno dopinško afero. O tem v kakšni povezavi sta bila ne bi govoril, ker gre pač za nepreverjene informacije. So stvari, ki jih vem ali pa slutim, a jih ne morem napisati, ker pač nimam dokazov. Nimam nobene želje, da bi zaradi nečesa kar "vem", v bistvu pa ne vem, hodil po sodiščih.

Kako ustvarite prispevek o dopinškem kršitelju? Kaj vse upoštevate pri novinarskem prispevku? Verjetno imate nek plan, načrt, kako se boste lotili tega.

Načrtov, kako bom poročal, ne delam. Z dolgoletno kilometrino in novinarskim znanjem mi tega ni treba. Prepuščam se trenutkom in toku dogodkov. Pri tem se seveda držim svojih novinarskih pravil, ki sem jih opisal v prejšnjih odgovorih. O doppingu pišem že dolgo, intenzivno od leta 1998, ko se je na Tour de France zgodila afero Festina. Prvič pa sem se z njim soočil sicer koncem osemdesetih na Giru d'Italia. Ob dveh zjutraj smo prišli z večerje in neke zabave nazaj v hotel, kjer je so kolesarji nekega italijanskega moštva telovadili. Seveda nisem vedel zakaj. Malo čudna metoda je bila za pripravo na etapo, sem pomislil. Nakar se je to ponovilo še naslednji dan pri drugem moštvu. Kasneje so mi pojasnili, da to počno zato, da se jim kri ne zgosti oziroma, da morajo piti veliko tekočine. Povedali so, da je to nek novi preparat. Da gre za EPO sem zvedel kasneje, veliko pa se je o njem začelo pisati leta 1994, ko je umrl poljski kolesar Joachim Halupczok. Bil je prva uradna žrtev preparata EPO.

Kakšen vpliv ima na vaše poročanje urednik?

Pri svojem delu in pisanju sem samostojen. Vsak članek mora pač temeljiti na dejstvih in argumentih. Moje mnenje je pač moje mnenje, v katerega se urednik ne vtika. Lahko bi rekel, da mi zaupa. Dopinški primer Čeplakove je bil zelo poseben, zato sem se vanj moral poglobiti bolj kot v katerega koli drugega. Zgodbe so bile seveda zelo brane.

Doping danes?

Doping danes je enak doppingu včeraj in nekoč. Razlika je le v tem, da so nekoč doping opredeljevali kot škodljiv zdravju športnika, danes pa ga obravnavajo kot goljufijo. Denar je naredil svoje. Je pa doping velika industrija, o kateri je naredil raziskavo italijansko bojevnik proti doppingu, profesor Alessandro Donati. Njegovi podatki so zastrašujoči. Leta 2007, ko je padla na testu Čeplakova, je ugotovil, da v svetu zlorabijo okoli 700 ton anaboličnih steroidov, po katerih povprašuje okoli 15 milijonov porabnikov. Za okoli dva milijona

uporabnikov letno so proizvedli okoli 34 milijonov ampul z EPO in rastnim hormonom, poleg tega naj bi promet z drugimi dopinškimi substancami dosegel številko 9 milijonov uporabnih enot. Donati meni, da je zloraba krvnega dopinga (EPO) v športu tudi posledica hiperprodukcije, saj naj bi na svetu proizvedli pet do šestkrat več tega v osnovi humanega zdravila, kot ga dejansko potrebujemo za terapevtske namene. Cveti prodaja prek spretnih strani, ena od poti pa vodi tudi preko Slovenije, ki je dopinško nevarna država. Prek Slovenije naj bi šla ena od poti v Trst, od koder so zalagali ameriške vojake v Iraku. To pot so razkrili italijanski preiskovalci, potem ko se je na tržaško pošto iz Iraka vrnilo kar 100 paketov s steroidi. Pri dopingu gre za začarani krog. Na eni strani velikega biznisa je kapital, farmacevtska industrija, menedžerji, športni direktorji, trenerji in ti. zdravniki-preparatorji, na drugi pa protidopinške agencije in laboratoriji ter znanstveniki, ki iščejo nove metode odkrivanja, sicer prav tako že zelo donosen posel. V sredini pa so športniki, od katerih eni zahtevajo rezultat za vsako ceno, drugi pa jih kaznujejo, če gredo po najkrajših in najbolj nevarnih poteh. Najbolj me moti, da športniki nimajo možnosti, da se branijo. Sprašujem se, kdo ima pravico nekomu prepovedati pravico do dela, če to ni zakonsko urejeno. Zakaj tega na primer ne kaznujejo bankirjev, zdravnikov, vojakov in filmskih igralcev, glasbenikov, ki je jemljejo stvari, ki so v primerjavi z dopingom v športu mačji kašelji. Zadnje afere v atletiki kažejo, da je doping sestavni del širokega posla, v katerega so vpleteni tudi najvišji funkcionarji. Je del sistema. Zelo zanimiva se mi zdi pobuda nekdanje slovenske smučarke Andreje Leskovšek-McQuarrie, ki deluje kot koordinator med nacionalnimi olimpijskimi komiteji v MOK. Nov pogled na boj proti dopingu je, da smisel ni več le kaznovati tiste, ki jemljejo prepovedane učinkovine, ampak predvsem zaščititi tiste, ki jih ne jemljejo.

Zakaj se o dopingu piše samo v nekaterih športnih panogah, posebej v kolesarstvu in atletiki? Menite, da so preostali športi čisti?

Statistika kaže, da je dopinških primerov na vseh ravneh med 1,5 in 2 odstotka. Sam menim, da večjih razlik med športi ni. Razlika je le v tem, da so nekateri bolj zaščiteni. Denimo ameriški profesionalni športi in nogomet, kjer izven tekmovanj testov ne delajo. Ponavadi jih obvestijo, kdaj jih bodo testirali. Del športne hinavščine so bili na OI v Barceloni in tudi kasneje za dopinške teste nedotakljivi košarkarski velezvezdniki NBA. Tudi zgodba o grdem Vzhodu (NDR, Sovjetski zvezi, Bolgariji, Romuniji, Poljski) je zelo svojstvena. Rezultati kažejo, da so takrat jemali prepovedane stvari vsi. Na vzhodu so bili manj spretni in tudi manj sofisticirani kot na zahodu. Poglejmo, koliko nekdanjih šampionov iz ZDA je priznalo

jemanje prepovedanih snovi, npr. Carl Lewis, največji med atleti in devetkratni zmagovalec olimpijskih iger, pa Al Oerter, Marion Jones, da ne govorim o Justinu Gatlinu, Mary Decker, Trevoru Grahamu, Butchu Reynoldsu in seveda najbolj slavnem med vsemi dopingaši sveta, Lanceu Armstrongu in njegovo kolesarsko vojsko. Omenil bi še afero Balco laboratorija iz San Francisca, v katero so bili vpleteni tudi igralci baseballa. Lastnik Victor Conte je na sojenju dejal, da je šlo zgolj za denar in biznis. Zelo me moti, ko poslušam stare kolesarje in atlete, kako moralizirajo o dopingiu. Prepričan sem, da so ga svoj čas vsi jemali, ker drugače niso mogli biti enakovredni tistim, ki so jih ožigosali, da so dopingirani. Doping je bil očitno sestavni del kulture športa v tistem času, res pa je tudi, da ga niso mogli tako učinkovito odkrivati, kot ga danes. Žal pa se zgodba, navkljub sodobnim metodam odkrivanja prepovedanih učinkovin ponavlja - uporabniki dopinga so vselej pred lovci. Klasični doping je zamenjal genski. Če bi obstajal sistem testiranj z absolutnimi merili, bi bilo vse enostavno in pravično. Žal pa idealnega "orwellovskega" detektorja, ki bi zaznal vsak tujek v telesu, ni.

Zakaj prav v kolesarstvu in atletiki?

Kolesarji so bili dolgo časa na udaru, ker niso znali skrivati svojih nečednih dejanj. Lahko bi rekel, da so bili v svojem početju naivni in po svoje tudi naivno-pošteni. Menim, da je glavno vlogo odigrala intelektualna raven športa. V kolesarstvu ni odvetnikov, velikih biznismenov in velikega denarja. Intelektualna raven je nižja kot denimo v atletiki ali nogometu, če izpostavim dva ta čas najbolj očrjena športa. Pa ne govorim o kolesarjih samih, ampak o ljudeh, ki imajo roko čez ta šport, to so menedžerji, šefi ekip in navsezadnje tudi ljudje, ki vodijo kolesarsko zvezo. V atletiki imajo glavno besedo menedžerji, v nogometu pa vrhunska zbrana ekipa okrog koruptivnega predsednika in vodstva zveze.

O katerih slovenskih športnikih, osumljenih jemanja dopinga, ste do sedaj vse poročali?

Domala o vseh. Koliko je doping razširjen v Sloveniji ne vem, vem pa, da so slovenski dopinški nesrečniki nebogljeni v primerjavi z mnogimi športniki iz tujine. Verjamem, da bi se Tadej Valjavec ubranil vseh obtožb, če bi imel dovolj denarja, da bi šel do konca, na častno športno razsodišče ali pa civilno sodišče, ker je imel pač zdravniško spričevalo UKC o bolezni, ki lahko povzroči nihanje na biološkem potnem listu. Neposrednih dokazov, da je bil Valjavec pozitiven, ni bilo. Na podlagi odstopanj od matematično in statistično ugotovljenih povprečij biološkega potnega lista je UCI podal le sum o morebitni uporabi prepovedanih sredstev. Kljub temu so ga kaznovali. O hipokriziji oziroma hinavščini v kolesarstvu priča

primer Alberta Contadorja. Zaradi nesporno pozitivnega testa je prestal le enoletno kazen, Valjavec pa zaradi sumljivega biološkega lista dveletno. Ali pač afera Puerto španskega zdravnika Eufemiana Fuentes. Seznam 200 športnikov iz kolesarstva, nogometa, atletika in tenis so na koncu zožili na 50 kolesarjev.

Ali morda veste, koliko nacionalnih panožnih zvez je povezano s slovensko antidoping organizacijo?

Mislím, da vsi olimpijski športi. Pred olimpijskimi igrami je bilo v program vključenih 144 športnikov. Takrat je direktor "Sloade" Jani Dvoršak dejal, da lahko sledijo le tistim, ki so v programu. Potarnal pa je, da je slovenska protidopinška agencija podhranjena.

Jolanda Čeplak oziroma Batagelj se zdaj v medijih ne pojavlja več tako pogosto. Kaj bi najprej omenili, ko bi jo zdaj opisovali - njene največje dosežke ali dopinški prekršek?

Vsekakor njene dosežke. Najprej bi izpostavil pozitivno, kar je naredila v športu, ker pač tako razmišljam pri vseh stvareh, nato pa še ta madež. Naredila je napako, za katero je plačala ceno oziroma prestala dveletno prepoved nastopanja. Negativizem me v življenju zelo moti. Še zlasti v športu, ki je v nekaj najlepšega in navdihujočega, kar človek počne. Preveč lepih stvari je, da bi pisali samo o grdih. Menim, da Čeplakova v slovenskem športu ni naredila tako veliko škode, da bi jo morali zdaj, ko je svojo kalvarijo preživela in odslužila javnosti, pribijati še na zid sramu.

Ste z Jolando Čeplak še na zvezi?

Občasno se slišiva, vendar so o dopingu ne pogovarjava. Nočem drezati v njeno zgodbo. Samo ona ve, kaj se je res dogajalo. Če bo pripravljena razkriti vse detajle, sem jo pripravljen poslušati. Nazadnje sem jo klical in povprašal po njenih deklicah. Vem, da ima svojo atletsko šolo, živi umirjeno in uživa v svojem delu.